

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLER

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KADIN SİĞİNMAEVİNDE KALAN ÇOCUKLARA
YÖNELİK HİZMETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

MERVE ÇETİN

2501170855

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. ADEM ESEN

İSTANBUL– 2022

ÖZ

**KADIN SIĞINMAEVİNDE KALAN ÇOCUKLARA YÖNELİK
HİZMETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ**

Merve ÇETİN

Günümüzde hayatın her alanında ortaya çıkan şiddet, toplumun en küçük birimi olan aile içinde de meydana gelmektedir. Aile içinde, toplum normları bakımından genellikle gücü elinde bulunduran konumunda olan erkeğin, kadına uyguladığı şiddetin bir diğer mağduru da çocuklar olmaktadır. Aile içindeki tanık olunan ve hatta maruz kalınan şiddet; çocukların çevresiyle ilişkisini, başarı durumunu etkilemektedir, bu çocuklarda yoğun korku ve anksiyete duyguları, düşük benlik saygısı gibi psikolojik problemlerin baş gösterdiği bilinmektedir. Çocukların şiddet travmasını atlatabilmeleri ve sosyal yaşama dahil olabilmeleri için yardım ve desteğe gereksinimleri bulunmaktadır.

Şiddet mağduru kadınlar için, şiddetten uzak bir yaşam kurabilmek üzere önemli bir basamak olan kadın sığınmaevlerinde, mağdur kadının varsa beraberindeki çocuklar da hizmet almaktadırlar. Şiddete tanık olmuş ve/veya maruz kalmış, sığınmaevinde kalan çocuklara yönelik hizmetlerin; onların fiziksel güvenliğini sağlamayı, zihinsel ve duygusal sağlığını ve mutluluğunu geliştirmeyi, anne-çocuk ilişkisini desteklemeyi amaçlaması gerekmektedir. Bu sebeple sığınmaevlerinde kadınlara verilen hizmetin niteliği yanında çocuklara verilen hizmetin niteliği de önem arz etmektedir. Ancak; aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalarda şiddet mağduru kadına öncelik verilirken, çocukların genellikle ihmal edildiği görülmüştür.

Bu çalışma, Türkiye’de hala az sayıda olan şiddet mağduru çocuklara yönelik sığınmaevinde sağlanan destek ve hizmetlere dair çalışmaların güncellenmesi gerektiği düşünülerek bu destek ve hizmetlerin, şiddet mağduru çocuklara katkıları ya da varsa eksik kalan yönlerin anlaşılması ve böylelikle literatüre katkı sağlanmasını amaçlayan, bu amaçla kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının deneyim ve önerilerini esas alan fenomenolojik yaklaşımla yürütülmüş nitel çalışmadır.

Anahtar kelimeler: Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınmaevleri, Çocuklara Yönelik Hizmetler

ABSTRACT
EVALUATION OF THE SERVICES PROVIDED FOR CHILDREN
RESIDING IN WOMEN'S SHELTER: THE EXAMPLE OF
ISTANBUL

Merve ÇETİN

Nowadays, the element of violence that emerges in all areas of life is also experienced within the family, especially women by their men, who are usually in a strong position in the family in terms of social norms. Children also witness and become subject of the violence in the family. Intense feelings of fear and anxiety occur in children who witness violence between their parents which leads to feel low self-esteem. Children need help to overcome this trauma and to be included in social life.

For women who are victims of violence, an important place to establish a life free from violence is women's shelters. Services may be provided to children who witness or suffer violence to ensure their physical safety and promote mental and emotional health including mother-child relationship. As a result of the studies on this field, priority was given to women more than the children.

This study is aimed at children who are victims of violence, which is still a small number in Turkey. It is necessary to update the work on the support and services provided in the shelter. Considering the contribution of these support and services to children who are victims of violence, or understanding the missing aspects, if any, thus to contribute to the literature. It is a qualitative study conducted with a phenomenological method based on the experiences of women and shelter workers regarding these services for children.

Keywords: Domestic Violence, Women's Shelters, Services for Children.

ÖNSÖZ

Aile içi şiddet dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir sorundur. Aile içi şiddetin mağduru olan kadınların uğradıkları şiddete tanıklık eden ve zaman zaman da şiddetin çeşitli biçimlerine uğrayan çocuklar, anneleriyle birlikte kadına yönelik şiddete müdahale noktasında önemli bir araç olan sığınmaevine gelmektedirler. Ülkemizde aile içi şiddet ortamında yetişen, yaşamaya çalışan ya da fiziksel olarak şiddeti bizzat deneyimleyen ve şiddet ortamını terk ederek bir sosyal hizmet uygulamasından yararlanmaya başlayan çocuklara, bu çocukların aldıkları hizmetlerin niteliğine dair çok az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Bu amaçla kadına yönelik şiddet olgusundan yola çıkarak kadınların şiddetten uzak bir yaşam kurabilmeleri için önemli bir basamak olan kadın sığınmaevlerinde, aile içi şiddetin bir diğer mağduru olan çocuklara yönelik ne tür destek ve hizmetlerin sunulduğu, bu desteklerin yeterliliklerinin ve niteliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Aile içi şiddet konusunda sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalarda çocukların genellikle ihmal edildiği görülmüştür. En kırılgan toplumsal gruplardan birini oluşturan çocukların bu çalışmaya dahil edilmesi ile bu eksikliğe dikkat çekmek ve onun tamamlanmasına katkıda bulunabilmek bu çalışmanın önemini belirtmektedir.

Çalışma kapsamında aile içi şiddetle ilişkin kavramlar, aile içi şiddetle mücadelede gerek ulusal gerek uluslararası alanda yapılan yasal düzenlemeler ve bu mücadelede önemli bir yere sahip olan kadın sığınmaevleri hakkında bilgiler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacına yönelik olarak çocukların aile içi şiddet ve sığınmaevi deneyimleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tez sürecimde değerli katkılarıyla çalışmamı tamamlamamda emeği geçen tez danışmanım, Prof.Dr. Adem ESEN’e;

Kıymetli vakitlerini ayırıp bilgileriyle çalışmama katkıda bulunan Uzman Klinik Psikolog Irmak Güneş SARAÇ, Psikolog Dr. Halis ÖZERK, emekleriyle katkıda bulunan kuzenim Emre BUZKAN ve arkadaşım İlyaz AKIN’a,

Bu süreçte manevi desteğini benden esirgemeyip yanımda olan arkadaşlarım ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

İSTANBUL, 2022

Merve ÇETİN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

1.1.Aile Kurumunun Toplum Açısından Önemi	6
1.2.Aile İçi Şiddet	8
1.2.1.Fiziksel Şiddet	10
1.2.2.Psikolojik- Duygusal Şiddet	11
1.2.3.Ekonomik Şiddet.....	12
1.2.4.Cinsel Şiddet	12
1.2.5.Israrlı Takip.....	13
1.2.6.Sosyal Şiddet	13
1.3.Aile İçi Şiddet ve Çocuk.....	14
1.3.1.Şiddete Verilen Duygusal ve Davranışsal Tepkiler.....	15
1.3.2.Aile İlişkileri (Çocuğun Anne-Baba İlişkisi)	17
1.3.3.Çocuğun Eğitim Hayatı	17
1.4.Aile İçi Şiddetle / Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele	19
1.4.1.Türkiye'de Aile İçi Şiddet/ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler	20
1.4.1.1.Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Düzenlemeler.....	20
1.4.1.1.1.Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW).....	21

1.4.1.1.2.Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	22
1.4.1.2.Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Düzenlemeler	26
1.4.1.2.1.4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	29
1.4.1.2.2.6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu	30
1.4.2.Diğer Çalışmalar	32

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN SIĞINMAEVLERİNİN TARİHÇESİ VE SAĞLANAN HİZMETLER

2.1.Kadın Sığınmaevlerinin Ortaya Çıkışı.....	34
2.2.Kadın Sığınmaevlerinin Hedef ve Çalışma İlkeleri	37
2.2.1.Kadın Sığınmaevlerinin Hedefleri	37
2.2.2.Kadın Sığınmaevlerinin Çalışma İlkeleri	39
2.3.Kadın Sığınmaevlerinde Sunulan Hizmetler.....	41
2.3.1.Kadın Sığınmaevi Hizmetlerinden Yararlanan Kişiler	42
2.3.2.Kadınlara Sunulan Hizmetler	43
2.3.2.1.Danışmanlık Hizmetleri	45
2.3.2.2.Güçlendirici Çalışmalar	46
2.3.3.Çocuklara Sunulan Hizmetler	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE NİTEL ANALİZ

3.1.Araştırmanın Amacı	55
3.2.Araştırmanın Yöntemi, Örneklemi, Veri Toplama Süreci ve Aracı	56
3.3.Verilerin Çözümlemesi	58
3.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	58
3.5.Araştırmaya Katılanlara Dair Tanıtıcı Bilgiler	59
3.5.1.Şiddet Mağduru Kadınlara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler	60
3.5.2.Kadınların Çocuklarına Dair Genel Bilgiler	62
3.5.3.Araştırmaya Katılan Kadınlara Yönelik Tanıtıcı Bilgiler	63

3.5.4.Araştırmaya Katılan Çalışanlara Yönelik Tanıtıcı Bilgiler	64
3.6.Araştırmanın Nitel Analizi.....	64
3.6.1.Kadınların Şiddet Yaşantısına Dair Deneyimleri	65
3.6.1.1.Kadınların Şiddete İlişkin Tanımları ve Deneyimleri.....	65
3.6.1.2.Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Başlama Zamanı	69
3.6.1.3.Kadınların Gözünden Yaşadıkları Şiddetin Sebepleri	71
3.6.1.4.Şiddetin Kadınların Çocuklarla İlişkisine Etkisi	73
3.6.1.5.Kadınların Şiddetle Başa Çıkma Mekanizmalarında Çocuk Faktörü.....	74
3.6.1.6.Aile İçi Şiddetin Unutulan Özneleri “Çocuklar”	76
3.6.1.6.1.Aile İçi Şiddete Tanıklık Etme	76
3.6.1.6.2.Doğrudan Şiddete Maruz Kalma	77
3.6.1.6.3.Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	79
3.6.2.Sığınmaevi Sürecine Dair Deneyimler (Kadınlar ve Çalışanlar)	84
3.6.2.1.Çalışanların Çocuklara Dair Gözlemleri.....	84
3.6.2.2.Kadın ve Çocuklara Verilen Hizmetlerle İlgili Deneyimler	85
3.6.2.2.1.Genel Değerlendirmeler.....	86
3.6.2.2.2.Olumsuz Deneyimler	88
3.6.2.2.2.1.Sığınmaevinin Fiziki Koşullarının Yaratdığı Problemler .	88
3.6.2.2.2.2.İlk Kabul Birimiyle İlgili Sıkıntılar	90
3.6.2.2.2.3.Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmaların Yetersizliği / “Boş Vakit” Değerlendirme- Eğitimler.....	91
3.6.2.2.2.3.1.Personel Yetersizliği	93
3.6.2.2.2.3.2.Kuruluş İçi- Dışı Güvenlik Kuralları	96
3.6.2.2.2.4.Çocuklarla İlgili Kadınlara Yönelik Çalışmaların Eksikliği.....	97
3.6.2.2.2.4.1.Annelere Yönelik Yapılan Mesleki Çalışmaların Yetersizliği.....	97
3.6.2.2.2.4.2.Çalışan Annelere Yönelik Hizmetlerin Eksikliği	97

3.6.2.2.2.5.“12 Yaş Üzeri” Erkek Çocukların Sığınmaevlerine Kabul Edilmemesi.....	98
3.6.2.2.3.Olumlu Deneyimler	99
3.6.2.2.3.1.Kreş Hizmeti.....	99
3.6.2.2.3.2.Sığınmaevi Ortamı	100
3.6.2.2.3.3.Rehberlik - Danışmanlık Hizmetleri	102
SONUÇ ve ÖNERİLER	105
KAYNAKÇA.....	111
EKLER	121

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kadınlara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler 60

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Kadınların Çocuklarına İlişkin Sayısal Bilgiler 62

KISALTMALAR LİSTESİ

ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.r.	: Adı geçen rapor
a.g.t.	: Adı geçen tez
BM	: Birleşmiş Milletler
b.s.	: Basım
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
s.	: Sayfa
SHU	: Sosyal Hizmet Uzmanı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
t.y.	: Tarih yok
UNİCEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

v.d.	: Ve diğlerleri
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
Y.L.	: Yüksek lisans

GİRİŞ

Tarih boyunca toplumun temeli olarak kabul edilen, bireylerin karşılaştığı ilk topluluk olarak, bu topluluk içinde geliştirdiği ilişkiler sayesinde, toplum ile ilişkisini inşa etmesini sağlayan aile; bu özelliği ile sağlıklı toplumların oluşmasında büyük önem arz eden sosyal bir yapıdır. Sağlıklı toplumların oluşması, aile içi bireylerin ilişkilerinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Oluşum amacı bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal vb. ihtiyaçlarının karşılanması ve kişinin güven içinde olmasının sağlanması olan aile; kimi zaman içinde yaşanan sağlıklı ilişkiler sonucu bunların aksine, kişinin kendine ve hayata olan güven duygusunu yitirmesine, duygusal ve/veya fiziksel açıdan zarar görmesine sebebiyet veren bir oluşum haline gelebilmektedir. Tarih boyunca yapılan gözlem, deneyim ve bulgular; aile kurumunun tüm dayanıklılık ve sürekliliğine rağmen aile içi ilişkilerde cins, yaş, iş üstünlüğüne dayanan sorunlar yaşandığını göstermektedir.¹ Bulgularda bahsi geçen bu üstünlükleri oluşturan ise toplumun kendisidir. Ataerkil yapılanma içinde bulunan toplumlarda; aile içinde bireyler arasında oluşan sorunların, üstün cins kabul edilen erkek tarafından kadına ve/veya çocuklara uygulanan şiddet kaynaklı olduğu bilinmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, *“fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması”* durumu olarak tanımlanan şiddetin; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olarak çeşitli şekillerde uygulandığı bilinmektedir. Bu bağlamda; 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 2. maddesinde şiddet, *“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı”* biçiminde tanımlanmıştır Bayındır; bireyin sosyal yapı içerisinde hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasına neden olan her türlü olumsuz etkiyi şiddet olarak

¹ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları**, (Çevrimiçi), http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/558_1.pdf, Ankara, Kasım 1995. Erişim Tarihi: 28.06.2021, s.1.

nitelendirmiştir. Bu bakımdan Bayındır'ın da ifade etmiş olduğu gibi; aile içinde gerçekleşen şiddet, aile ve dolayısıyla da toplum yapısını yıpratmaktadır.²

Aile içi şiddet için genel olarak “*zoraki kuvvet ve baskıyı içeren ve hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini daimi hale getirmeyi / sürdürmeyi amaçlayan her türlü davranış*” tanımını yapan Sarı; aile içi şiddetin toplumsal yapıdan ve toplumun sosyal katmanlarından bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.³ Bu bağlamda aile içi şiddetin en çok görüldüğü şekli olan kadına yönelik şiddetin temelinde, toplumu biçimlendiren ataerkil güç yapısı olduğu bilinmektedir.⁴ Erkek otoritesine dayanan bir tür toplumsal örgütlenme düzeni olarak tanımlanan ataerkil düzende;⁵ aile içi şiddet daha güçlü olan bireyin, diğerlerini zorlayıcı gücün çeşitli biçimleriyle kontrol etmesinin kabul edilebilir olduğuna duyulan inanca dayandırılmaktadır.⁶ Bu bakımdan aile içi şiddet olarak erkeğin kadına ve çocuğa/ çocuklara karşı uyguladığı şiddet; en yaygın görülen şiddet biçimidir.⁷

Aile içi şiddete maruz kalanlar yaygın bir biçimde kadınlar ve çocuklar olup, çocuklar ayrıca annelerine karşı uygulanan şiddette tanık olmakta ve şiddetten dolayı ve/veya dolaysız olarak etkilenmektedirler.⁸ Aile içi şiddet konusunda yapılmış araştırmalarda; şiddetin farklı türlerine maruz kalan kadınların ruh sağlıklarının zamanla bozulduğu, kadınların depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, obsesif kompulsif bozukluk, uyku ve yeme bozuklukları gibi ruhsal sorunlar yaşadığı ve intihar girişiminde bulundukları tespit edilmiştir.⁹ Yaşadığı ruhsal problemlerle baş etmeye çalışan kadınların, çocuklarına yeterince ilgi gösteremediği veya maruz kaldığı şiddet sonucu travmatize olduğu için ebeveynlik becerilerinin zayıflayarak çocukları ile sağlıklı

² Nida Bayındır, **Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2010, 0(2), s.2.

³ Kibar Seyhun Sarı, **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2010, s.21.

⁴ Ayşe Seda Gülseven, **Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül-Ekim 2017, Sayı:132, s.199,200.

⁵ Vikipedi, **Ataerkillik**, (Çevrimiçi), <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ataerkillik>, Erişim Tarihi: 15.07.2021.

⁶ Özge Sanem Özateş, **Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım**, Toplum ve Sosyal Hizmet, 2009, 20(2), s.101,102.

⁷ Nuran Güler, Hatice Tel, Fatma Özkan Tuncay, **Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı**, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2005, 27 (2), s.51,52.

⁸ Rosa Logar, Tamar Çitak, **Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın ve Çocuklar İçin Korunma ve Adalet Avustuya Modeli**, Viyana Aile İçi Şiddete Karşı Müdahale Merkezi, (Çevrimiçi), <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/aile-ici-siddet-magduru-kadin-ve-cocuklar-icin-korunma-ve-adalet.pdf>, t.y. , Erişim Tarihi: 16.07.2021, s.1.

⁹ Melis Sedef Kahraman, Gökçe Çokamay, **Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2016, 8(4), s.324.

iletişim kurmakta zorlandığını gösteren araştırmalar mevcuttur.¹⁰ Tüm bu sebeplerle; gelişim dönemlerinde ebeveynlerinden gerekli desteği alamayan çocuklar, aile içi şiddetin ikincil mağduru olmaktadır. Aile içi şiddet sürecinin görünmez mağdurları olarak kabul edilen çocuklarda ise şiddetin etkilerinin; içine kapanma, korkular taşıma, depresyon, kaygı bozukluğu gibi ruhsal problemler, sosyal uyumsuzluk, anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma ve hırçınlaşarak ağlama gibi davranış problemleri, yeme bozuklukları, sağlık problemleri, okul devamlılığında azalma, okul yaşamında başarısızlık, okula gitmekten korkma vb. şeklinde olduğu yapılan araştırmalarda görölmüştür.¹¹ Bunun yanında, çocukken şiddet dolu bir ortamda büyüyen bireylerin kendi çocuklarına şiddet uyguladığı ve böylece şiddetin kuşaktan kuşağa aktarıldığı saptanmıştır.¹² Tüm bu bulgu ve saptamalar; şiddet ortamında yetişen çocuklara yapılacak desteğin, çocuğun kendisi ve toplum için büyük önem arz ettiğini göstermektedir.

Aile içi şiddetle mücadelelele yönelik olarak kurulan ve bu mücadelede anahtar konumda bulunan kadın sığınma evleri; şiddet ortamından uzaklaşmak isteyen kadın ve beraberindeki çocuklar için bir liman görevi görmektedir ve şiddet görmüş kadın ve çocuklarının şiddet ortamından uzakta bağımsız bir yaşam sürebilmelerine destek olmak amacıyla onlara barınma, güvenlik, tıbbi, psikolojik ve hukuki destek gibi imkânlar sağlamak gibi yükümlölöklere sahiptir.¹³

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2020 Yılı Faaliyet Raporu'ndaki istatistikler incelendiğinde; 2020 yılında Bakanlığa bağlı kadın konukevlerinden 33.467 kadın ve beraberindeki 19.668 çocuk, yerel yönetimlere bağlı kadın konukevlerinden 1.805 kadın ve beraberindeki 861 çocuk olmak üzere toplam 55.801 kişiye hizmet verildiği görölmektedir.¹⁴ Bu istatistiklerden kadın sığınma evlerinden anneleri ile birlikte hizmet alan çocuk oranının bakanlığa bağlı sığınmaevlerinde %37, yerel yönetimlere bağlı sığınmaevlerinde %32 gibi yüksek bir oran olduğu görölmektedir. Bu durum kadın sığınma evlerinde kadınlara verilen hizmetlerin niteliği kadar çocuklara verilen hizmetlerin de önemini göstermektedir.

¹⁰ Selda Taşdemir Afşar, **Kadına Yönelik şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar**, Journal of Economy Culture and Society, 2019, 59 (1), s.197, 198.

¹¹ Neslihan Lök, Ceyda Başoğul, Selma Öncel, **Aile İçi şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2016, 8(2), s.157,158.

¹² Bayındır (2010), **a.g.m.**, s. 2.

¹³ Taşdemir- Afşar (2019), **a.g.m.**, s.188.

¹⁴ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, **2020 Yılı Faaliyet Raporu**, (Çevrimiçi), <https://www.csqb.gov.tr/media/73621/2020-faaliyet-raporu.pdf>, Strateji Geliştirme Başkanlığı, şubat 2021, Erişim Tarihi: 28.06.2021, s.132.

Ülkemizde, aile içi şiddet ortamında yetişen ya da fiziksel olarak şiddeti bizzat deneyimleyen çocuklara yönelik olarak yürütülen az sayıda çalışmalardan birini yapmış olan ve bu niceliğe vurgu yapan Nadir; yapılan çalışmaların da çoğunlukla klinik olarak çocukların yaşadığı davranış sorunlarına odaklandığı belirtmiştir. Yaptığı çalışmada kadınların ve çocukların aile içi şiddet deneyimlerini anlamayı ve çocukların korunması konusunda bir model oluşturmayı hedeflediğini belirten Nadir (2017); aile içi şiddet döngüsünün kırılması için şiddetin kuşaklar arası aktarım zincirinin bozulması, dolayısıyla aile içi şiddet mağduru çocukları hedef alan kapsamlı politikaların oluşturulmasının ve hayata geçirilmesinin şart olduğunu ifade etmiştir.¹⁵ Bu doğrultuda, bu çalışmada aile içi şiddet mağduru çocuklara doğrudan ulaşılabilir kurulumlar olan kadın sığınma evlerinde; çocuklara verilen hizmetlerin niteliğinin değerlendirilmesi ve geliştirilebilecek yönlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Hedefe yönelik olarak Taşdemir Afşar'ın, "Kadına Yönelik Şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar" isimli makalesinden yola çıkarak "*Kadın sığınmaevinde kalan çocuklara ne tür hizmet ve destek programları (psikolojik, ekonomik, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti, vb.) sunulmaktadır*", "*Sunulan hizmet ve desteklerin yeterliliği ve niteliği nasıldır*" sorularına cevap aranmaktadır.¹⁶

Bu amaçla; İstanbul ilindeki ASHB'ye bağlı Anadolu yakasındaki çeşitli ilçelerde bulunan 3 sığınmaevinde kalan şiddet mağduru kadınlarla ve çocuklarla çalışan personellerle yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma, fenomenolojik yaklaşımla yapılmış nitel bir çalışmadır. Araştırmanın öznesi konumundaki çocukların deneyimleri, anneleri ve sığınmaevi sürecinde çalışanların gözünden anlaşılmaya çalışılmıştır. Deneyimlerin detaylıca anlaşılmasını sağladığı için bu çalışmada fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Çalışmada ülkemizde az sayıda yürütülmüş olan sığınmaevlerinde kalan çocuklara yönelik çalışmalara ve bu doğrultuda geliştirilebilecek hizmetlere ve oluşturulabilecek politikaların üretilmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Sonuç ve öneriler kısmıyla birlikte, dört bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde aile içi şiddet tanımı, şiddetin nedenleri, çeşitleri gibi kavramlar irdelenmiş, şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Ayrıca aile içi şiddetle mücadelede ulusal ve uluslararası alanda yapılan yasal düzenlemelere yer verilmiştir. İkinci bölümde aile içi şiddetle mücadelede önemli bir yeri olan kadın sığınmaevlerine

¹⁵Ural Nadir, **Nasıl Korunabilirdik: Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Çocuklar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s.13-16.

¹⁶Taşdemir- Afşar (2019), **a.g.m.**, s.1189.

dair tarihsel bilgiler, sığınmaevlerinin ilkeleri, amaçları, hizmet sağladığı kesim ve hizmetlerinden detaylıca bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın amacı, yöntemi, örnekleme, detaylıca açıklandıktan sonra; araştırmaya katılan şiddet mağduru kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının deneyimlerine dair anlatılarının nitel analizine yer verilmiştir. Son olarak sonuç ve öneriler bölümünde ise; nitel analiz sonucu araştırmanın amacına yönelik ortaya çıkan sonuçlara değinilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın araştırmacısı, çalışma yapıldığı süreçte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bir ilk kabul biriminde aktif olarak çalışmakta olduğundan, araştırmacının kendisinin gözlem ve deneyimlerine de bu bölümde yer verilmiştir. Bölümde, sığınmaevinde çalışan kadınların, araştırmacının kendisinin ve sığınmaevi hizmetlerinden faydalanan kadınların deneyimlerine dayanarak gerekli görülen alanlarda sığınmaevinde çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin geliştirilebilmesi adına öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE İÇİ ŞİDDETLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Bu bölümde toplumun temel birimi olan aileden bahsedilecek ve aile içi şiddet kavramı açıklanacaktır. Aile içi şiddet kavramına alt ana başlıkları olan şiddet türleri ile detaylı şekilde değinilecektir. Çalışmanın temel konusunu oluşturan çocukların, aile içi şiddet ile ilişkilerini inceleyen çalışmalara yer verilecek ve çocukların aile içi şiddet ile etkileşimlerinin daha iyi anlaşılması sağlanacaktır. Bölümün son kısmında Türkiye'de aile içi şiddete yönelik şiddetle mücadelede etkili olan yasal düzenlemelere yer verilecek ve bu bağlamda ulusal ve uluslararası alanda yer alan gelişmeler ele alınacaktır.

1.1. Aile Kurumunun Toplum Açısından Önemi

Toplumun en temel yapı taşı ve en küçük sosyal birimi olan aile, bireylerin dünyaya geldiklerinde karşılaştığı ilk sosyal topluluktur. Bu özelliği ile aile, bireylerin toplumla arasındaki iletişiminin temellerinin atıldığı yer olma niteliği taşır. Ayan'a göre aile; *"Toplumsal yapıda insan ilişkilerini düzenleyen, istikrarı sağlayan, daha sağlıklı bir toplum düzeni için gerekli olan, diğer toplumsal kurumlarla etkileşimde bulunan ve temel niteliklerini içinde bulunduğu toplumun sosyokültürel ve ekonomik yapısından alan sosyal bir kurumdur"*.¹⁷ Yaşadıkları toplumun özellikleri, kültürel değerleri, normları, kuralları ile şekillenen aile içinde; bireyler toplumun niteliklerini içselleştirerek topluma hazırlanır. Aile, bireylerin toplumla uyumlanmasını sağlamada başroldeki sosyal kurumdur. Aile içinde sosyalleşmeye başlayan ve hayat boyu toplum içinde sosyalleşmeye devam eden bireyler, topluma karışarak kendileri de bulundukları toplumu şekillendirirler. Bu bağlamda aile kurumu, içinde bulunduğu toplumun özelliklerinden bağımsız düşünemediği gibi toplumlar bu ailelerde yetişen bireylerin özelliklerinden bağımsız düşünülemez. Aile ve toplum karşılıklı olarak etkileşim içindedirler. Bu durumda; sağlıklı bireyler, sağlıklı toplumlar demektir. Bireylerin sağlıklı yetişebilmesinde önemli bir yere sahip olan aile kurumu; böylelikle bireyleri ile birlikte içinde bulunduğu toplumun korunması, güçlendirilmesi ve refahının artırılmasını sağlamaktadır.¹⁸

¹⁷ Sezer Ayan, **Aile ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2010, s.79.

¹⁸ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.93.

Bireylerin yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasında başrol alan aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahneye benzetilebilir.¹⁹ Bireyler, genellikle ilk sosyal ilişki deneyimini, aile içinde yaşarlar. Çocuklar, dünyaya geldiklerinde kendilerini anne-baba arasında kurulu olan ilişkiler ağı içinde bulur²⁰ ve bu ilişki ağının sergilendiği sahnede aile bireyleri ile kurduğu iletişime göre kişiliğini geliştirir. Aile içindeki ilişkilerin niteliği, toplumun devamını sağlayacak olan çocukların kişiliğine etkisi ve dolayısıyla oluşacak toplumun niteliği açısından çok önemlidir. Ersanlı; aile içi iletişim şeklinin çocukların gelişimine etkisini şu şekilde dile getirmiştir: *“Bir ailede, anne-baba ne ölçüde birbirlerini anlar ve kabul ederler kısacası iyi ilişkiler kurabilirlerse, o ölçüde ruh sağlığı yerinde ve kendi kendine yeten, gerçek gücünü görebilen, çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen çocuklar yetiştirebilirler. Güven duygusundan yoksun bir aile ortamında büyüyen çocuklar; çekingen ve kararsız olur, kendine ve çevresine güven duyamazlar.”*²¹ Burada bahsedilen güven duygusundan yoksun bir aile modeline örnek olarak, anne- babanın çocuk önünde tartıştığı, kavga ettiği, şiddet içerikli davranışlarda bulunduğu aileler gösterilmiş ve bu tarz ailelerde çocukların; mutsuz, endişeli ve güvensiz bir yaşama adım attığı, çocuklarda saygı ve sevgi yerine nefret duygusu geliştiği ve çocukların suç işlemeye hazır bir duruma geldiği belirtilmiştir.²² Cüceloğlu da; sosyal bilimci Gregory Bateson'un çalışmalarını referans göstererek aile içindeki iletişim türünün kişiliğin yapılaşmasında en önemli rolü oynadığını, bu sebeple çocuğun ruhen sağlıklı ya da sağlıksız bir birey olarak yetişmesinde, aile içindeki iletişimin etkisinin önemini vurgulamıştır.²³ Yani aile; içinde sergilenen ilişkilerin niteliği bakımından çocuk için yakın ilişkilerin, bütün doyumların, gelişimsel olanakların kaynağı olabileceği gibi, duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir.²⁴ Kısaca aile içi ilişkilerin; çocukların, sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmesi açısından büyük önem arz ettiği görülmektedir.

Aile içi ilişkilerin niteliği konusunda aile içi şiddet olgusu; sonuçları açısından bireyin geleceğini belirleyen önemli bir toplumsal olgu oluşu²⁵, bu sebeple topluma etkisi bakımından ve tüm bunlarla birlikte, günümüz gündeminde sıklıkla rastladığımız bir durum olması bakımından incelenmeye değerdir. Aile içi şiddet; tarih boyunca ailenin

¹⁹ Eda Aktaş, Emel Teksöz, Ayşe Ferda Ocakçı, **Ailede Kadının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakımın Önemi**, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2012, 28 (1), s.77.

²⁰ Kurtman Ersanlı, **Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2014, 5(1), s.49.

²¹ Ersanlı (2014), **a.g.m.**, s.49.

²² Ersanlı (2014), **a.g.m.**, s.49.

²³ Doğan Cüceloğlu, **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitabevi, 64. bs., İstanbul, 2021, s.48.

²⁴ Lök, Başoğlu, Öncel (2016), **a.g.m.**, s.156.

²⁵ İrfan Yıldırım, **Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile İlişkisi: Diyarbakır Bağlar Örneği**, Fırat Üniversitesi, Doktora Tezi, Elazığ, 2020. s.35.

özel sorunu olarak görülmüş, önemsenmemiş ve hatta bu duruma dışarıdan yardımda bulunulamayacağı savulmuştur.²⁶ Bu durumun; aile ile ilgili yapılan araştırmalarda; çoğu toplumda aile biriminin, kutsal olarak görüldüğü ve bununla birlikte üyelerini koruma, besleme ve destekleme özelliği ile idealize edildiği ve böyle bir yaklaşımla, ailenin sadece olumlu yönlerinin olduğu, aile içerisindeki hoş olmayan gerçeklerin kolaylıkla üstünün kapatılabildiği tespitleriyle doğru orantılı olduğu düşünülebilir.²⁷ Bu düşünceden temel alınarak da ailenin istismarın temel kaynaklarından olduğu ve kişinin herhangi başka bir yerde olduğundan daha çok aile içerisinde şiddet yaşamaya yakın olduğu kanaatine varıldığı görülmüştür.²⁸

1.2. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet; genel olarak aile içinde yaşanan tüm şiddet olaylarını kapsamakla birlikte, *“aile üyelerinden biri tarafından, ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fiziksel ve/veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem ya da ihmal”*²⁹ olarak tanımlanabilir. Bu tanımda görüldüğü üzere aile içi şiddet, genel kanının aksine sadece kaba kuvvet içeren davranışları değil; aşağılama, tehdit etme, ekonomik özgürlüğünü kısıtlama ve zorla evlendirme gibi olayları kapsayan, bireyin kendisine olan saygısını, kendisine ve çevresine olan güvenini azaltan, duygularını kontrol etme yetisine zarar veren davranışları da içermektedir.³⁰

Genel anlamda aile üyelerinden herhangi birinin diğerine uyguladığı şiddeti tanımlayan açıklamaların dışında; aile içi şiddetin toplumun sosyo-kültürel yapısıyla bağlantısını vurgulayan tanımlamalar da mevcuttur. Aile kurumunun içinde bulunduğu toplumdan ayrı değerlendirilemeyeceği göz önüne alındığında; bu tür tanımlamalar, aile içi şiddet olgusunun sebepleriyle birlikte daha anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Sarı; aile içi şiddetin toplumsal yapı ile bağlantılı tanımlarından yola çıkarak hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerini daimî hale getirmeyi / sürdürmeyi amaçlayan her türlü davranışın aile içi şiddet olarak değerlendirilebileceğini, aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet ile bağlantılı olduğunu vurgulamıştır. Buna göre sosyal ve kültürel olarak kadın ve çocukların erkeklere göre daha alçak seviyede görüldüğü toplumlarda, aile içi şiddet sosyal bir kontrol mekanizması olarak işlev görerek toplumda ataerkil düşüncenin hâkim olduğu

²⁶ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.94.

²⁷ Seyhun- Sarı (2010), **a.g.t.**, s.17,18.

²⁸ KSGM, **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, (Ed. Fidan Korkut Owen, Dean W. Owen), Ankara, Ekim 2008, s.6.

²⁹ Merve Akın, **Aile İçi Şiddet**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 71(1), 2013, s. 29.

³⁰ Süheyla Ünal v.d., **Aile İçi Şiddet Mağdurlarının Polise Başvurularında Polise Uygun Davranış Modellerinin Kazandırılması**, Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Sekine Bozdemir, Uğur Argun), Bursa, 7-8 Ekim 2011, s.187.

eril sistemi beslemekte ve yaşatmaktadır.³¹ Yapılan araştırmalar ise bu tanımı destekler niteliktedir. Ataerkil düşüncenin hâkim olduğu ülkemizde aile içi şiddetin en yaygın olarak; eşler arasında kocanın karısına uyguladığı şiddet ve ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları şiddet olarak karşımıza çıktığı görülmüştür.³² Yine ülkemizde yapılan çalışmalarda, aile içi şiddet mağdurlarının %90'ından fazlasının kadın ve çocuklardan oluştuğu tespit edilmiştir.³³

Özet olarak; aile içi şiddet, aile içinde gerçekleşen, bireylerin fiziksel ve/ veya psikolojik bütünlüğüne zarar veren her türlü şiddet olayını kapsamaktadır. Bu bakımdan aile içi şiddet; fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel şiddet olmak üzere dört ana başlık altında incelenmektedir. Aile içi şiddet, bu şekilde ana başlıklara ayrılmış olmakla birlikte bu şiddet türleri iç içe geçmiş bir şekilde de karşımıza çıkabilmektedir. Bunlarla birlikte aile içi şiddet; ailenin içinde bulunduğu sosyal ve kültürel yapıdan bağımsız düşünülemez ve toplumsal cinsiyet ilişkileri temelinde gelişir. Bu duruma bağlı olarak aile içi şiddet; çoğunlukla ailedeki erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara yönelik uygulanan bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak aile içi şiddet kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için aile içi şiddete ilişkin temel kavramların bilinmesi önemlidir. Burada öncelikli olarak aile içi şiddetin çocuklarla ilişkisine değinilecek olduğunda; aile içi şiddetin, çocuğa yönelik olarak uygulandığında genel olarak istismar kavramı ile açıklandığı görülmektedir. Çocuğa yönelik olarak bir de "ihmal" kavramı karşımıza çıkmaktadır. Aile içi şiddet; genel olarak fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik ve cinsel şiddet olarak dört ana başlı altında toplanmıştır. Aile içinde kadına yönelik uygulanan şiddet göz önünde bulundurulduğunda, iki kavram daha karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; ısrarlı takip ve sosyal şiddettir. Bu başlıkları ele almak aile içi şiddeti anlamak açısından önemlidir.

Fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açıdan bir başkasının bakımı ve korumasına ihtiyaç duyan, her açıdan bir başkasına bağımlı olan³⁴ çocukların; bakımını yapan kişilerden şiddet görmeleri onların bu muhtaç durumlarının kötüye kullanılması olarak değerlendirilir. Sözlük anlamı olarak, iyi niyeti kötüye kullanma, sömürme anlamına gelen³⁵ istismar kavramı; çocukların bağımlı, muhtaç durumları düşünüldüğünde kullanım açısından çok daha uygun olmaktadır. Çocuk istismarı genel olarak; çocuğun sağlığını,

³¹ Seyhun – Sarı (2010), **a.g.t.**, s.20-22.

³²Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları**, (Çevrimiçi), http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/558_1.pdf, Ankara, Kasım 1995. Erişim Tarihi: 22.07.2021, s.7.

³³ Akın (2013), **a.g.m.**, s.30.

³⁴ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.104.

³⁵Vikipedi, **İstismar**, (Çevrimiçi), <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stismar>, Erişim Tarihi:05.01.2022.

fiziksel gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, kendisine bakım veren yetişkin ve/veya toplum tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ya da davranışlar olarak tanımlanmaktadır.³⁶ Çocuk ihmalî ise; çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal etmesi,³⁷ çocuğun barınma, beslenme, temizlik, sağlık gibi fiziksel ve sevilme, koşulsuz kabul gibi duygusal ihtiyaçlarının görmezden gelinmesi olarak tanımlanmaktadır. İhmal ile istismarın en temel farkı ise; istismar aktif, ihmalin pasif bir eylem olmasıdır.³⁸

1.2.1.Fiziksel Şiddet

Aile içi şiddetin en yaygın görülen türü olan fiziksel şiddet; kaba kuvvetin, kurbanın sindirilmesinde ya da korkutulmasında yaptırım aracı olarak kullanılması olarak tanımlanabilir.³⁹ Başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren, ona acı çektiren her türlü saldırı fiziksel şiddet olarak nitelendirilebilir. Tokat, yumruk, tekme atmak, itmek, ısırma, duvara vurma, boğazlamak gibi beden gücüne dayalı saldırılar ve silahla yaralamak, kesici-delici aletle yaralamak, ateşle ya da kaynar suyla yakmak gibi alet kullanılarak yapılan saldırılar fiziksel şiddet içeren eylemlerdir. Bu bakımdan fiziksel şiddet; hafif yaralanmalara neden olan eylemler olabileceği gibi ölümlü sonuçlanan eylemleri de kapsamaktadır.⁴⁰ Bu eylemler şiddet mağduru kadında; acı çekme, yaralanma, kalıcı sakatlıklar, çeşitli kronik ağrılar, jinekolojik rahatsızlıklar, kalp rahatsızlıkları ve psikolojik olarak somatik rahatsızlıklar, uyku ve yeme bozukluğu, sosyal uyumsuzluk gibi bir takım sorunlara yol açmaktadır.⁴¹ Fiziksel şiddete uğrayan çocuklar ise daha çok sosyal uyum problemi yaşamakta ve genellikle içine kapanık, sessiz, uysal, başkalarıyla birlikteyken uyumlu, çekingen, bazen utangaç ve korkmuş bir izlenim bırakmaktadırlar.⁴²

Hacettepe Üniversitesi'nin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliği ile 2014 yılında yaptığı araştırma sonucunda, Türkiye'de hayatının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranının %36 olduğu, yani her 10 kadından

³⁶ Aktaran; Betül Pelendecioğlu, Sefa Bulut, **Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, 2016, 9 (1), s.49-62. s.50.

³⁷ Lök, Başoğlu, Öncel (2016), **a.g.m.**, s.126

³⁸ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.272.

³⁹ Lök, Başoğlu, Öncel (2016), **a.g.m.**, s.157.

⁴⁰ İlyas Özgentürk, Vedat Karğın, Hilal Baltacı, **Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi**, Polis Bilimleri Dergisi, 2012, 14(4), s.58.

⁴¹ Songül Sallan Gül, **Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?**, Bağlam Yayıncılık, 2. bs., İstanbul, 2013, s.19.

⁴² Lök, Başoğlu, Öncel (2016), **a.g.m.**, s.157.

yaklaşık dördünün eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kaldığı tespit edilmiştir.⁴³

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2019 yılında yapmış olduğu "Bir Bakışta Toplum" araştırmasının verilerine göre Türkiye'de, kadınların yüzde 38'i birlikte olduğu erkek veya eşi tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bu raporda dikkat çeken bir nokta da, kadınların %13.3'ünün kocanın veya partnerin belirli koşullar altında eşini dövmesini haklı bir tutum olarak gördüklerinin tespit edilmiş olmasıdır.⁴⁴

1.2.2. Psikolojik- Duygusal Şiddet

Aile içi şiddetin yaygın görülen bir diğer türü olan psikolojik şiddet; genellikle dışarıdan anlaşılması zor olduğu için görünmez sayılır. Bir kişiye sistemli bir şekilde psikolojik baskı uygulamak, hakaret etmek, küçük düşürmek, suçlamak, korkutmak, ruhsal açıdan zedelemek, kadına karşı çocukları vermemekle veya kadının sosyal ve meslek yaşamını bozmakla tehdit etmek vb. davranışlar psikolojik şiddet olarak kabul edilmektedir.⁴⁵

Çocuklara karşı uygulanan psikolojik şiddet eylemleri ise; gereksinim duydukları sevgi ve ilgiyi karşılamamak, onlara değersiz olduğunu hissettirmek, sevilmediklerini ve istenmediklerini söylemek ve/veya hissettirmek, onların oyuncaklarına veya ev hayvanlarına zarar vermektir.⁴⁶ Fiziksel şiddet içermeksizin çocuğun olumlu yönde gelişimini engelleyen davranışlar da psikolojik şiddet kapsamına girmektedir. Aile içinde psikolojik şiddete maruz kalan çocuklarda duraklama, gerileme oluşturan davranışlar oluşabilmekte, özgüven eksikliği, tedirginlik, sinirlilik, korku, depresyon, içe kapanma, isteksizlik ve ümitsizlik gibi birçok ruhsal problem görülebilmektedir. Psikolojik şiddetin etkileri her ne kadar dışarıdan anlaşılması güç olsa da, fiziksel şiddetin etkilerinden daha geç iyileşmektedir.⁴⁷

Aile içi psikolojik şiddetin kadınlar üzerindeki etkileri ise; sürekli kaygı, sık sık ağlama, travma sonrası stres, depresyon, fobiler, takıntılar, cinsel bozukluklar, düşük

⁴³ Hacettepe Üniversitesi, **Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor**, (Ed. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin, Banu Akadlı Ergöçmen) (Çevrimiçi), <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23341/ozetraporurkcweb.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, Ankara, 2014, Erişim Tarihi: 08.08.2021, s.9.

⁴⁴ OECD, **Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators**, (Çevrimiçi), https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/soc_glance-2019-en.pdf?expires=1644097618&id=id&accname=guest&checksum=BFF492669717FFE90CF53CC5D98D3FDB, Paris, 2019, Erişim Tarihi: 08.08.2021, s.127.

⁴⁵ KSGM, **Kadın Sığınmaevleri Klavuzu**, (Ed. Sultan Karataş, Ülker Şener, Nur Otaran), Aralık 2008, s.14.

⁴⁶ Özgentürk, Karğın, Baltacı (2012), **a.g.m.**, s.60.

⁴⁷ Lök, Başoğlu, Öncel (2016), **a.g.m.**, s.157.

benlik algısı, kendini beğenmeme, kendini suçlama, çeşitli bağımlılıklar, kendine ve çevresine olan güvenin azalması vb. psikolojik rahatsızlıklardır.⁴⁸

Hacettepe Üniversitesi'nin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliği ile 2014 yılında yaptığı araştırma sonucunda, Türkiye'de kadınların hayatının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları psikolojik şiddet oranının %44 olduğu tespit edilmiştir.⁴⁹

1.2.3.Ekonomik Şiddet

Aile içinde görülen ekonomik şiddet; istismarcı eşin, ailenin bütün ekonomik kaynaklarını kendi kontrolünde tutması ve evin masraflarını karşılamaması, evin parasını içki-kumar-uyuşturucu ve/veya başka kadınlara harcaması⁵⁰, aile bireylerine gerekli harçlığı vermemesi, kadına yönelik olarak kadının çalışmasına izin vermemesi, çalışan kadının parasını elinden alması, kadının harcadığı parayı, malını-mülkünü kontrol etmesi vb. davranışları kapsamaktadır.⁵¹ Ekonomik şiddet yalnızca kadının değil çocukların da zarar görmesi ile sonuçlanabilmektedir. İstismarcı eş tarafından ekonomik olarak kontrol altına alınan kadın, maddi yönden bağımlı olmakta ve yoksulluğa sürüklenmektedir.⁵²

Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2014 yılında yaptığı araştırma sonucunda, Türkiye genelinde, bu davranışlardan en az birine, yaşamının herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı %30 olarak tespit edilmiştir. Araştırmada, çalışmaya engel olma ya da halihazırda çalıştığı işi bırakmasına sebep olma kadınlara yönelik uygulanan ekonomik şiddet biçimleri arasında en yaygın görüleni olmuştur.⁵³

1.2.4.Cinsel Şiddet

Aile içinde kadına yönelik olarak uygulanan cinsel şiddette, istismarcı eş kadının bedenini üzerinde söz sahibi olduğunu vurgulayan mesajlar veren davranışlarda bulunur.⁵⁴ Bu davranışlar; kişiyi istemediği zaman ve şekilde cinsel ilişkiye zorlama (tecavüz), kadının doğurganlığını kontrol altına alma, fahişeliğe zorlamak ya da satmak, cinsel organına zarar verme, taciz etme vb. olarak görülmektedir. Çocuklara yönelik olarak da gerçekleştirilen cinsel şiddet zorla evlendirme ve ensest olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁵

⁴⁸ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.20.

⁴⁹ Hacettepe Üniversitesi (2014), **a.g.r.**, s.11.

⁵⁰ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.21.

⁵¹ KSGM (Aralık-2008), **a.g.e.**, s.14.

⁵² Kahraman ve Çokamay (2016), **a.g.m.**, s.323.

⁵³ Hacettepe Üniversitesi (2014), **a.g.r.**, s.11.

⁵⁴ Kahraman ve Çokamay (2016), **a.g.m.**, s.323.

⁵⁵ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.22.

Cinsel şiddet sonucu kadınlarda, ruhsal-duygusal olumsuzluklar, cinsel bozukluklar, vücutta fiziksel yaralanmalar gibi sorunlar ve intihar girişimi, intihar riskinin artması gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Cinsel şiddet; çocuklarda bu sorunların yanında riskli cinsel ilişkilerin erken yaşta yaşanmasına sebep olmaktadır.⁵⁶

Hacettepe Üniversitesi'nin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliği ile 2014 yılında yaptığı araştırma sonucunda Türkiye genelinde evlenmiş kadınların %12'si yaşamının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.⁵⁷

1.2.5.İsrarlı Takip

Kişinin kendi güvenliğinden korku duymasına neden olacak şekilde sürekli telefon ile aramak, kısa mesaj veya e-posta göndermek, sosyal medya yolu ile takip etmek, istemediği zaman ve mekânda karşısına çıkmak, istemediği halde hediye göndermek gibi davranışları içeren davranışlardır.⁵⁸

Hacettepe Üniversitesi tarafından yürütülen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"nda; Türkiye genelinde kadınların yüzde 27'sinin yaşamları boyunca en az bir kez ısrarlı takip davranışına maruz kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır.⁵⁹

1.2.6.Sosyal Şiddet

Kadını sosyal yaşamda sürekli kontrol etmek, ailesi, arkadaşları ile konuşmasını ve görüşmesini engellemek, giyimine karışmak, sadakatsiz olmakla suçlamak, başka erkeklerle konuştuğunda tepki vermek, sağlık hizmetine ulaşmasını engellemek, zaafı ile alay etmek, her zaman nereye ve ne şekilde gittiğine ilişkin bilgi vermesini istemek gibi davranışları içermektedir.⁶⁰ Sosyal şiddet genellikle duygusal şiddetle iç içe geçmiş durumda görülmektedir.

Günümüzde, yapılan araştırmalarda aile içi şiddet, özellikle kadına ve çocuğa karşı şiddet bir sorun olarak ele alınmaya başlanmış olup son yılların en popüler araştırma konuları arasında yer almaktadır.⁶¹ Çalışmamızın temel öznesi olan çocukların aile içi şiddetle ilişkisinin; şiddete tanık olma ve/veya maruz kalma durumları ve sonuçları

⁵⁶ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.22.

⁵⁷ Hacettepe Üniversitesi (2014), **a.g.r.**, s.9.

⁵⁸ Dilek Şenel, **Eğitim Seviyelerine Göre Şiddete Maruz Kalan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma**, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Kasım 2018, Sayı:82, s.750.

⁵⁹ Hacettepe Üniversitesi, **Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, (Ed. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin, Banu Akadlı Ergöçmen), (Çevrimiçi) <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Ankara, 2015. Erişim Tarihi: 08.08.2021. s.118.

⁶⁰ Şenel (2018), **a.g.m.**, s.750.

⁶¹ Özgentürk, Karğın, Baltacı (2012), **a.g.m.**, s.57.

bakımından ele alınması, çalışmamızın ileriki bölümlerinin anlamlandırılması için önem taşımaktadır. Bu bağlamda çocuklarla yönelik yapılmış aile içi şiddet ile ilgili çalışmaların irdelenmesi, özetlenmesi bu bölümün önemli başlıklarındandır.

1.3. Aile İçi Şiddet ve Çocuk

Aile içi şiddet, aile bireylerinin birbirlerine ve genelde güçlü olanın güçsüz olana uyguladığı fiziksel, cinsel ve duygusal nitelikteki eylemlerdir. Toplum yapısının çekirdeğini oluşturan aile içinde yaşanan şiddet olayları; toplumsal alanda yaşanan şiddet olaylarından bağımsız düşünülemez. Dolayısıyla aile içi şiddet değerlendirilirken; kadın-erkek statü farklılığına dayanan, tahakküm gücünü yaş, cinsiyet ve iş üstünlüğüne dayalı olarak erkeğe veren toplumsal değerlerimiz göz önüne alınmalıdır. Bu durumda aile içi şiddet; toplumsal cinsiyete bağlı bir olgu olarak gelişmektedir ve en yaygın şekliyle eşler arasında kocanın karısına şiddeti ve ebeveynlerin çocuklara karşı yönelttikleri şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayan'ın; Güneri'nin(1996:8), Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet adlı incelemesinden aktardığı, *“şiddeti uygulayanların %95'inden fazlasını erkek; şiddete maruz kalanların %90'dan fazlasını kadın ve çocuklar oluşturmaktadır”* bilgisi bu durumu doğrular niteliktedir.⁶²

Aile içi şiddete dair yapılan çalışmaların, çoğunlukla kadınların şiddet yaşantılarına odaklandığını ve aile içi şiddet ortamında yetişen ya da şiddeti doğrudan deneyimleyen çocuklara ilişkin az sayıda çalışma olduğunu vurgulayan Nadir; yaygınlığı ve sonuçlarıyla ele alındığında aile içi şiddeti, günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri olarak değerlendirmiştir. Yaptığı çalışmada ekosistem yaklaşımını (sorunun kaynağını bireylerde değil, sistemler ve sistemlerin birbiriyle ilişkisinde arayan yaklaşım) kullanan Nadir aile içi şiddeti değerlendirirken; çoğunlukla göz ardı edildiğini düşündüğü, en kırılgan toplumsal gruplardan biri olarak değerlendirdiği çocukları çalışmanın öznesi konumunda incelemiştir. Çalışmada çocukların, çoğunlukla annelerinin gördüğü şiddete tanık oldukları, şiddete tanıklık etmenin bir psikolojik şiddet biçimi olarak kabul edildiği belirtilmiştir.⁶³ Aynı şekilde Ünal da yaptığı çalışmada; şiddete tanık olan çocukların son zamanlarda, duygusal olarak kötüye kullanıldıkları, yani istismar edildikleri kanısına varıldığını belirtmiştir.⁶⁴ Kalkan ve Kaygusuz da ortak yaptıkları çalışmada; aile içindeki şiddete maruz kalan çocukların, şiddetin yarattığı duygusal atmosferi içselleştirmeleri sonucu hayatları boyunca bu olumsuz duygunun

⁶² Ayan (2010), **a.g.e.**, s. 99

⁶³ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.110.

⁶⁴ Gülseren Ünal, **Aile İçi Şiddet**, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2005, 8(8), s.90.

etkisinde kalacaklarını, dolayısıyla evdeki şiddete tanıklık etmenin de bir tür şiddete maruz kalmak olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁵

Bu bölümde, çalışmanın temel öznesini oluşturan aile içi şiddete tanık olan ve maruz kalan çocukların; genel olarak yaşamlarındaki şiddetle ilişkileri sonucu gözlemlenen değişiklikler ele alınacak; bu değişiklikler, şiddet sonucu geliştirdikleri duygusal ve davranışsal tepkiler, aile içi ilişkilerinde yaşadıkları değişiklikler ve şiddetin eğitim hayatlarına etkileri alt başlıklarıyla incelenecektir.

1.3.1.Şiddete Verilen Duygusal ve Davranışsal Tepkiler

Aile içi şiddetin çocuklarla ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğunda, aile içi şiddete tanık olan ve doğrudan maruz kalan çocuklarda çeşitli psikolojik rahatsızlıkların baş gösterdiği görülmüştür. Nadir'in yaptığı çalışmada, aile içi şiddete tanık olan çocuklarda; en önemli sorun olarak içe kapanma yaşandığı ve çocukların özgüvenlerinin zedelendiği tespiti üzerinde durulmuştur. Aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklarda çeşitli psikolojik sorunlara yol açtığını belirten Nadir; bu çocuklarda kimi zaman kaygıyla beraber seçici konuşmazlık durumunun görüldüğünü belirtmiştir.⁶⁶ Gözlemlenen psikolojik sorunların da cinsiyete göre değişebildiği; daha çok kız çocuklarında içe kapanma davranışının görüldüğü, erkek çocuklarında ise şiddeti taklit etme, saldırganlık davranışlarının görüldüğü ifade edilmiştir. Aile içi şiddete şahit olan çocuklarda, en sık görülen duygunun korku olduğu ve bu duygunun hayatı boyunca çocuğu olumsuz etkilediği belirtilmiştir.⁶⁷ Şiddete tanık olan çocukların daha çok "sessiz", "unutulmuş" ya da "görünmez" kurbanlar olarak tanımlandığını ifade eden Ünal ise; şiddete tanık olan çocukların da doğrudan şiddete maruz kalmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri gösterdiklerini belirtmiştir. Bu bakımdan Ünal, aile içi şiddete maruz kalan çocukların yaşadığı etkilerin genel olarak; kendini ihmal, kendine zarar verme, depresyon, anksiyete, panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, agresif kişilik yapısı, kronik ağrı, yeme bozuklukları, cinsel disfonksiyon, intihar eğilimi vb. psikolojik rahatsızlıklar olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸ Ayan; aile içi şiddete tanık olan çocuklarda uyku problemleri, içe kapanma, saldırganlık, ağlama, huzursuzluk ve yeme problemleri gibi tepkilerin görüldüğünü ve bu çocuklarda tuvalet eğitiminde başarısızlık veya konuşma bozukluğu, dil yetersizliği gibi sorunların yaşandığını belirtmiştir.⁶⁹

⁶⁵ Melek Kalkan, Canani Kaygusuz, **Aile İçi Şiddete Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Bakış**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Ed. Dolunay Şenol v.d.), Cilt:1, Ankara, 27-28 Nisan 2012, s.387.

⁶⁶Nadir (2017), **a.g.e.**, s.126.

⁶⁷Nadir (2017), **a.g.e.**, s.122-123.

⁶⁸ Ünal (2005), **a.g.m.**, s.90,91.

⁶⁹ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.205.

Başıoğlu, Lök ve Öncel'in ortak yaptığı çalışmada ise, aile içi şiddete tanık olan ve hatta maruz kalan çocukların; kaygı bozuklukları, benlik saygısının düşmesi, çaresizlik duyguları yaşadıkları ve saldırgan, intihar eğilimli, madde bağımlısı, suça itilen bireylere dönüşebildikleri belirtilmiştir. Ayrıca çocukların şiddete verdikleri tepkilerin içselleştirme ve dışa vurma olarak farklı olduğu; şiddeti içselleştirme sonucu çekilme, anksiyete ve depresyon ve dışa vurma sonucu saldırganlık, suç ve hiperaktivite davranış sorunlarının geliştiği ifade etmişlerdir.⁷⁰ Çocukların aile içi şiddetle ilişkisini “*çocuklara yönelik kötü muamele*” olarak tanımlayan Dünya Sağlık Örgütü'ne göre; kötü muamele, çocuklarda erken beyin gelişiminde bozulma ile ilişkili strese neden olmaktadır. Aşırı stres sonucu çocukların sinir ve bağışıklık sistemlerinin gelişimi bozabilmekte ve bu çocuklar depresyon, çeşitli bağımlılıklar, intihar gibi sorunlar için riskli duruma gelmektedir.⁷¹

Ayan, aile içi şiddetin çocukla ilişkisini inceleyen araştırmalardan yola çıkarak; şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu ve çocukken istismar ve ihmale maruz kalan bireylerin yetişkinliklerinde kendi çocuklarına karşı şiddet uygulayan konumuna gelebileceklerini ifade etmiştir.⁷² Başoğlu ve arkadaşları da aynı şekilde çalışmalarında, aile içi şiddete maruz kalan çocukların; gelecekte kendi çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveynlere dönüşme ihtimallerinden bahsetmiştir.⁷³ Kalkan ve Kaygusuz, aile içi şiddete sosyal öğrenme kuramı açısından baktıkları çalışmada, aile içinde öfke ve saldırganlık içeren davranışlara şahit olan çocukların; saldırganlığı sorun çözücü bir davranış olarak öğreneceklerini, saldırgan davranışları normalleştireceklerini ve bunu kendi yaşamlarında da uygulamaya koyacaklarını belirtmektedir.⁷⁴ TÜİK'in 2014 yılında “İstatistiklerle Aile” başlığıyla yaptığı çalışmada da bu tespitlere uygun veriler elde edilmiştir. Bu çalışmadaki Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasında; eş veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalmış ve kalmamış kadınların 6-14 yaşları arasındaki çocuklarında görülen bazı davranış sorunları incelenmiştir. Şiddete maruz kalmış kadınların %30,6’sının çocuğunda “Anneye veya diğer çocuklara saldırgan olma” davranışının görüldüğü, aynı davranış için bu oranın şiddete maruz kalmamış kadınların çocuklarında %17,2 olduğu tespit edilmiştir.⁷⁵

⁷⁰ Ceyda Başoğlu, Neslihan Lök, Selma Öncel, **Çocukların Aile İçi Şiddetten Korunmasında Ailelere Yönelik Girişimler**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2017; 9(2), s.126,127.

⁷¹WHO, **Child Maltreatment**, (Çevrimiçi), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, World Health Organization Newsroom, 8 June 2020. Erişim tarihi:05.01.2022.

⁷² Ayan (2010), **a.g.e.**, s.199.

⁷³ Başoğlu, Lök ve Öncel (2017), **a.g.m.**, s.127.

⁷⁴ Kalkan ve Kaygusuz (2012), **a.g.m.**, s.387.

⁷⁵TÜİK, **İstatistiklerle Aile,2014**, (Çevrimiçi), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2014-18624>, TÜİK Kurumsal Haber Bülteni, 05 Mayıs 2015, Sayı:18624. Erişim tarihi:06.01.2022

Özet olarak, aile içi şiddete tanık olan ve maruz kalan çocuklarda genel olarak aynı belirtilerin gözlemlendiği, bu çocukların ruhsal bütünlüklerinin bozulduğu, anksiyete ve depresyon yaşamaya meyilli oldukları, bağımlılığa yatkın oldukları ve intihar eğilimli oldukları görülmüştür. Çocuklarda şiddete verilen tepkilerin içselleştirme ve dışa vurma olarak değişebildiği; kız çocuklarında daha çok depresyon, içe kapanma gibi içselleştirme davranışları görülürken, erkek çocukların saldırganlık gibi dışa vurma davranışı görüldüğü anlaşılmıştır. Aile içi şiddete tanık olan çocukların, saldırgan davranışları rol aldığı ve bu çocukların da ileriki hayatlarında şiddet uygulayan eş ve ebeveynlere dönüşme ihtimallerinin olduğu görülmüştür.

1.3.2.Aile İlişkileri (Çocuğun Anne-Baba İlişkisi)

Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkilerini incelerken çocukların anne ile ilişkisini göz önünde bulunduran Nadir, annenin annelik becerilerinin çocukların şiddetten etkilenme durumunda önemli bir yere sahip olduğunu, şiddet gören annenin kendi psikolojik durumundan dolayı annelik becerileri sürdürmede sorun yaşayabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda çocukların anne ile ilişkisinde anneye olan bağlılıkta artma, annenin ilgi ve sevgisinde azalmayı görme ve anneye duyulan öfke olmak üzere çeşitli etkilerin olduğu tespit edilmiştir.⁷⁶ Ünal da şiddet gören anne ve çocuk ilişkisiyle ilgili olarak, şiddet gören annenin çocuklarının; yardıma gereksinimi olan, hasar görmüş bir annenin bakımını üstlenmek zorunda kaldıklarını ve aynı zamanda şiddet gören annenin, yaşadığı psikiyatrik bozulardan dolayı yeterli annelik becerilerini kaybetme durumu dolayısıyla ihmale uğrama risklerinin olduğunu da belirtmiştir.⁷⁷ Nadir; şiddete tanık olan çocukların babalarıyla ilişkilerine de değinmiş, bu ilişkinin genel olarak olumsuz etkilendiği, çocuklarda babaya duyulan öfke ile birlikte baba figürüne duyulan özlem duygularının yaşandığını ifade etmiştir.⁷⁸ Ünal; şiddet uygulanan ortamda yetişen çocuklar için baba figürünün güven ve sevgi kaynağı değil; korku, öfke ve güvensizlik kaynağı olduğunu ve bu çocukların şiddet uygulayan baba imgesi ile ailenin bakımını üstlenen, çocuğa sevgi duyan baba imgesi arasındaki değişimlere uyum sağlamakta güçlük yaşadıklarını belirtmiştir.⁷⁹

1.3.3.Çocuğun Eğitim Hayatı

Aile içi şiddete tanık olan çocukların, okulu şiddetten kaçış yeri olarak gördüklerini ifade eden Nadir, kendi yaptığı çalışmasında bu çocuklarla diğer çocuklar arasında

⁷⁶ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.162,163.

⁷⁷ Ünal (2005), **a.g.m.**, s.90.

⁷⁸ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.189.

⁷⁹ Ünal (2005), **a.g.m.**, s.91.

akademik başarı açısından anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir.⁸⁰ Çocukların okulda alacakları sosyal destek; aile içi şiddete tanıklık ettiklerinde yaşayacakları sorunlarla baş etme becerilerine katkı sağlamaktadır ve bu sebeple okul, aile içi şiddetin etkilerinden korunabilmek için en uygun yerdir.⁸¹ Bayındır ise aile içi şiddetin çocuklar üzerinde etkisini incelediği çalışmada; evde yaşanan şiddet sonrasında okul başarısında düşme ve okula gitmeyi istememe durumlarını her zaman yaşayan çocukların %46.6 oranında olduğunu gözlemlediğini belirtmiştir.⁸² Başoğlu ve arkadaşları da referans gösterdikleri çalışmalara göre; aile içi şiddete maruz kalan çocukların yaklaşık %63'ünün maruz kalmayan çocuklara göre davranışsal akademik ve sosyal işlevselliklerinin daha kötü olduğu saptandığını ifade etmişlerdir.⁸³ Ayan ise; incelediği çalışmalara bakarak çocukların duygusal olarak istismar edilmesi ile okul başarısında ilişki olduğu ve istismar edilen çocuklardan okul başarısı düşük olanların, yüksek olanlara oranlara çoğunlukta olduğu sonucuna ulaştığını ifade etmiştir.⁸⁴ Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, çocuklara yönelik şiddet; eğitimdeki eşitsizliklere katkıda bulunmaktadır. Çocukluklarında herhangi bir şiddet biçimine maruz kalmış çocukların okuldan mezun olmama olasılığı %13'den daha fazladır.⁸⁵

Sonuç olarak; aile içi şiddet mağdurlarının, çoğunlukla kadınlar ve çocuklar olduğu görülmektedir. Aile içi şiddet kadınlarda ve çocuklarda uzun vadede birçok ruhsal probleme yol açmaktadır. Ayrıca kadının eşe bağımlı olmasına sebep olduğundan kadınları ekonomik olarak yoksulluğa sürüklemektedir. Çocuklar aile içi şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalmaktadırlar. Dolaylı olarak şiddete maruz kalan çocuklar; aile içi şiddetin görünmez özneleri olmaktadır. Şiddet gören annenin ruh bütünlüğünün bozulması dolayısıyla çocuğa gereken bakımı vermekte zorlanma ihtimali ortaya çıkmaktadır veya çocuklar, aile içinde yaşanan şiddete şahit olmaktadır. Son zamanlarda çocuklarla ilgili yapılan çalışmalarda aile içinde yaşanan şiddete tanık olmak da bir çeşit şiddet, psikolojik istismar biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu tarz ihmal ve/veya istismar davranışlarına maruz kalan çocuklar; birebir şiddet görmediklerinden genelde göz ardı edilmekte, aile içi şiddette şiddetin esas kurbanı kadın olarak görülmektedir. Fakat; araştırmalar göstermiştir ki şiddete tanık olan ve doğrudan şiddete

⁸⁰ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.161.

⁸¹ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.126.

⁸² Bayındır (2010), **a.g.m.**, s.7.

⁸³ Başoğlu, Lök ve Öncel (2017), **a.g.m.**, s.127.

⁸⁴ Ayan (2010), **a.g.e.**, s.226.

⁸⁵WHO, **Child Maltreatment**, (Çevrimiçi), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, World Health Organization Newsroom, 8 June 2020. Erişim tarihi:05.01.2022.

maruz kalan çocuklarda hemen hemen aynı tepkiler görülmekte, şiddet çocukların ruhsal bütünlüğünü bozmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü; çocukların aile içi şiddete maruz kalmalarını uzun vadede olumsuz sonuçları olan küresel bir sorun olarak değerlendirmektedir. Ayrıca çocuklara kötü muamelenin sağlık, sosyal ve eğitimle ilgili sonuçlarının ötesinde, hastaneye yatış maliyetleri, akıl sağlığı tedavisi, çocuk refahı ve uzun vadeli sağlık maliyetleri dahil olmak üzere ekonomik bir etkisi olduğunu belirtmiştir.⁸⁶ Aynı ekonomik etki kadına yönelik şiddet ve sonuçları açısından da geçerlidir. Bu açıdan bakıldığında aile içi şiddetin sonuçlarının devletlere ekonomik bir yük getirdiği ortadadır. Oysaki aile içi şiddeti önlemek üzere yapılacak çalışmalar; aile içi şiddet sonucu ortaya çıkan maliyetleri de önleyeceğinden, uzun vadede devletlerin sosyal ve ekonomik refahı için çok daha karlı olacaktır. Bunlar dışında toplumun birer üyesi olan kadın ve çocukların; şiddet sonucu ruh sağlığında yaşadığı sıkıntılar toplumun geneline yansımaktadır. Sağlıklı toplumların sağlıklı bireylerden oluştuğu düşünüldüğünde; bu durum toplum sağlığını da tehdit etmektedir. Tüm bu sebeplerle; toplumlarının refahını isteyen devletlerin, aile içi şiddeti önlemeye yönelik çalışmalar yapması, buna yönelik politikalar geliştirmesi ve eylemlerde bulunması son derece önemlidir.

1.4. Aile İçi Şiddetle / Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Aile içi şiddetin, yapılan araştırmalarda daha çok kadına yönelik olarak uygulandığının fark edilmiş olmasıyla; dünya genelinde konu ile ilgili yapılan konferanslarda zamanla aile içi şiddetten “kadına yönelik şiddet” olarak bahsedilmeye başlanmış ve yapılan düzenlemeler de “kadına yönelik şiddetle mücadele” başlığı altında ele alınmıştır. En temel insan hakları olan eşitlik ilkesi, kişi özgürlüğü ve güvenliği gibi haklarının ihlali olarak kadına yönelik şiddet, 1970’ler itibariyle kadın hareketleri sayesinde dünyada görünürlük kazanmış ve böylelikle buna yönelik çözüm yolları aranmaya başlanmıştır.

Türkiye’de; yine kadın hareketleri ile 1980’lere doğru önemsenmeye başlanan aile içi şiddet olgusu hakkında uluslararası gelişmeler takip edilmiş; aile içi şiddeti önlemeye yönelik hem uluslararası hem de ulusal alanda çeşitli gelişmeler yaşanmış ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır.

⁸⁶WHO, **Child Maltreatment**, (Çevrimiçi), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, World Health Organization Newsroom, 8 June 2020. Erişim tarihi:05.01.2022.

1.4.1.Türkiye’de Aile İçi Şiddet/ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler

Dünya genelinde uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, üye devletlerin kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilgili düzenlemeler yapmasını sağlamak ve konuyu dünya gündemine getirebilmek amacıyla çeşitli konferanslar düzenlemiş, çeşitli bildirimler yayınlamış ve uluslararası sözleşmeler imzalamışlardır. Bu bölümde, Türkiye’nin kadına yönelik şiddetle ilgili olarak yapmış olduğu uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerden bahsedilecektir.

1.4.1.1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddet, öncelikle insan hakkı ihlalidir. Bu bağlamda; 10 Aralık 1948’te Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 4 Kasım 1950’de Avrupa Konseyi tarafından imzalanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) kadına yönelik şiddetle mücadelede ele alınacak kaynaklar olarak göz önünde bulundurulmalıdır.⁸⁷

Dünyada 1970’lerde kadın hareketleri sonrasında dikkatlerin yöneldiği kadına yönelik şiddet, bu tarihten itibaren düzenlenen Dünya Kadın Konferanslarında “kadının insan hakları” şeklinde gündeme gelmiş; Birleşmiş Milletler’in 1975-1985 arası dönemi “Kadın On Yılı” ilan etmesiyle beraber şiddetle ilgili uluslararası standartlar belirlenmiş ve çeşitli raporlar hazırlanmaya başlanmıştır.⁸⁸

Bu on yıl içinde Birleşmiş Milletler düzeyinde, kadına yönelik şiddet alanında gerçekleştirilen en önemli gelişme, daha çok kadın-erkek eşitliği, kadının statüsü gibi konular üzerine olan “Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi”nin imzalanmasıdır. Kısaca CEDAW olarak adlandırılan sözleşme, 1981 yılında yürürlüğe girmiş ve Türkiye’nin de aralarında bulunduğu günümüz itibarıyla 189 ülke sözleşmeye taraf olmuştur.⁸⁹

⁸⁷ Hatice, Şimşek, **Kadın Konuvinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınların Yaşam Planlarının Niteliksel Olarak Araştırılması: Eskişehir Örneği**, Hacettepe Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2018. s. 15,16.

⁸⁸ Yasin Bilgin, **Sığınma Evlerindeki Kadınların Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evlerine Bakışı: İstanbul Örneği**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Y.L. Tezi, Bolu, Şubat 2015, s.42

⁸⁹ Vikipedi, **Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi**, (Çevrimiçi),https://tr.wikipedia.org/wiki/Kadınlara_Yönelik_Her_Türlü_Ayrımcılığın_Önlenmesi_Uluslararası_Sözleşmesi, Erişim tarihi:16.10.2021.

Kadın On Yılı içerisinde; BM tarafından kadına yönelik şiddetin ve bununla mücadelenin konusunu oluşturduğu, İkinci Dünya Kadın Konferansı (1980, Kopenhag), Üçüncü Dünya Kadın Konferansı (1985-Nairobi) ve Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995-Pekin) gibi önemli konferanslar düzenlenmiştir. Konferanslarda; BM bünyesinde şiddetle mücadeleye ilişkin önleyici çalışmalar için çağrıda bulunulmuştur. Bunlardan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995, Pekin); etkinlik sonunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu ile kadının insan hakları bağlamında özel bir yere sahiptir. Deklarasyon ve Eylem Platformu kadına yönelik şiddeti insan hakları ihlali olarak tanımlamış ve kadına yönelik şiddetin tasfiyesini acil tedbir alınması gereken kritik alanlardan biri olarak belirlemiştir.⁹⁰

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda gerçekleşen en önemli gelişme ise; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde 2011 tarihinde kabul edilen İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)'dir. İstanbul Sözleşmesi; en başta Türkiye olmak üzere, Temmuz 2020 itibarıyla 45 ülke ve Avrupa Birliği tarafından imzalanmış, imzacı ülkelerin 34'ünde onaylanmıştır.⁹¹

Türkiye; uluslararası alanda imzaladığı bu sözleşmeler gereğince, kadının statüsünde düzenlemeler yapma ve kadına yönelik şiddete karşı önleyici/koruyucu yasal tedbirler alacak şekilde politika ve yasalarında değişiklik yapma yükümlülüğü altına girmiştir.

2021 yılında Cumhurbaşkanının feshi ile; Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı almış ve 1 Temmuz 2021 tarihinde resmen sözleşmeden çekilmiştir.

1.4.1.1.1. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 ve 34/180 sayılı Kararı ile kabul edilmiş⁹² ve 3 Eylül 1981'de yürürlüğe girmiştir. 2021 yılı itibarıyla taraf devlet sayısı 189 olan sözleşme, Türkiye'de 19.01.1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁹⁰KSGM, **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Iv. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)**, Ankara, 2021, s.31,32.

⁹¹ Vikipedi, **İstanbul Sözleşmesi**, (Çevrimiçi), https://tr.wikipedia.org/wiki/İstanbul_Sözleşmesi, Erişim tarihi:16.10.2021.

⁹² Gülay Arslan, **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt 62(1-2), s.4

CEDAW; kadınların eşitlik haklarının üzerinde duran ve tüm dünyada cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesini amaçlayan çok önemli bir insan hakları antlaşması olması bakımından özgünlük taşır ve “kadın hakları bildirgesi” olarak da anılır.⁹³ Bu bakımdan sözleşmede, kadınlara karşı ayrımcılığın tüm alanlarını ve biçimlerini tanımlamak, bunlara karşı önlemler geliştirmek üye devletlerin sorumluluğu olarak belirtilmiştir. Ayrıca sözleşmede, kadınların şiddetten korunmasının üye devletlerin yükümlülüğü altında olduğu ve üye ülkelerin bu yönde aldıkları tedbirleri rapor etmeleri istenmiştir. Sözleşmede, kadına yönelik şiddete ilişkin özel bir madde olmamasına rağmen; kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olduğu belirtilmiş ve şiddetin sebepleri bakımından cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekilmiştir.⁹⁴

Sözleşmede genel olarak; kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın, politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerden erkeklerle eşit şekilde yararlanmasını engelleyen ve onlara cinsiyetleri nedeniyle yapılan her türlü “ayırım, mahrumiyet ve kısıtlama” insan hakları ihlali olarak tanımlanmış⁹⁵, kadınların insan haklarına yönelik ihlallerle mücadele ve bu ihlallerin önlenmesine değinilmiş ve bu konuda ilgili devletlerin yükümlülük ve taahhütleri düzenlenmiştir.⁹⁶

1.4.1.1.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

11 Mayıs 2011 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından İstanbul’da imzaya açılan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İstanbul’da imzaya açılmış olması nedeniyle “İstanbul Sözleşmesi” olarak da anılan

⁹³ Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, “40 Yılda CEDAW: Neler öğrendik ve Neler Değişti”, (Çevrimiçi), <https://tr.boell.org/tr/2019/12/18/40-yilda-cedaw-neler-ogrendik-ve-neler-degisti>, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 18 Aralık 2019, Erişim tarihi:16.10.2021.

⁹⁴ Fatma İrem Çağlar Gürgey, **Ev-İçi Şiddet Davalarında Yargıcın Tarafsızlığı**, Ankara Barosu Dergisi, 2015, Sayı:4, s.63.

⁹⁵ Aktaran; Leyla Soydu, **Türkiye’de Kadın Sığınaklarına Yönelik Feminist Model Tartışmaları**, İstanbul Üniversitesi, Y.L. Tezi, İstanbul, 2019, s.32.

⁹⁶ Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, “40 Yılda CEDAW: Neler öğrendik ve Neler Değişti”, (Çevrimiçi), <https://tr.boell.org/tr/2019/12/18/40-yilda-cedaw-neler-ogrendik-ve-neler-degisti>, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 18 Aralık 2019, Erişim tarihi:16.10.2021.

sözleşme; uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşme niteliği taşıması⁹⁷ bakımından önemlidir.

İmzaya açıldığı tarihte ilk olarak Türkiye tarafından imzalanan ve çekincesiz olarak onaylanan sözleşme; Temmuz 2020 itibarıyla 45 ülke tarafından imzalanmış, imzacı ülkelerin 34'ünde onaylanmıştır.

Sözleşmede; kadına yönelik şiddetin tarihsel bir olgu olduğu vurgulanmış, kadına yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinden beslendiğine değinilmiş ve kadınlar ve erkekler arasında hukuki ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddeti önlemede önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir.⁹⁸

Sözleşme öncelikle kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaçlamakla birlikte, hane içinde şiddet mağduru tüm üyeleri kapsamaktadır. Bu açıdan çocuklara karşı şiddet ve çocuk istismarının önlenmesini de amaçlaması bakımından önemli bir sözleşmedir. Çocuklar açısından bakıldığında sözleşme; hem şiddetin doğrudan mağduru olan çocukları hem de ebeveynleri arasında şiddete tanık olan çocukları korumayı hedefler, şiddetten zarar gören çocukların ve gençlerin güvenliklerinin sağlanmasını, ihtiyaç duydukları eğitim, sağlık, ekonomik ve psiko-sosyal destek hizmetlerinin sunulmasını talep eder, çocukların evlilik yoluyla istismar edilmesinin önlenmesi için devletlerin çocuk evliliklerinin önüne geçecek tedbirler almasını bekler.⁹⁹

Sözleşme kadına yönelik şiddetle mücadelede kapsamlı hukuki çerçeve oluşturmak üzere; Önleme, Koruma, Yargılama/Kovuşturma ve Bütüncül Politikalar/ Destek Politikaları oluşturma konularını içermektedir. Sözleşmede; şiddet olaylarına, şiddet sebepli başvurulara ve alınan önlemlere ilişkin ayrıştırmış istatistiksel verilerin toplanması, bunların kadına yönelik şiddet ve hane içi şiddete karşı kurulacak olan eylem uzman grubuna (GREVIO) iletilmesine ve bu grubun sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasını izlemesine yer verilmiştir.¹⁰⁰

Türkiye'nin GREVIO tarafından İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin uygulamasını değerlendirme süreci 2017 yılında başlamış ve değerlendirme raporu 15 Ekim 2018'de

⁹⁷ Nazan Moroğlu, **Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2012, Sayı:99, s.366.

⁹⁸ Begüm Özcan, **Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Feminist Hareketin ve Devletin Karşılaştırmalı Yaklaşımı: İstanbul Sözleşmesi Örneği**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Y. L. Tezi, İstanbul, 2019, s. 53.

⁹⁹ Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, **İstanbul Sözleşmesi sadece şiddete maruz bırakılan kadınlar için değil ÇOCUKLAR VE GENÇLER için de önemlidir!**, (Çevrimiçi), <http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/duyurular/istanbul-sozlesmesi-sadece-siddete-maruz-birakilan-kadinlar-icin-degil-cocuklar-ve-gencler-icin-de-onemlidir>., Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, t.y., Erişim: 25.10.2021.

¹⁰⁰ Moroğlu (2012), **a.g.m.**, s.367-368.

yayımlanmış olmakla birlikte; bunun öncesinde izleme sürecine katkı sağlamak amacıyla İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu tarafından kadına yönelik şiddet ve Sözleşme'nin uygulanmasındaki eksik ve yanlışlar hakkında kapsamlı bir gölge rapor hazırlanmış ve rapor Eylül 2017'de yayınlanmıştır.¹⁰¹ Raporda çalışmamız konusu olan kadın sığınmaevleri ve buradan hizmet alan çocuklarla ilgili kısımlara bakıldığında; genel olarak sığınmaevlerinin çalışma biçiminin kadınları ve çocuklarını güçlendirmekte yetersiz kaldığı, çocuklarla ilgili bir sosyal çalışma yürütülmediği, kuruluşlarda personelin sayısının yetersiz olduğu, personel eksikliğinin durumu kronikleştirdiği gibi tespitlerin olduğu anlaşılmıştır. Bunun dışında raporda; çocukların okula kaydettirilmemesi veya gizli kayıt yapılmadığı için okul kaydının deşifre olması, özellikle 3 yaşından küçük çocukların kreşlere, 7 yaşından büyük çocukların çocuk kulüplerine yönlendirilmemesi gibi durumların söz konusu olduğunun belirtildiği görülmüştür. 2018'de yayınlanan GREVIO'nun raporunda ise konu ile ilgili olarak; "Sığınma Evleri Kurulması ve İşletilmesi hakkında Yönetmelik"ın 13. maddesine atıfta bulunarak yönetmeliklerde konukevlerine erişimi kısıtlayan birçok sınırlama bulunduğu, 13. maddede geçen mağdurun 12 yaştan büyük bir oğlu varsa ve/veya engelli çocuğu varsa, çocuğun ve kendisinin konukevi yerine kiralık ev/daireye yerleştirilmesi ve burada kendilerine konukevinde sunulan tüm hizmetlerin verileceği, bu kuralı uygulamadaki zorlukların annelerin çocuklarından ayrılmasına (veya ayrılmamak için konukevinde kalmayı reddetmesine) ve uygun desteği alamamalarına sebep olabileceğinden bahsedilmiştir. Bu sebeple; 12 yaştan büyük erkek çocuğu olan ve engelli çocuğu olan kadınlar gibi bazı mağdur grupları için konukevine erişimi önleyen kısıtlamaları kaldırmak için mevcut yasa ve yönetmeliklerin gözden geçirilmesi durumları üzerinde durulduğu görülmüştür.

20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan cumhurbaşkanı kararı ile sözleşmenin feshedilmesine karar verildi. Sözleşmenin 80. maddesi uyarınca taraflardan herhangi biri bu sözleşmeyi feshedebilir ve sözleşmenin feshi, konuya ilişkin bildirimin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ulaştırıldığı tarihten itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir. Bu bağlamda Türkiye, 1 Temmuz 2021 tarihinde sözleşmeden resmen çekilmiş oldu.¹⁰² Böylelikle Türkiye; sözleşmeyi ilk imzalayan devlet niteliğinden, sözleşmeden çıkan ilk devlet niteliğine geçmiş oldu.

Türkiye'de kadın hakları savunucuları, kadına ve tüm hane içi şiddet mağdurlarına yönelik şiddeti önlemede önemli bir araç olduğunu belirttikleri sözleşmeden fesih kararının bu konudaki mekanizmaların zayıflamasına sebep olacağını ifade

¹⁰¹Soydınç (2019), **a.g.t.**, s.91.

¹⁰²Vikipedi, **İstanbul Sözleşmesi**, (Çevrimiçi), https://tr.wikipedia.org/wiki/İstanbul_Sözleşmesi, Erişim tarihi:07.11.2021.

etmiştir. Sözleşmeye karşı çıkan bazı marjinal gruplar ise, sözleşmenin aile yapısına zarar verdiğini ve içindeki maddelerden birinde yer alan 'toplumsal cinsiyet' ve 'cinsel yönelim' ifadesiyle "LGBT propagandası" yapıldığını belirterek sözleşmenin kadına yönelik şiddeti önlemede yetersiz kaldığını söylemiştir.¹⁰³ Fesih kararı ile yapılan açıklamalarda; sözleşmenin eşcinsel evlilikleri özendirdiği ve bu sebeple Türk aile yapısını ve ahlakını bozduğuna dair düşüncelerin olduğu görülmüştür.¹⁰⁴ Sözleşmenin eşcinsel evlilikleri özendirdiğine dair düşüncelere yanıt olarak sözleşme maddeleriyle iddiaları teyit eden "teyit.org" tarafından şu şekilde bir açıklama yapılmıştır:

"Bu iddialar sözleşmenin dördüncü maddesinde geçen "cinsel yönelim" ifadesinden kaynaklanıyor. Bu madde ile taraf devletlere sözleşmedeki hükümleri eşitlik ilkesini gözeterek ve hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın uygulama görevi veriliyor; doğal olarak buna ev içi şiddet mağduru kişinin haklarının cinsel yönelim farkı gözetmeksizin korunması da dahil. Ancak sözleşmede "eşcinselliği özendiren" herhangi bir ibare bulunmuyor. Yani sıra, sözleşme taraf devletlere eşcinsel evliliklerin desteklenmesi gibi bir yükümlülük de getirmiyor. Ülkemizde eşcinsel birlikteliklerin evlilik veya sivil partnerlikle tanınmasını sağlayan bir düzenleme yok."

Ayrıca sözleşmenin Türk aile yapısını bozduğuna dair düşüncelere karşılık olarak sözleşmede 'aile'nin bir tanımı yapılmadığı gibi, belli bir aile formu veya ortamını teşvik eden bir düzenleme de bulunmadığı vurgulanmıştır.¹⁰⁵

İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması, kadına yönelik şiddetle mücadelede atılan geri adım olmakla beraber; devletin şiddeti önleme, şiddete karşı koruma ve cezalandırma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Devlet, ulusal mevzuatta geçen 6284 sayılı Kanun ve Anayasa ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşam hakkı, işkence yasağı, özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı, etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü ve ayrımcılık yasağı gibi maddeleri başta olmak üzere hala şiddeti önleme ve şiddete karşı koruma yükümlülüğü altındadır.¹⁰⁶

¹⁰³ BBC News, "İstanbul Sözleşmesi kararı AKP'de nasıl karşılandı, kadın örgütleri ne diyor?", (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56892015>, BBC News, 26.04.2021. Erişim Tarihi: 08.02.2022.

¹⁰⁴ Yeni Şafak, "İstanbul Sözleşmesi neden feshedildi? İstanbul sözleşmesi zararları ve maddeleri nelerdi?" (Çevrimiçi), <https://www.yenisafak.com/istanbul-sozlesmesi-maddeleri-nelerdir-istanbul-sozlesmesi-nedir-neden-iptal-edildi-h-3614549>, Yeni Şafak, 20.03.2021. Erişim Tarihi: 08.02.2022.

¹⁰⁵ Teyit.org, "İstanbul Sözleşmesi hakkındaki doğru ve yanlışlar", (Çevrimiçi) <https://teyit.org/istanbul-sozlesmesi-hakkindaki-dogrular-yanlislar>, teyit.org, 13.08.2020. Erişim Tarihi: 09.02.2022

¹⁰⁶ İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi, **İstanbul Sözleşmesi'nin Feshedilmesi Hakkındaki Açıklamamızdır**, (Çevrimiçi), <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16263&Desc=İstanbul-Sözleşmesi'nin-Feshedilmesi-Hakkındaki-Açıklamamızdır>, Haber Tarihi: 29.03.2021, İstanbul Barosu, Erişim tarihi:07.11.2021.

1.4.1.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, uluslararası hukuk alanında yaşanan gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de ulusal yasalarda pozitif yönde düzenlemelerle önemli adımlar atılmıştır. Öncelikle; Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve İş Kanunu gibi temel kanunlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumsal algının değişmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bunlara ek olarak bu mücadelede, özellikle “kadına yönelik şiddetle mücadele”yi hedef alarak düzenlenmiş olan “4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” ve bu kanun sonrası konuyla ilgili daha geniş kapsamlı olarak düzenlenen “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu” gibi kanunlardan faydalanılmaktadır. Bu bölümde temel yasalarda yapılan değişikliklere kısaca yer verilecek, sonrasında kadına yönelik şiddetle mücadelede temel sayılan kanunlar olan “4320” ve “6284” Sayılı kanunlardan detaylı olarak bahsedilecektir.

Anayasa’da kadına yönelik şiddetle ilgili doğrudan bir madde yer almamakla birlikte şiddetin kökeni açısından kadın erkek eşitliğine yönelik olarak, yapılan düzenlemeler önemlidir.¹⁰⁷ Anayasa’nın 10. maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikle, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliği sağlamakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Böylece; kadınların eğitim, siyaset ve istihdam gibi çeşitli alanlarda yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik pozitif ayrımcılık benimsenmiştir.¹⁰⁸ Anayasanın 41. maddesi; “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca 2004 yılında yapılan bir düzenleme ile 90. maddeye; temel hak ve özgürlüklere ilişkin hükümlerde milletlerarası anlaşmaların; ulusal kanunlarla ihtilafa düştüğü durumlarda milletlerarası anlaşmaların hükümlerinin esas alınacağına dair hüküm eklenmiş ve milletlerarası anlaşmalar ulusal kanunlardan üstün tutulmuştur. Böylelikle milletlerarası anlaşmalarla kadınlara sağlanan haklar güvence altına alınmıştır.

2002 yılında yürürlüğe giren Yeni Medeni Kanun’da kadın- erkek eşitliğine yönelik olarak yapılan değişiklikler ile genel olarak kadının evlilik birliği içindeki konumu yükseltilmiştir. Kanunda evliliğin genel hükümleri ile ilgili; evlilik birliğinin eşler arasında eşit temsili, evlilik birliğinin beraberce yönetilmesi, eşlere, birliğin giderlerine yalnız malvarlığı ile değil emekleriyle de katılabilme imkânının sağlanmış olması, oturulacak

¹⁰⁷ Aktaran; Bilgin (2015), a.g.t., s.47.

¹⁰⁸ Gülay Ercins, **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Karşı Sivil, Yasal ve Siyasal Alanda Gelişmeler**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara, 27-28 Nisan 2012, Cilt:1, s.476.

konutun birlikte seçilmesi, eşlerin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini alma zorunluluğunun kaldırılması, eşlerin evlilik birliğinin giderlerine kendi gücü dâhilinde katılması¹⁰⁹ gibi değişiklikler yapılmıştır. Çocukların bakımı konusunda eşlere eşit sorumluluk verilmiş; eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık durumlarında her iki tarafın oyunun eşit olacağı hükmüne yer verilmiştir.¹¹⁰ Kadının mali durumu ile ilgili, “*eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır*” şeklinde düzenlenen hüküm sayesinde eşlerin kişisel malları dışındaki evlilik süresince edindikleri mallar, kural olarak, evliliğin sona ermesi hâlinde eşit olarak paylaşılması sağlanmıştır. Bu durum kadınların ekonomik ve buna bağlı olarak tüm haklarını koruyucu bir gelişme olarak görülmüştür. Evlenme yaşı olarak, kadın ve erkek arasındaki yaş farkı kaldırılmış, erkek ve kadın ayrımı yapılmadan her iki cins için de olağan evlenme yaşı 17 yaşın tamamlanması olarak belirlenmiştir.¹¹¹

2003 yılında yürürlüğe giren Yeni İş Kanunu’nda da cinsiyet ayrımcılığını önleyici düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre; kanunun 5. maddesinde işe almada, işverenin cinsiyet nedeniyle ayrımcılık yapması yasaklanmış, kadın-erkek işçi ücretleri eşitliği düzenlenmiş, aynı veya eşit değerde iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük bir ücret kararlaştırılamayacağı öngörülmüştür. Bunlarla birlikte; hamilelik ve doğumun, iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı yasada belirtilmiştir.¹¹² Böylece; kadının çalışma hakkı güvence altına alınmış, iş yaşamında cinsiyet kaynaklı ayrımcılık yapılmasının önüne geçilmek hedeflenmiştir. Bunların dışında, 24. maddeye işyerinde cinsel tacizin; iş hakkının feshinde haklı neden oluşturmasına dair hüküm getirilmiş ve böylece kadın işçinin cinsel tacize karşı korunmasına yönelik önlem alınmıştır.

2005’te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu’nda, kadına yönelik şiddetin engellenmesi ve buna yönelik girişimlerin cezalandırılması amaç edinilmiştir. Bu maksatla; kadına yönelik şiddet bir suç olarak bildirilmiştir. Eski kanunda kadına yönelik cinsel şiddet içeren suçlar, “genel ahlak ve aile düzenine ilişkin suçlar” olarak değerlendirilirken, yeni kanunda “kişilik hak ve özgürlüklerine karşı suçlar” olarak tanımlanmıştır. Böylece; namus gerekçesi ile işlenen suçlarda ceza indiriminin uygulanması, tecavüze uğrayan kadınların tecavüz edenle evlenmesi halinde suçlunun ceza almaması gibi durumların önüne geçilmek istenmiştir.¹¹³ Yeni kanunda, cinsel

¹⁰⁹ Veysel Başpınar, **Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003, 52(3), s.83.

¹¹⁰ Şimşek (2018), **a.g.t.**, s.21.

¹¹¹ Sera Reyhani YÜKSEL, **Türk Medenî Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, 18(2), s.182-193.

¹¹² Ertuğrul Yuvalı, **4857 Sayılı İş Kanunu’nun ve İlgili Mevzuatın Kadın İşçiler ile İlgili Hükümlerine Genel Bir Bakış**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013, 0(106), s.111, 112.

¹¹³ Ercins (2012), **a.g.m.**, s.477.

suçlarla ilgili tanımlar genişletilmiş ve cezalar ağırlaştırılmıştır. Bu kapsamda; evlilik içi tecavüz, iş yerinde cinsel taciz suç olarak tanımlanmış, “evli-bekâr” ve “bakire-bakire olmayan” ayırımından doğan ceza indirimleri kaldırılmıştır.¹¹⁴ Namus ve töre cinayetleri, yeni yasada töre adına işlenen cinayetler kapsamında değerlendirmiş ve nitelikli cinayet davaları olarak, uygulayıcılarının ömür boyu hapis cezası almasını öngörmüştür.¹¹⁵ Tüm bu düzenlemelere bakıldığında; TCK’de kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair önemli değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yapılan değişikliklerden; evlilik içi tecavüzün şikâyet tabi tutulması ve bu durumda kadınların eşinden şikayetçi olmaktan çekinmesi sebebiyle suçun ortaya çıkmaması, namus cinayetlerinin töre adına işlenen suçlar kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle töre olarak kanıtlanamayan namus cinayetlerinin göz ardı edilmesi ve ayrıca “*töre cinayeti kavramının olguyu meşrulaştırması, onu sanki tek bir coğrafyada gerçekleşen bir meseleymiş gibi sunması*”¹¹⁶ gibi durumlar yasada halen yapılması gereken değişikliklerin olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda da şiddet mağduru kadınlarla ilgili düzenleme yapılmıştır. Buna göre; “*Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar için koruma evi açar*” maddesi ile belediyeler de şiddet mağduru kadınlara sığınacak yer ayarlamak üzere hizmet vermekle görevlendirilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren yasada kadın sığınmaevi açma durumu “açar” kavramı ile ifade edilerek zorunlu tutulmamıştır. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda 2012 yılında yapılan değişiklikle nüfusu 50.000 ve üzeri olan belediyelerin sığınmaevi açma maddesi, nüfusu 100.000 ve üstü olan belediyeler şeklinde değiştirilmiş ve belediyelerin kadın sığınmaevi açması zorunluluk haline getirilmiştir. Ancak ülkemizde 201 belediyenin nüfusunun 100 binin üzerinde olmasına¹¹⁷ karşın; 2021 yılı itibari ile belediyelere bağlı toplam 33 kadın sığınmaevi olduğu¹¹⁸ düşünülürse, çoğu belediyenin bu sorumluluğu yerine getirmediği ve sayının olması gerekenin çok altında olduğu görülmektedir.

Temel kanunlarda Türk Ceza Kanunu dışında, genel olarak cinsiyet eşitliğine yönelik düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Kadına yönelik şiddete karşı düzenlemeler; daha çok 4320 ve 6284 Sayılı kanunlarla yapılmıştır.

¹¹⁴ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.75.

¹¹⁵ Mine Uzun, **Kadına Yönelik Şiddete Genel Bakış ve Türk Ceza Kanunu’nun Kadına Yönelik Şiddet ile İlgili Hükümleri**, İstanbul Barosu Dergisi, Temmuz 2015, 89(4), s.143,144.

¹¹⁶ Soydu (2019), **a.g.t.**, s.37.

¹¹⁷ Selda Taşdemir Afşar, **Sığınmaevinde Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler ve Kadınların Sığınmaevi Sonrası Yaşam Planları**, Toplum ve Sosyal Hizmet, Ekim 2018, 29(2), s.192.

¹¹⁸ KSGM (2021), **a.g.e.**, s.95.

1.4.1.2.1. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Ülkemizde, kadına yönelik şiddete karşı mücadele amacını taşıyan ilk Kanun 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”dur.¹¹⁹ Anayasanın 41. maddesi hükmü göz önüne alınarak hazırlanan kanun; aile içi şiddeti önleme, şiddet mağdurunu koruma (şiddete uğrayan kadınları şiddet ortamından uzaklaştırmak ve güvenceye almak) amacını hedeflemiştir. Yasanın uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar ve bunlara yönelik eleştiriler dikkate alınarak, yasada bazı değişiklikler yapılmış ve 5636 sayılı kanun 2007 yılında kabul edilmiş, 2008 yılında yasanın uygulanması hakkında bir yönetmelik çıkarılmıştır.¹²⁰ Yönetmelikte aile içi şiddet gibi kanunda geçen bazı kavramların tanımları yapılmış, tedbirlerden yararlanan ve aleyhine tedbir verilenler, alınacak tedbirlerin içeriği konularına açıklık getirilmiş; kararın uygulanması ve uygulamanın takibi konusunda kolluğun görev alanı belirlenmiştir.¹²¹

4320 sayılı kanun; aile içinde şiddete uğrayan kişileri koruma amacıyla, şiddet uygulayanlara yönelik geliştirilen ihtar, evden uzaklaştırma ve hapisle cezalandırma gibi tedbirler öngörmüş ve böylelikle kadına ve çocuğa yönelik şiddetin engellenmesinde kapsayıcı önlemler alan önemli bir hukuki araç olmuştur.¹²²

Kadına yönelik şiddeti önlemede atılan önemli bir adım olmasına karşın; 4320 sayılı kanunun yapılan düzenlemeler sonrasında da aile içi şiddetle mücadelede yetersiz kaldığı görülmüştür. Bunun sebeplerinden biri, yasada bireyden çok ailelerin korunmasına önem verilmiş olması, nikâhsız olarak birlikte yaşayanların, aile olarak kabul edilmemesi ve bu sebeple koruma kapsamına girmemesidir. Ayrıca yasada, faile koruma kararının kim tarafından ve nasıl tebliğ edileceğinin düzenlenmemiş olması, verilen karara karşı yasal yolların düzenlenmemiş olması ve yasanın uygulanmasında yaşanan ilk başvuru yeri olan kollukta amaca uygun önlem alınamaması, sığınma evlerinin yetersiz olması, koruma kararının derhal verilmemesi ve başvuru ile karar arasındaki süreçte kadının korunamaması gibi pek çok aksaklıkların yaşandığı anlaşılmıştır.¹²³

¹¹⁹ Ebru Ceylan, **Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler**, Türk Barolar Birliği Dergisi, Kasım 2013, 0(109), s.17.

¹²⁰ Sallan – Gül (2013), **a.g.e.**, s.78.

¹²¹ Aktaran, Ercins (2012), **a.g.m.**, s.477.

¹²² Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat, **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, (Çevrimiçi), <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/turkiyede-kadina-yonelik-siddet.pdf>, İstanbul, 2007. Erişim Tarihi: 10.11.2021. s.27,28.

¹²³ Ceylan (2013), **a.g.m.**, s.18,19.

4320 sayılı Kanun'un aile içi şiddetle mücadelede yetersiz kaldığının anlaşılması üzerine; 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilerek 4320 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

1.4.1.2.2. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun; Anayasa ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri, bu sözleşmelerden de özellikle Avrupa Konseyi'nin İstanbul Sözleşmesini esas alınarak hazırlanmış¹²⁴ ve 20 Mart 2012 tarihinde resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6284 sayılı Kanun'un amacı, *“şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenleme”* olarak ilk maddesinde belirtilmiştir. Bu maddede görüldüğü üzere 6284 sayılı kanunda; şiddetten korunan kişilerin kapsamı, 4320 sayılı kanuna göre genişletilmiş ve şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişileri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurunu da koruma kapsamına almıştır. 6284 sayılı kanunda geçen “ev içi şiddet” tanımında yer alan aile mensubu kişilerden tam olarak kimlerin kast edildiği açık olmadığından, İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan; *“failin, şiddet mağduruyla, aynı ikametgâhı şuan veya daha önce paylaşmış paylaşılmadığına bakılmaksızın aile içinde veya ev içinde veya eski ya da şu anki eş veya partnerler arasında meydana gelen, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik her türlü şiddeti ifade eder”*¹²⁵ tanımından faydalanılarak yasanın ayrıca evlilik dışı birleşmelerdeki şiddet mağdurunu da koruduğu anlaşılar.

6284 Sayılı kanun; öncelikle en temel insan hakkı olan yaşam hakkının korunması, kadın cinayetlerinin son bulması amacıyla kurumların şiddetle mücadelenin her aşamasında aktif rol almasını¹²⁶ ve kurumlar arası koordinasyon kurmayı amaçlamıştır. Bu amaçla Şiddet Önleme Merkezleri kurulmuştur. Kanun; şiddet uygulayan veya şiddet uygulama ihtimali bulunan kişinin, verilecek koruyucu tedbir kararları ile rehabilite edilmesi amaçlaması¹²⁷ bakımından şiddeti önlemeye yönelik maddeler de içermektedir. Bu bakımdan 6284 sayılı kanunda; tedbirler koruyucu ve

¹²⁴ Ceylan (2013), a.g.m., s.19.

¹²⁵ Kübra Ercoşkun Şenol, **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme**, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2019, 0(13), s.432.

¹²⁶ Ercoşkun -Şenol, (2019), a.g.m., s.429.

¹²⁷ Ercoşkun -Şenol, (2019), a.g.m., s.429.

önleyici tedbirler olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu kapsamda “koruyucu tedbirler” genel olarak;

Şiddet mağduru kadınlara ve varsa beraberindeki çocuklara uygun barınma yerinin sağlanması,

Geçici maddi yardım sağlanması,

Psikolojik ve hukuki danışmanlık ve mesleki rehberlik verilmesi,

Can güvenlik riski bulunan kadınların geçici koruma altına alınması,

Gerekli durumlarda kimlik bilgilerinin değiştirilmesi,

İş yeri-yaşanan konutun değiştirilmesi,

“Önleyici tedbirler” ise şiddet uygulayan ve uygulama riski bulunan kişiye yönelik olup genel olarak;

Şiddet mağduruna yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,

Uzaklaştırma kararı kapsamında müşterek konuttan uzaklaştırılması, korunan kişiler ve kişilerin okul ve iş yerine yaklaşmaması,

Çocuklarla kurulacak kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması,

Bağımlılığının olması halinde ve gerekli görüldüğü durumlarda sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması gibi tedbirlerdir.¹²⁸

6284 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinin ardından, “Kadın Konukevleri Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” 5 Ocak 2013 tarihinde, “Kanunun Uygulama Yönetmeliği” 18 Ocak 2013 tarihinde; “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik” 17 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹²⁹

İstanbul Sözleşmesini esas alınarak hazırlanan 6284 sayılı kanunun kapsamı, bazı konularda sözleşmeye göre daha dardır. Sözleşme, kadına karşı şiddetin “toplumsal cinsiyete dayandığını” ve “kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşitsiz güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu” söylerken, 6284 sayılı yasada kadına karşı işlenen

¹²⁸ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, **Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2013)**, Kanun Numarası: 6284, Yayınlandığı Resmî Gazete Tarihi: 20.03.2012 Sayı: 28239, (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>, Erişim Tarihi: 07.11.2021, Madde 3,4,5.

¹²⁹ KSGM (2021), **a.g.e.**, s.34.

suçu toplumsal cinsiyete bağılı tarif eden herhangi bir mevzuat mevcut değildir. 6284 sayılı yasaya göre, şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kişilerle ilgili koruyucu tedbir kararı verilmesi söylenmekle birlikte, İstanbul Sözleşmesi'nde bu önlemlerin nasıl alınacağı daha ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır.¹³⁰ Bunlarla birlikte günümüzde, 6284 sayılı kanun; kadına yönelik şiddetle mücadelede ülkemizde önemli bir yasal mevzuat olarak yerini korumaktadır.

1.4.2.Diğer Çalışmalar

Bahsedilen yasal düzenlemeler haricinde ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında yapılan bazı güncel çalışmalar da mevcuttur. Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemini koruyan 6284 sayılı Kanunun etkin uygulanması, kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumsal olarak sorumlulukların belirlenmesi ve uygulamadan kaynaklanan aksaklıkların giderilmesi amacıyla adalet ve içişleri bakanlığı tarafından bazı çalışmalar yapılmıştır. 17 Aralık 2019 tarihinde Adalet Bakanlığı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması" konulu 154/1 Sayılı Genelgeyi ve 01 Ocak 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi"ni yayımlanmıştır.¹³¹

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından; kadına yönelik şiddetle mücadele hususuna ilişkin 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı'nda da, "Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi", "Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmalarının hızlandırılması, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılması." politikalarına yer verilmiştir.¹³²

Aile içi şiddet; genel olarak aile içinde yaşanan tüm şiddet olaylarını kapsamakla birlikte psikolojik, fiziksel, ekonomik vb. şekillerde uygulanmaktadır. Aile içi şiddet mağdurlarının, çoğunlukla kadınlar ve çocuklar olduğu görülmektedir. Aile içi şiddet kadınlarda ve çocuklarda uzun vadede birçok psikolojik, sosyal, ekonomik vb. probleme yol açmaktadır. Aile içi şiddetin görünmez özneleri olan çocuklar da doğrudan ya da dolaylı olarak şiddetin mağdurları olmaktadır. Özellikle çocukların aile içi şiddete maruz kalmalarının sonuçları; uzun vadede küresel bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Aile

¹³⁰ BBC NEWS, "İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmak neyi değiştirdi, kadına şiddetle mücadelede iç hukuk yeterli mi?", **BBC News**, (Çevrimiçi), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56578226>. Erişim tarihi: 07.11.2021.

¹³¹KSGM (2021), **a.g.e.**, S.34.

¹³² KSGM, **Türkiye'de Kadın**, (Çevrimiçi), file:///E:/KKE-%C3%87ocuklar/TRDE%20kADIN-%20sY.72%20%C3%87OCUK.pdf, Ankara, Şubat -2020, Erişim:18.12.2021, s.57.

içi şiddetin; sonuçları dolayısıyla hastaneye yatış maliyetleri, kadın ve çocukları güçlendirme çalışmaları, uzun vadeli sağlık maliyetleri dahil olmak üzere devletlere ekonomik bir yük getirdiği görülmüştür. Aile içi şiddeti önlemek üzere yapılacak çalışmaların; aile içi şiddet sonucu ortaya çıkan maliyetleri de önleyeceğinden, uzun vadede devletlerin sosyal ve ekonomik refahı için çok daha karlı olacağı anlaşılmıştır.

Aile içi şiddet olgusu; dünyada kadın hareketleri sayesinde 1970'lerde, Türkiye'de ise 1980'li yıllarda görünür olmuştur. Aile içi şiddetin mağdurlarının çoğunluğunu oluşturan kadınlar, aile içi şiddet olgusunun tüm dünyada kabul edilmesinde öncü olmuşlardır. Aile içi şiddet olgusu görünür olmaya başladıktan sonra, devletler bu şiddeti önlemeye yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Dünya genelinde uluslararası ve bölgesel kuruluşlar; kadına yönelik şiddetin daha geniş alanda kabul edilmesini sağlamak için çeşitli konferanslar düzenlemiş, çeşitli bildirgeler yayınlamışlardır ve farkındalık sahibi olmayan diğer ülkelerin de konuya vakıf olmasını, bu mücadeleyle ilgili düzenlemeler yapmasını sağlamak için uluslararası sözleşmeler imzalamışlardır. Türkiye'de bu sözleşmelerden en önemlileri olan CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi) ve İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi)'ni imzalamıştır. Ayrıca kendi mevcut yasalarını gözden geçirmiş, kadın-erkek eşitliğine aykırı olan yasalarda düzenleme yapmış ve aile içi şiddetle mücadeleye yönelik yeni yasal düzenlemeler yapmıştır. 2021 yılında İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmiş olmakla birlikte Türkiye; aile içi şiddetle mücadelesine en önemlileri sayılan uluslararası alanda CEDAW, ulusal alanda 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanunu ile devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN SIĞINMAEVLERİNİN TARİHÇESİ VE SAĞLANAN HİZMETLER

Bu bölümde aile içi şiddetle mücadelede önemli bir yere sahip olan kadın sığınmaevinin ortaya çıkış aşamasından bahsedilecek, kadın sığınmaevlerinde sunulan hizmetlere dair bilgilere detaylı şekilde değinilecektir. Çalışmanın konusunu oluşturan çocuklar için kadın sığınmaevlerinde öngörülen mevcut hizmetlerden bahsedilecektir.

2.1. Kadın Sığınmaevlerinin Ortaya Çıkışı

Dünyada aile içi şiddetin toplum açısından öneminin farkına varılması, özellikle aile içi şiddetten etkilenen ve/veya hemcinslerini destekleyen kadınlar öncülüğünde, 1960'ların sonlarında radikal feministlerin mücadeleleri sayesinde başlamış, 1970'lerin başında geniş ölçüde gerçekleşmiştir.¹³³ Bu mücadelede feministler; yaşadıkları şiddet hakkında konuşmuşlar, aile içi şiddeti tanımlamışlar ve şiddet mağduru kadınların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni çözüm yolları geliştirmeye başlamışlardır.¹³⁴ Aile içi şiddetle mücadeleye yönelik geliştirilen çözüm yolları, ilk başta şiddete müdahale yöntemleri olarak, yani şiddetin olduğu kriz anı ve sonrasına yönelik hizmetler olarak gelişmiştir.¹³⁵ Kadın sığınmaevi hizmeti de, şiddet sonrası kadınları desteklemeye yönelik olarak oluşan bir müdahale hizmet modeli olarak ortaya çıkmıştır. Kadın sığınmaevleri ortaya çıkmadan önce, yani 1960 dönemi öncesinde şiddet mağduru kadınlar genellikle ihtiyaçlarına duyarsız kalan ve aynı zamanda kendilerini mağduriyetleri için suçlayan, kilise ve evsiz barınakları tarzı yerlerde; afetzedelerle, alkoliklerle ve diğer bütün evsiz insanlar birlikte barınmak zorundalardı.¹³⁶ Şiddet mağduru kadınların mağduriyetini artıran bu tarz barınaklar yerine kadınların ve yanındaki çocukların; şiddetten uzak, güvenli ve şiddet ortamına geri dönmek zorunda kalmayacakları çözümler üretilene kadar barınabilecekleri bir yer¹³⁷ ihtiyacı fikri kadın sığınmaevlerini ortaya çıkarmıştır.

Aile içi şiddet kavramı henüz ortada yokken kadın hareketleri öncesi Osmanlı'da kadın sığınmaevi benzeri kuruluşlara rastlanmıştır. Tarihçilere göre, 17. yüzyıl sonunda

¹³³ Leyla Soydu, **Türkiye'de Kadın Sığınaklarına Yönelik Feminist Model Tartışmaları**, İstanbul Üniversitesi, Y.L. Tezi, İstanbul, 2019, s.38.

¹³⁴ Cris M. Sullivan, Tameka Gillum, **Shelters and Other Community-Based Services for Battered Women and Their Children**, In Claire M. Renzetti, Jeffrey L. Edleson, Raquel K. Bergen (Ed.), *Sourcebook On Violence Against Women*, 2001, p.247.

¹³⁵ Songül Sallan Gül, **Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?**, Bağlam Yayıncılık, 2. bs., İstanbul, 2013, s.38.

¹³⁶ Sullivan & Gillum (2001), **a.g.m.**, s.247.

¹³⁷ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.41.

İstanbul Eyüp'te kurulmuş ve 1900'lerin ortalarına kadar hizmet vermiş olan "Hatuniye Dergâhı" Osmanlı'nın ilk kadın sığınmaevi olarak kabul edilmektedir. Kaynaklarda, baba ve kocasının baskısından kaçan kadınlara kapılarını açtığı belirtilen tekkede, kadınlara ilgi alanlarına göre zanaat öğretilip kendi ayakları üzerinde durması sağlandığı ve o dönemde dergâhta 16-80 yaşları arasında 100 kadar kadın bulunduğu belirtilmektedir.¹³⁸

Kadın sığınmaevi fikrine uygun dünyada şiddete mağduru kadınlar için bilinen ilk sığınma evi, Chiswick Kadın Dayanışma Merkezi isimli bir bilinç yükseltme grubu tarafından 1972'de İngiltere'de açılmıştır.¹³⁹ 1970'li yıllarda İngiltere ile birlikte; Avrupa, ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde de kadın sığınmaevleri kurulmuştur. İngiltere'nin ardından Amerika'da açılan ve yaygın olarak bilinen ilk sığınak, Minnesota eyaletinde kadına yönelik şiddetle mücadele eden hareket içerisinde eylem ve sosyal değişimle ilgilenen bir bilinç yükseltme grubu olan Kadın Yandaşları Kolektifi (Women's Advocates Collective) tarafından açılmıştır.¹⁴⁰

1974 yılında; şiddet mağduru kadınlar için barınma koşullarını ve sunulacak hizmetleri geliştirme hedeflerini belirlemek, ev içi şiddet konusunda toplumda farkındalık yaratmak amacıyla İngiltere, İskoçya ve Galler'den grupların bir araya gelmesiyle Ulusal Kadın Yardım Federasyonu (Women's Aid) faaliyete geçmiş, sığınmaevlerinin yaygınlaşmasına yönelik bölgeler arası işbirliğini desteklemiştir.¹⁴¹ Bu çabaların sonunda İskoçya'da 1974'te, Kanada'da 1975'te sığınmaevi açılmaya başlanmıştır.¹⁴² Avrupa ülkelerinde ise; Almanya'daki ilk modern sığınmaevi 1976'da, Avusturya 1978'de, İsveç'te 1979'da, İtalya'da 1989'da kurulmuştur.¹⁴³

Dünyada genelinde 1970'lerden itibaren gelişmiş ülkelerde, 1980'lerden sonra ise gelişmekte olan ülkelerde, kadın hareketinin baskısıyla, şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri birçok kadınevi, sığınak ve danışma merkezi açılmaya başlanmıştır. Dünya genelinde açılan sığınmaevleri kadın kuruluşlarının kendi çabalarıyla, bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları veya sağlanan devlet desteğiyle ayakta kalmaya çalışmaktadır.¹⁴⁴

¹³⁸ Aktaran; Adnan Küçükali, **Kadın Konukevi Müdürlüklerinden Hizmet Alan Kadınların Genel Profili ve Kurumlardan Aldıkları Hizmetlerin Verimliliği: Erzurum, Erzincan ve Bayburt Örneği**, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2016, 7(14), s.45.

¹³⁹ Aktaran; Gühan Ayaz, **Kadın Sığınma Evinde Sosyoekonomik Bir İnceleme**, Ege Üniversitesi, Y.L. Tezi, İzmir, 2019. s.8.

¹⁴⁰ Aktaran; Seher Açikel, **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği**, Ankara Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2009, s.26.

¹⁴¹ Sevdâ Demirbilek, Ayşenur Öktem-Özgür, Aliye Çoban, **Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri**, Sosyoekonomi, 2020, 28(46), s.316.

¹⁴² Soyding (2019), **a.g.t.**, s.43.

¹⁴³ Aktaran; Adnan Küçükali, **a.g.m.**, s.45

¹⁴⁴ Açikel (2009), **a.g.t.**, s.28-29.

Türkiye’de ise aileiçi şiddet olgusunun tabu olarak görülmesi, feminist akımlarının geç başlaması sebebiyle sığınmaevleri fikri çok daha geç ortaya çıkmıştır. Türkiye’de feministler ancak 80’li yılların ortalarından itibaren erkeklerden ve devletten bağımsız olarak bir araya gelip “bilinç yükseltme grupları” adıyla erkek egemenliğine karşı mücadeleye başlamış, 1987 yılında da ilk kez erkek şiddetine karşı toplanarak “Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası”nı örgütlemişlerdir.¹⁴⁵ Türkiye’de aile içi şiddet/ erkek şiddeti; 1980’li yıllarda hızlanan kadın hareketleri sayesinde görünür olmuş, 1980’ler öncesinde görmezden gelinmiş, toplumun ve kamu politikalarının gündemine taşınmamıştır.¹⁴⁶

Türkiye’de 1980’lerin ortasında başlayan farkındalık sonrası kadın sığınmaevlerinin kurulması 1990’ları bulmuştur. 1990 yılında açılmaya başlayan şiddetle mücadele kurumları ve sığınmaevlerinin öncülüğünü feminist kadın kuruluşları yapmıştır.¹⁴⁷ Türkiye’de bağımsız bir kadın kuruluşunun işlettiği ilk kadın sığınmaevi 1993 yılında Ankara’da Kadın Dayanışma Vakfı ve Altındağ Belediyesi iş birliği ile 1993’te kurulmuştur. İlk bağımsız dayanışma merkezini 1990 yılında İstanbul’da açan Mor Çatı Sığınağı Vakfı¹⁴⁸; bağımsız sığınağını 1995 yılında hizmete açmıştır.¹⁴⁹ Kadın dernekleri ve belediye destekleriyle işletilen her iki sığınmaevi de maddi imkansızlıklardan dolayı birkaç yıl içinde kapatılmak zorunda kalmıştır. Mor Çatı Sığınağı Vakfı; son 10 yıldır Şişli Belediyesi ve Mor Çatı destekçilerinin sağladığı finansal desteklerle faaliyetlerini sürdürmekte olup, 2009 yılında 3. kez bir sığınmaevi açmıştır ve halen hizmet sunmaya devam etmektedir. Mor Çatı Sığınağı Vakfının sığınağı, şu an Türkiye’de faaliyet gösteren tek bağımsız kadın sığınağı olma özelliğini taşımaktadır.¹⁵⁰

Kamu kurumlarına bağlı sığınmaevleri ise; açılış onay ve denetiminden en başta sorumlu olan SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) tarafından “Kadın Misafirhaneleri” adı ile ilk olarak 1990 yılında açılmaya başlamıştır. SHÇEK’e bağlı ilk misafirhane Ağustos 1990’da İzmir’de açılmıştır. Arkasından 1991 yılında Ankara ve Bursa’da, 1992’de Antalya’da, 1993’te Eskişehir’de, 1995’te İstanbul’da, 1996’da, Tekirdağ’da ve 1997’de Samsun’da misafirhaneler açılmıştır.¹⁵¹

¹⁴⁵ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı; **Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması**, Mor Çatı Yayınları, (Ed. Aslı Elif Sakallı, Elif Ege, Ülfet Taylı), 4.bs. İstanbul, 2020, s.17.

¹⁴⁶ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.58.

¹⁴⁷ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.88.

¹⁴⁸ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.88.

¹⁴⁹ KSGM, **Kadın Sığınmaevleri Klavuzu**, (Ed. Sultan Karataş, Ülker Şener, Nur Otaran), Aralık 2008, s.52,53.

¹⁵⁰ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı; **Sığınak**, t.y., (Çevrimiçi), <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/siginak/>, ErişimTarihi:13.11.2021.

¹⁵¹ Aktaran, Açıklık (2009), **a.g.t.**, s.52.

1990'lı yıllarda belediyeler de sürece dahil olmuş; kadın dayanışma merkezleri ve sığınmaevleri açmaya başlamıştır. 1990 yılında İzmir Bornova Belediyesi İzmir Tabip Odası iş birliği ile ilk belediye kadın dayanışma merkezlerinden biri olan, Kadın Dayanışma Merkezi'ni açılmıştır. Bu merkez ancak 3 yıl faaliyet gösterebilmiştir.¹⁵² Belediyelere bağlı, SHÇEK dışındaki ilk sığınmaevi 1990'da Bakırköy Belediyesi tarafından açılmış ancak belediyede yaşanan yönetim değişikliği sonucu 1992'de kapanmıştır. Şişli Belediye'sinin açtığı sığınmaevi de benzer sorunlar nedeniyle 1994'te kapatılmıştır.¹⁵³ Konya, Selçuklu Belediyesi ise "Şefkat Evleri" ismiyle; 16 aileye, çocuklarıyla birlikte evsiz kalmış kadınlara barınma hizmeti sağlamıştır ve bu hizmeti sağlayan ilk belediye olarak bilinmektedir.

Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelere kadın sığınmaevi açma zorunluluğu getirilmiş, kanunda 2012 yılında yapılan değişiklikle nüfus sayısı 100.000 ve üstü olacak şekilde düzenlenmiştir. Düzenlemelere karşın, genel olarak bakıldığında; ekonomik sebeplerden dolayı belediyelerle işbirliği ile hizmet verebilmekte olan vakıflara bağlı sığınmaevlerinin ve belediyeler bünyesinde kurulan sığınmaevlerinin, belediye yönetim değişikliklerinden etkilendiği ve bu sebeple süreklilik sağlamakta zorlandığı görülmüştür.

Ülkemizde halihazırda; 81 ilde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na (ASHB) bağlı 112, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı 3; sivil toplum kuruluşlarına bağlı 1 ve yerel yönetimlere bağlı 33 adet olmak üzere ülke genelinde toplam 149 kadın sığınmaevi hizmet vermektedir.¹⁵⁴

2.2. Kadın Sığınmaevlerinin Hedef ve Çalışma İlkeleri

2.2.1. Kadın Sığınmaevlerinin Hedefleri

Aile içi şiddeti önlemeye yönelik gerekli tedbirlerin alınması ve bu kapsamda şiddet mağduru kadınlar ve varsa yanındaki çocukları için şiddetten uzak güvenli bir yer ihtiyacının karşılandığı, koruyucu destek hizmetlerin verildiği sığınmaevlerinin açılması, taraf olunan uluslararası anlaşmalar ve ulusal düzenlemeler gereği devletin görevleri arasındadır.¹⁵⁵

¹⁵² Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.89-91.

¹⁵³ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.52.

¹⁵⁴ KSGM; **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İv. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)**, Ankara, 2021, s.95.

¹⁵⁵ Açıkel (2009), **a.g.t.**, s.62.

Kadın sığınmaevleri; aile içi şiddeti önlemeye yönelik stratejiler arasında önemli bir yere sahiptir. Sığınmaevlerinde; kadınlar ve varsa yanındaki çocuklar için şiddetten uzak güvenli bir yer sağlamak öncelikli amaç olmakla birlikte, kadınlar ve çocuklara şiddetin etkilerinden kurtulmalarına ve kendilerine olan güvenlerini artırmalarına yönelik güçlendirici hizmetler verilmekte ve böylece kadınların kendi hayatları hakkında kararlar alabilmeleri, kendilerine şiddetsiz bir yaşam kurabilmelerini sağlamak hedeflenmektedir. Bunlarla birlikte sığınmaevlerinde; şiddet mağduru kadınların, şiddete maruz kalan diğer kadınlarla iletişime geçerek yalıtılmışlık hissinin ve şiddet gösteren bir eşe sahip tek kadın olma duygusunun üstesinden gelebilmeleri amaçlanır.¹⁵⁶

Kadın sığınmaevlerinde, kadınlar ve çocuklara yönelik sunulacak destek ve hizmetlerin fayda sağlayabilmesi için kadın ve çocukların ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi gerekir. Bu konuda meslek elemanlarının hizmet alanlarla yaptığı çalışmalarda vaka yönetimi anlayışıyla ve bütüncül bir bakış açısıyla çalışmaları önemlidir.¹⁵⁷ Şiddet mağduru kadınlarla yapılan çalışmalarda; mağdur kadınların genel olarak ihtiyaç duydukları hizmetlerin; desteklere erişilebilirlik, destek ve hizmetler hakkında bilgilendirmeler, şiddet hakkında bilgilendirme, çocuklar ve kendileri için psikolojik ve maddi destek, güvene dayalı bir ortam sağlanması, güçlendirme ve yasal destek olduğu tespit edilmiştir.¹⁵⁸ Aile içi şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan çocuklarla yapılacak mesleki çalışmalar da sığınmaevinde sunulan önemli desteklerdendir. Ülkemizde; “Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik”in 19. maddesinde belirtildiği üzere; sığınmaevlerinde kadın ve çocuklara; doğrudan ya da ŞÖNİM aracılığıyla ilgili kuruluşlara yönlendirmek suretiyle güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler gibi alanlarda destek sunulmaktadır.¹⁵⁹

Kadın sığınmaevleri, kadınlara ve çocuklara sağladığı hizmet ve destekler dışında; toplumda aile içi şiddet hakkında farkındalık yaratmayı, böylelikle aile içi şiddetin beslendiği toplumsal önyargıları, tutumları ve davranış örüntülerini ortadan kaldırmayı

¹⁵⁶ Aktaran; Selda Taşdemir Afşar, Aylin Görgün Baran ve Canan Koca Arıtan, **Şiddet Gören Kadınların Sığınmaevlerine Erişimini Engelleyen Etmenler**, Fe Dergi 9, 2017, Sayı:1, s.135.

¹⁵⁷ Melike Yalçın, **Kadın Sığınma Evi Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği**, ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, 11(1), s.257.

¹⁵⁸ Aktaran; Demirebilek, Öktem-Özgür & Çoban (2020), **a.g.m.**, s.319.

¹⁵⁹ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik** (2013), Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 05.01.2013 Sayı: 28519, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>, Erişim Tarihi: 15.11.2021, Madde 19.

amaçlar.¹⁶⁰ Sığınmaevlerinin bu açıdan bakıldığında toplumda şiddetin ortadan kalkmasına yönelik değişim sağlamak gibi toplumsal ve politik bir görevi de bulunmaktadır. Sığınmaevleri ürettikleri politikalar ile; sadece hizmet alan kadın ve çocuklar için değil, tüm kadınlar için şiddetten uzak ortamlar hazırlamayı hedefler. Bu sebeple sığınmaevleri; kadınları etkileyen güncel olayları takip etmek ve olumsuzlukları protesto etmek, kadınlar için gerekli yasaların ve uygulamaların savunuculuğunu yapmak gibi eylemlerle bütün kadınları etkileyen politik sonuçlar ortaya çıkmasını sağlarlar.¹⁶¹

Sığınmaevlerinin; açılmaları ve işletilmelerine yönelik çıkarılan yönetmelikte “kadın konukevi”, belediyeler yasasında “koruma evi” terimleri ile karşılandığı, bazı kadın derneklerinin ise bunlar yerine “sığınak” terimini kullandığı görülmektedir. Bu durumun da sığınmaevlerinin amacı ile ilgili politik bir durum olduğu düşünülmektedir. Bu durumu Mor Çatı Sığınakları Vakfı şu şekilde açıklamıştır:

“Kadınların yaşadıkları sistematik şiddetten kurtulmak üzere gittikleri yerlere ‘konukevi’ gibi isimler kullanılması kadına yönelik şiddetin ciddiyetini görünmez kılmaktadır. Bu tür kavramlar kullanmak şiddete maruz kalan kadınların konukevlerinde geçici bir süreyle ‘misafir’ edildikten sonra aynı toplumsal koşullara gönderilerek çözülebileceği algısını da beraberinde getirir. Sığınak ise kadınların can güvenliğini sağlamak amacıyla can havliyle sığındıkları yerlerdir. Dolayısıyla bizler şiddet tehdidi altında olan kadınların geçici süreyle sığındığı bu mekanlara ‘konukevi’ değil ‘sığınak’ diyoruz”¹⁶²

Bu çalışmada; konukevi tanımının şiddet mağduru kadınları geçici bir süre misafir etme anlayışına yol açması ve sorunun kaynağına inmekten uzak olmasından dolayı, kadınların şiddet ortamından kaçma ve güvenli bir yere sığınma ihtiyacının kabul edilerek gerçekçi çözüm bulma anlayışına yönelik “kadın sığınmaevi” terimi kullanımı tercih edilmiştir.

2.2.2.Kadın Sığınmaevlerinin Çalışma İlkeleri

Kadına yönelik şiddetle mücadele önemli bir yeri olan kadın sığınmaevlerinin; bu mücadelede şiddet mağduru kadın ve varsa yanındaki çocuklara şiddetten uzak güvenli ortam sunmak ve güçlendirilmelerini sağlamak, bunun dışında toplumsal, politik hedeflerinin olduğu belirtilmişti. Sığınmaevlerinin belirtilen amaçlarına ulaşabilmeleri ve sundukları hizmetlerin verimli olması için belirli ilkeler doğrultusunda kurulup işletilmeleri

¹⁶⁰ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, **Şiddetten Uzak Bir Sığınak Nasıl Kurulur, Nasıl Yürütülür?**, Mor Çatı Yayınları, Çev. Zeynep Korkman., 2007 ,s.32.

¹⁶¹ Aktaran; Soydu (2019), **a.g.t.**, s.47.

¹⁶² Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, **Sığınak Tartışması Üzerine**, 12 Eylül 2018, (Çevrimiçi), <https://morcati.org.tr/haberler/siginak-tartismasi-uzerine/>- Erişim tarihi: 27.11.2021.

gerekmektedir. Bu bölümde KSGM'nin hazırladığı Kadın Sığınmaevleri Klavuzu'ndan yararlanılarak; bu ilkelere bahsedilecektir.¹⁶³

Sığınmaevinden hizmet alan kadınların kendi kaderini tayin hakkı vardır. Kadınlar; kendi hayatlarını tayin etme konusunda desteklenmeli, yaşamları hakkındaki kararlarını kendileri vermeli ve kadınların verdikleri her türlü karara saygı gösterilmelidir. Buna yönelik olarak sığınmaevinde, kadınların psikolojik ve ekonomik olarak güçlenmesi için gerekli destekler sağlanmalıdır.¹⁶⁴ Hiçbir farklılık gözetmeden, yaş, dil, din, mezhep, ırk, renk, medeni durum, engel durumu, siyasi düşünce gibi özelliklere bakılmaksızın tüm kadınlara hizmet verilmelidir. Bununla birlikte, kadınların farklılıklarına saygı gösterilmeli ve farklılıklardan doğan ihtiyaçları karşılanmalıdır.¹⁶⁵ Sığınmaevlerinde; farklılığın kendisi değerli görülmesi ve yüreklendirilmelidir. Sığınmaevi çalışanlarının da toplumdaki farklılıkları yansıtmaları, örneğin; çalışanların, farklı dilleri kullanabilme becerileri, göçmen kadınların geçmişlerine ilişkin özgün deneyimlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağından önemlidir.¹⁶⁶ Sığınmaevleri, şiddet içermeyen bir ortam sağlamalıdır. Sığınmaevinde hizmet alanlar veya hizmet verenlerden kimsenin şiddet uygulamasına izin verilmemeli, bu konuda kimseye hoşgörü gösterilmemelidir.¹⁶⁷

Kadınların; sığınmaevi yaşantısına aktif katılımları sağlanmalıdır. Şiddet mağduru kadınlar aynı zamanda kendi becerilerine ve güçlerine olan inançlarını kaybetmiş güçsüz bir konumda hissederler ve bu sebeple sığınmaevleri kadınların aktif ve yönünü kendilerinin belirleyeceği bir hayat sürme yeteneklerini geliştirebilecekleri bir model sağlamalıdır.¹⁶⁸ Bu bakımdan kadınların, sığınmaevinde birtakım sorumluluklar üstlenmesine destek olunmalıdır. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda gönüllülük esas olmalı, kadınlar yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirilmeli ve onayları alınmalıdır. Sığınmaevlerinde; demokratik yapılanma olmalı ve kadınların aktif katılımıyla sığınmaevleri hakkında toplantılar düzenlenmelidir.¹⁶⁹ Sığınmaevlerinin, kadınları baskı altına alan, denetleyen kuruluşlara dönüşmemesine dikkat edilmelidir. Kuralların; kadınların özgürlüğünü bireysel kısıtlamadan uzak, daha çok onlara yol gösterici olacak şekilde olmasına özen gösterilmelidir.¹⁷⁰

Sığınmaevlerinde gizlilik temel ilkedir. Şiddet mağduru ve can güvenliği riski olan kadınların güvende olmalarını sağlayabilmek üzere sığınmaevlerinin yerlerinin gizliliği

¹⁶³ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.57.

¹⁶⁴ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.57.

¹⁶⁵ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.59.

¹⁶⁶ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.37.

¹⁶⁷ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.58.

¹⁶⁸ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.35.

¹⁶⁹ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.59.

¹⁷⁰ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.36.

önem taşır. Bu sebeple, sığınmaevlerinin adres, telefon numarası vb. gizli tutulmalıdır. Sığınmaevlerini tanıtan yazı ve broşürlerde adres bilgisi verilmemeli, sığınmaevi olarak yeni inşa edilen binaların kuruluş amacı belirtilmemeli, gizliliğe özen gösterilmelidir. Gizlilik dolayısı ile sığınmaevine direkt başvuru kabul edilmemeli, kadınların bilgileri kadınların onayı olmadan kuruluş dışına çıkarılmamalıdır. Sığınmaevi çalışanları, kuruluştan hizmet alan kadınlar ve çocukların hepsi gizlilik ilkesine uymaya özen göstermelidir. Sığınmaevlerinde kadınların, çocukların ve de çalışanların güvenliği sağlanmalı, bu konuda emniyet kuruluşları ile iş birliği yapılmalıdır.¹⁷¹

Sığınmaevlerinde 7 gün 24 saat, ücretsiz hizmet verilmelidir.¹⁷² Şiddet mağduru kadınların ihtiyaç duydukları her an hizmete ulaşabilmelerini sağlamak üzere sığınmaevlerinde günün her saati, kesintisiz hizmet verilmesi gerekmektedir. Sığınmaevlerinde şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar (özellikle de dar gelirli ya da hiç geliri olmayanlar) için destek hizmetleri ücretsiz olmalıdır. Böylece ekonomik durumu iyi olmayan mağdur kadın ve çocuklar da hizmetten fayda sağlayabilmelidir.¹⁷³

Sığınmaevlerine; kadınlar, çocuklarıyla birlikte kabul edilmelidirler.¹⁷⁴ Ayrıca çocuklar da kadınlar gibi sığınmaevlerinin esas yararlanıcıları olarak görülmeli, çocuklara yönelik hizmetlere de önem verilmelidir. Verilen hizmetler kaliteli olmalıdır. Bu konuda çalışanların profesyonelliği, ilkelerin tamamen uygulanmasının bir önkoşuludur. Bunun için sığınmaevi çalışanları ilkelere hâkim, kadın bakış açısını benimsemiş ve alanında uzman kadınlardan oluşmalıdır. Kaynaklar idareli ve verimli kullanılmalı, sığınmaevinde verilen hizmetlere yönelik kalite-kontrol çalışmaları yapılmalıdır.¹⁷⁵

Sığınmaevlerinde, ekip çalışma biçimi ve demokratik ilkeler benimsenmelidir. Yetki ve sorumluluklar tüm çalışanlar arasında paylaştırılmalı, katı hiyerarşik-bürokratik uygulamalardan uzak durulmalı, çalışanlar karar süreçlerine dâhil edilip hizmetlerin geliştirilmesine katkı sunmaları sağlanmalıdır.¹⁷⁶

2.3. Kadın Sığınmaevlerinde Sunulan Hizmetler

Ülkemizde kadın sığınmaevlerinde, şiddet mağduru kadın ve çocuklara yönelik verilen hizmetler; Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu yönetmelikte sığınmaevlerinde sunulan hizmetler; sığınmaevinin çalışma esasları, kuruluşu kabul süreci, hizmetten

¹⁷¹ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.57-58.

¹⁷² KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.58.

¹⁷³ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.38.

¹⁷⁴ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.58.

¹⁷⁵ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.37.

¹⁷⁶ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.59.

yararlananlar, kalış süresi, kuruluş kuralları, sunulacak hizmetler, ayrılma süreci, çalışanların niteliği gibi başlıklar altında düzenlenmiştir.¹⁷⁷

Çalışanların niteliği; kadın sığınmaevi hizmetlerinin nitelikli ve kaliteli olması açısından büyük öneme sahiptir. Bu sebeple kadın sığınmaevleri için yeterli sayıda ve alanında uzman personelin istihdam edilmesi gerekmektedir. Kadın sığınmaevlerinde çalışan personel; kadın bakış açısına sahip, kadın sorunlarına duyarlı, kadına karşı ayrımcılıkla mücadele eden, kadın alanında gerekli eğitimi almış kişilerden oluşmalıdır.¹⁷⁸ Buna göre sığınmaevlerinde çalışacak kişiler; bahsedilen özelliklere sahip, psikoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun sosyal çalışma görevlileri ile hemşire, çocuk eğitici, memur, aşçı ve bakım elemanı kadın çalışanlardan tercih edilmelidir.¹⁷⁹ Çalışanlarda aranan nitelikler; sadece sığınmaevinde çalışan meslek elemanı ve idarecilerde değil, bakım elemanı, güvenlik ve diğer tüm personel için geçerli olmalıdır.

Bu bölümde özellikle Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ve KSGM'nin 2008 yılında hazırladığı "Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu"ndan faydalanılarak; kadın sığınmaevinde sunulan hizmetlerden yararlananlar detaylıca açıklanacak, sonrasında hizmetlerden faydalanan kadınlar ve çocuklara yönelik hizmetler iki ana başlık altında incelenecektir.

2.3.1. Kadın Sığınmaevi Hizmetlerinden Yararlanan Kişiler

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkındaki Yönetmeliğe göre; şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmaksızın konukevine kabul edilir. Bununla birlikte kadın sığınmaevlerine kabul edilen kişilere yönelik birtakım şartlar bulunmaktadır.¹⁸⁰

Kadın sığınmaevine kadınlar varsa yanındaki çocuklarıyla birlikte kabul edilirler. Ancak; 12 yaşın üstündeki erkek çocuğuyla birlikte başvuru yapan kadınlar, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve iâşesi karşılanmak üzere bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılmaya çalışılır. Kadınlar ve beraberindeki çocukları; sığınmaevi hizmetlerinden bu evlerde faydalandırılır. 12 yaş üzeri erkek çocuklarıyla birlikte başvuran kadınlara barınma hizmeti sağlanamaması durumunda; çocukların psiko-sosyal sağlıklarının olumsuz etkilenip etkilenmeyeceğine ilişkin yapılan

¹⁷⁷ Yalçın (2021), **a.g.m.**, s.259.

¹⁷⁸ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.99.

¹⁷⁹ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 33.

¹⁸⁰ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 13.

değerlendirme sonrası gerekli görülmesi halinde yaşına ve durumuna uygun ilde bulunan diğer hizmet modellerinden birine ilgili mevzuat doğrultusunda yerleştirme işlemleri gerçekleştirilir. Bununla birlikte; ihtisaslaşma süreci kapsamında kadınların 12 yaş üstü erkek çocuklarıyla birlikte faydalanabileceği kadın sığınmaevi modelleri planlanmaktadır.¹⁸¹ Kız çocukları yaş kısıtı olmaksızın, anneleriyle birlikte sığınmaevinden hizmet almaktadır. Engelli çocuğu bulunan kadınlar çocuklarıyla birlikte sığınmaevine kabul edilmekle birlikte; fiziki şartların uygun olmadığı durumlarda kadının can güvenliği riski olmaması şartıyla ev kiralama usulüyle barındırılmaları yoluna gidilir.

18 yaşından küçük şiddet mağduru çocuklar; sosyal çalışmacı, psikolog veya çocuk gelişimci tarafından uygun görüldüğü takdirde il müdürlüğü tarafından uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilir.

Kadın sığınmaevine kabul öncesi; ilk kabul biriminde kadınların psikiyatrik durumları gözlemlenmektedir. Psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen kadınlar hakkında psikiyatri uzmanından alınacak “toplu yaşanan yerde kalabileceğine dair rapor” doğrultusunda sığınmaevlerine kabulleri yapılır.

Bulaşıcı veya sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olduğu tespit edilen kadınların tedaviyi kabul etmeleri koşuluyla kadın sığınmaevlerine kabulü yapılır ve ilgili mevzuatları çerçevesinde tedavileri sağlanır. Tedaviyi kabul etmemeleri durumunda, yönetmeliğin ilgili maddesi gereğince kadınların sığınmaevinden çıkış işlemi yapılır. Herhangi bir bağımlılığı (alkol, madde vb.) olan kadınlar da aynı şekilde tedaviye başlamaları ve devam etmeleri koşuluyla sığınmaevine kabul edilirler.

Kadın sığınmaevlerine kabul yaş üst sınırı 60 olmakla birlikte; 60 yaşından büyük şiddet görmüş kadınlar ile akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen veya zihinsel engelli kadınlar uygun sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilirler.

2.3.2.Kadınlara Sunulan Hizmetler

Şiddet mağduru kadınlar sığınmaevine başvuru aşamasından itibaren çeşitli kuruluş, STK ve danışma hattı vb. vesilesiyle hizmetlerden faydalanmaya başlarlar. Sığınmaevlerine; gizlilik ve güvenlik koşulları sebebiyle doğrudan başvuru yapılamamaktadır. Şiddet mağduru kadınlar için sığınmaevine ilk başvuru; telefon yoluyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Alo 183 (Aile, Kadın, Çocuk, Engelli, Yaşlı Sosyal Hizmet Danışma Hattı) ile ya da doğrudan ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve

¹⁸¹ KSGM, “Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi ve İhtisaslaşmış Kadın Konukevleri”, Kadın Konukevlerinde İhtisaslaşma ile Sistemli Şekilde Kuruluş İş Akışlarını Oluşturulması ve Sürdürülebilirliği Projesi, Ankara, 2019, s.17.

İzleme Merkezi), sosyal hizmet merkezleri, sivil toplum kuruluşları ve belediyelerin kurduğu danışma merkezleri ile veya polis merkezine birebir başvuru yoluyla gerçekleşmektedir. Şiddet mağduru kadınlar başvuru aşamasında maruz kaldıkları şiddet durumu ile ilgili uzman personelle görüşür, şiddetle mücadelede gerekli koruyucu ve önleyici hizmetler konusunda rehberlik alır, durumlarına uygun hizmet birimlerine yönlendirilirler. Sığınmaevinden hizmet almak üzere başvuruda bulunan her kadının sığınmaevi hizmeti alması gerekmeyebilir. Sığınmaevinden hizmet alacak kadınların durumu; sosyal çalışmacı ve psikologlar tarafından değerlendirilmelidir. Polis merkezlerinde ise başvuru yapan kadınlara doğru bilgilendirmenin yapılabilmesi, durumlarının doğru değerlendirilebilmesi ve uygun yerlere yönlendirilebilmeleri açısından çalışan personelin, kadına yönelik şiddet ve kadın hakları konusunda eğitilmiş olması önem taşımaktadır.¹⁸²

Başvuru mekanizmalarından Alo 183 danışma hattı, kadınlara 7-24, kesintisiz hizmet sunmaktadır. Başvuru aşamasında özellikle danışma merkezlerinde, kadınlara; psikolojik, hukuki, ekonomik alanlarda danışmanlık verilir ve kadınlarla güçlendirme çalışması yapılır. Danışma merkezleri -ŞÖNİM hariç-, mesai saatlerinde hizmet vermektedir. Şiddet mağduru kadınlara yönelik hizmetlerin tek çatı altında toplanması amaçlanarak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kurulan ŞÖNİM'ler; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak 7/24 kesintisiz hizmet vermektedir.¹⁸³

ŞÖNİM'lerde; şiddet mağduru haricinde şiddet uygulayan veya uygulama riski bulunan kişilere yönelik de hizmet ve destek verilmektedir. Bunlar genel olarak; koordinasyon hizmeti, psiko-sosyal destek, hukuki destek, eğitim ve mesleki destek, sağlık desteği, ekonomik destek, müdahale ve yönlendirme hizmeti, önleyici hizmetler olmakla birlikte, bu hizmetlerin sağlanmasında diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılmaktadır. ŞÖNİM'lerin hizmetlerinden biri de tedbir kararı bulunan ve/veya kadın konukevi hizmetinden yararlanmış kadınlar hakkında izleme çalışmalarının yapılmasıdır ve izleme çalışmaları kadına yönelik şiddetle mücadeleye büyük katkı sağladığından önemlidir.¹⁸⁴

ŞÖNİM'ler; ilk kabul birimleri ve belediyelere bağlı sığınmaevleri dâhil, tüm sığınma evlerinin koordinasyonlarını sağlar. Kadın sığınmaevlerine başvuru talebinde

¹⁸²KSGM (Aralık 2008), a.g.e., s.75-77.

¹⁸³ İpek Beyza Altıparmak, **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM'lerin Rolü: Ankara Örneği**, The Journal of Academic Social Science Studies, 2015, Sayı:36, s.454.

¹⁸⁴Hatice Şimşek, **Kadın Konukevinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınların Yaşam Planlarının Niteliksel Olarak Araştırılması: Eskişehir Örneği**, Hacettepe Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2018. s.26.

kadınlar öncelikle ŞÖNİM'lere bağlı olan ilk kabul birimlerine yerleştirilir. İlk kabul birimleri; şiddet mağduru kadın ve çocukların ilk gözlemlerinin yapıldığı, tıbbi kontrol ve tedavilerinin sağlandığı, psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, geçici barınmalarının sağlandığı yerlerdir.¹⁸⁵ İlk kabul biriminde yapılan değerlendirmeler ŞÖNİM'e iletilir ve kadınlar; durumuna uygun bir sığınmaevine yerleştirilir. Sığınmaevlerinde yapılan mesleki değerlendirmeler sonucu, kadın ve çocuklara doğrudan ya da ilgili kuruluşlara yönlendirmek suretiyle; psiko-sosyal destek, hukuki destek, tıbbi destek, ekonomik destek, mesleki destek, eğitim desteği, çocukları için kreş, rehberlik ve yönlendirme vb. alanlarda hizmet sunulmaktadır.¹⁸⁶ Kadın sığınmaevlerinde kalış süresi; gerekli hallerde uzatılması koşuluyla ilk kabul birimine kabul itibariyle toplam 6 aydır.¹⁸⁷

Bu bölümde; kadın sığınmaevinde kadınlara yönelik sunulan hizmetler, danışmanlık hizmetleri ve güçlendirici çalışmalar (eğitim-istihdam destekleri, hukuki destek, maddi destek ve tıbbi destek) ana başlıklarıyla değerlendirilecektir.

2.3.2.1. Danışmanlık Hizmetleri

Sığınmaevlerinde yapılan danışmanlık hizmetleri; kadınlarla çalışanlar arasında güven ilişkisi oluşması ve bu ilişki içinde kadının güçlendirilip hakkında uygun hizmetlerin belirlenip uygulanabilmesi açısından önemlidir. Danışmanlık hizmetleri genel olarak; şiddetin kadın üzerindeki etkilerini en aza indirmek, kadını kendi kararlarını verebilmesi için desteklemek, kadının ihtiyaçlarını tespit etmek ve kadını sığınmaevi olanakları hakkında bilgilendirmeyi amaçlayan profesyonel bir hizmettir.¹⁸⁸

Kadın sığınmaevine kabulü yapılan kadınların; ilk görüşmeleri meslek elemanları tarafından gerçekleştirilir. Yapılan ilk görüşme; güven ilişkisinin kurulmasında önemli bir basamaktır. Bu görüşmede; şiddet mağduru kadının ihtiyaçları tespit edilir, destek ağı (aile, arkadaşlar, kamu hizmetleri ve benzeri) varsa belirlenir, kadının şiddet gördüğü kişiden olan can güvenliği riski durumu değerlendirilerek risk analizi yapılır. Görüşme sırasında kadınlara; bütün bilgilerinin gizli tutulduğu açıklanır, hakları ve yararlanabileceği hizmetler konusunda bilgi verilir.¹⁸⁹

¹⁸⁵ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 3, (f) bendi.

¹⁸⁶ KSGM, Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi ve İhtisaslaşmış Kadın Konukevleri, Kadın Konukevlerinde İhtisaslaşma ile Sistemli Şekilde Kuruluş İş Akışlarını Oluşturulması ve Sürdürülebilirliği Projesi, Ankara, 2019, s16.

¹⁸⁷ ASHB; **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 14.

¹⁸⁸ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.80.

¹⁸⁹ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.53.

Sığınmaevinde geçirilen ilk günler kadınlar için; ortama ve koşullara alışma süreci olduğundan önemlidir. Bu sebeple özellikle bu dönemde kadınların ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi gerekir. Bu süreçte kadınlar; tespit edilen ihtiyaçları karşılanırken, bir yandan da kendi hayatını tayin etme konusunda desteklenir. Kadınlar şiddet gördükleri eve dönmek isteyebilirler. Kadınların verdiği her türlü karara saygı duyulur ve şiddet ortamına dönmeye karar veren kadına, çıkış işlemleri sırasında güvenlik riski ile ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılır, karşılaşılabileceği risklere karşı kadın için güvenlik planı oluşturulur. Ayrıca kadına; ileriki hayatında şiddete maruz kalma ihtimaline karşı, tekrar sığınmaevine başvuru yapabileceği konusunda bilgi verilir. Sığınmaevinde kalmaya karar veren kadın ve varsa yanındaki çocuklar için bireysel hizmet planı hazırlanır. Bu plan oluşturulurken kadının aktif katılımı sağlanır. Vaka analizi olarak adlandırılan bu süreçte, kadın ve varsa yanındaki çocuğunun/ çocuklarının durumu sosyal çalışmacı veya psikolog tarafından ayrıntılı bir şekilde değerlendirilir. Analiz sonucu vaka hakkında 'Sosyal İnceleme Raporu' hazırlanır, rapora göre kadın ve/veya çocuklar için sığınmaevinde kalacakları süreçte uygulanacak hizmetler belirlenir.¹⁹⁰

Yapılan vaka çalışmalarında mağdur kadın için verilecek hizmetler belirlenirken; kadınların fiziki ve ruhsal sağlık durumunun değerlendirilmesi, gerekli tedavi planlarının yapılması gibi acil ihtiyaçlara öncelik verilir. Sonrasında psikolojik, hukuki, sosyal, maddi destek gibi ihtiyaca yönelik hizmet planı yapılır.¹⁹¹

Kadınları güçlendirmeye yönelik profesyonel olarak psikolojik ve hukuki danışmanlık verilir. Psikolojik danışmanlıkta önemli olan kadının şiddet dolayısıyla azalan özgüvenini onarmasına ve kendi düzenini kurabilmesi, kendi hayatı hakkında karar alabilecek ruhsal iyilik haline ulaşarak güçlenmesine yardımcı olmaktır. Bu süreçte kadının kendini tanıması, güçlü-güçsüz yönlerinin farkına varması, kendisini kabul etmesi hedeflenir. Yasal danışmanlıkta ise kadınlar yasal hakları konusunda bilgilendirilir ve yargı süreçleri boyunca desteklenirler.¹⁹²

2.3.2.2. Güçlendirici Çalışmalar

Güçlenme “*Sosyal yaşamda etkileşim yoluyla elde edilmiş bir güçlü olma haline anlamlı bir geçiş olarak*” tanımlanmıştır. Kadın sığınmaevinde yapılan güçlendirici çalışmalarla; kadınların hayatına yön verebilmek üzere hedeflerini belirlemesi, hayata

¹⁹⁰ KSGM (Aralık 2008), a.g.e., s.79.

¹⁹¹ KSGM (Aralık 2008), a.g.e., s.79,80.

¹⁹² KSGM (Aralık 2008), a.g.e., s.81-82.

karşı farkındalığının ve işlevselliğinin artması, hedeflerine ulaşabilmesine yönelik sosyal ve maddi kaynaklara erişiminin artırılması sağlanmaktadır.¹⁹³

Kadın sığınmaevlerinde yapılan farkındalık ve güçlendirme çalışmalarında; toplumsal cinsiyet, yasal haklar, cinsel haklar, çocuk istismarı, şiddet gibi konular ele alınmaktadır.¹⁹⁴ Şiddet mağduru kadınlarda yalnız olmadığı duygusunu yaratmayı, şiddetin bireysel değil toplumsal bir durum olduğuna dair farkındalık geliştirmeyi ve kadınların sorunlarla baş etme becerisini geliştirmeyi amaçlayan; yaratıcı drama, eğitim ve bilinç yükselme grubu gibi yöntemlerle uygulanan grup çalışmaları yapılmaktadır.¹⁹⁵ Grup çalışmaları ile psikolojik olarak güçlenen kadınlara, sonraki süreçte kendi düzenlerini kurabilmelerine yönelik olarak gelişmeleri sağlanması amacıyla; eğitim-istihdam destekleri, hukuki destek, maddi destek, tıbbi destek gibi hizmetler verilmektedir.

Eğitim-istihdam desteğiyle kadınların; ihtiyaçlarına yönelik okur-yazarlık kursu, mesleki kurslar gibi kurslara yönlendirilmesi yapılır ya da bir üst eğitime devam etmesi sağlanır. Halihazırda bir işi olan kadınların; işlerine devam etmesi sağlanır. İşe yerleşmek isteyen kadınlar, iş bulabilecekleri kuruluşlara yönlendirilir ve iş başvuru süreçlerinde kadına destek sağlanır. Bu sürecin verimli olabilmesi için; sığınmaevlerinde kadının becerilerinin tespit edilerek yatkın olduğu işlerin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca can güvenliği riski olan ve çalışmak isteyen kadınlar için; iş yeri ile iş birliği yapılarak gerekli güvenlik önlemlerinin alınması ve kadının güvenli bir şekilde çalışabilmesi sağlanmalıdır.¹⁹⁶

Hukuki destek; kadınların sahip olduğu yasal haklar ve olanaklar hakkında bilgi verilmesini, polis, mahkeme ve duruşmalara giderken kadınlara refakat edilmesini, yasal süreçlerin takip edilip kadınların duruşmalara hazırlanmasını ve avukat temin edilmesini içermektedir. Hukuki desteğe ihtiyaç duyan kadınların, talepleri sığınmaevi vasıtasıyla ŞÖNİM tarafından baroya yönlendirilmekte ve bu şekilde barodan avukat atamaları yapılmaktadır.¹⁹⁷

Ekonomik destek; özellikle sığınmaevinden hizmet alan kadınların genel olarak hiçbir geliri olmadığı, çoğunun çocuklarıyla birlikte sığınmaevinden hizmet aldığı

¹⁹³ Aktaran; Leyla Soydu, **Kadın Sığınağı Modellerinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkisi Üzerine Nitel Bir İnceleme**, Kocaeli Üniversitesi, Y.L. Tezi, Kocaeli, 2018, s.41,42.

¹⁹⁴ Fatma Sevinç Ustabaş., **Kadın Sığınmaevleri Olanak ve Sınırlılıkları**, Yaratıcı Drama Dergisi, 2014, 9(18), s.101-106. s.104.

¹⁹⁵ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.82.

¹⁹⁶ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.82,83.

¹⁹⁷ Aktaran; Selda Taşdemir Afşar, **Sığınmaevinde Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler ve Kadınların Sığınmaevi Sonrası Yaşam Planları**, Toplum ve Sosyal Hizmet, Ekim 2018, 29(2), s.209.

düşünüldüğünde, kadınlar için önemli bir destek olmaktadır.¹⁹⁸ Ekonomik koşullar; kadınların şiddetle olan ilişkisini de etkilemektedir. Kadınların ekonomik durumları, şiddetten uzaklaşabilmek üzere gerekli koşulları oluşturması ve devam ettirebilmesi açısından belirleyici konumdadır. Bu açıdan sığınmaevi hizmeti alırken verilen ekonomik destek haricinde, sığınmaevi hizmeti sonrası verilecek destek de kadınlar için önemlidir.¹⁹⁹ Sığınmaevinden hizmet aldıkları süreçte, geliri bulunmayan kadınlara ve çocuklara; aylık olarak harçlık yardımı ve giyim ve temel eşyaları içeren ayni yardım desteği verilir.²⁰⁰ Ekonomik destek olarak verilen harçlıklar; bakanlık, belediye ve il özel idaresi bütçeleri haricinde genel olarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile karşılanmaktadır.²⁰¹ Sığınmaevinde ayrıca; kadınların ekonomik anlamdaki yasal haklarının takibi de yapılmalıdır.²⁰² Sığınmaevi sonrası yapılan ekonomik desteklerden en önemlisi; ev tutmak isteyen kadınlar için sığınmaevinden yapılan taleple sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından verilen kira yardımıdır. Bunun dışında da genel olarak belediyelerin sağladığı eşya yardımları ön plana çıkmaktadır.²⁰³

Tıbbi destek kapsamında; sığınmaevinde kalan kadın ve çocuklara her türlü sağlık hizmeti ücretsiz olarak verilir. Kadın ve çocukların kronik bir rahatsızlıklarının olup olmadığı, düzenli ilaç kullanımı vb. gibi sağlık durumları hakkında, yapılan ilk görüşmede kadınlardan detaylı bilgi alınır; psikolojik sağlık durumları gözlemlenir. Bu bilgilere göre kadın ve çocukların muayene ve tedavileri sağlanır, gerekli görülürse psikiyatrik tedavi desteğine yönlendirilirler. Sağlık sigortası olmayan kadınlar için yeşilkart çıkartılarak, sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanması sağlanır. Kadın ve çocuklarının sağlık durumlarının takibi kuruluş hemşiresi tarafından yapılır.²⁰⁴ Kadınlara, tedavileri sürecinde ve sağlık raporlarının alınmasında sağlık kuruluşlarından öncelikli olarak yararlanma hakkı tanınır.²⁰⁵

Bahsedilen destekler dışında, şiddet sebebiyle sosyal yaşamdan izole olmuş olan kadınlara; sığınmaevinde kaldıkları süreçte tekrar sosyalleşebilmeleri adına çeşitli kültürel, sosyal etkinlikler düzenlenerek “**sosyal destek**” sağlanır. Sosyal destek kapsamında; kadınların vaktini güzel değerlendirebileceği sportif faaliyetler, film gösterimi, tiyatro çalışmaları vb. kültürel faaliyetler, kadınlar arasında pasta, yemek yapma gibi faaliyetler organize edilir. Sığınmaevlerinin tümünde koşulların bu etkinlikleri

¹⁹⁸ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.111.

¹⁹⁹ Taşdemir- Afşar (2018), **a.g.m.**, s.201,202.

²⁰⁰ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 23.

²⁰¹ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, s.111.

²⁰² KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.83.

²⁰³ Sallan- Gül (2013), **a.g.e.**, S.119.

²⁰⁴ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.84.

²⁰⁵ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 24.

düzenlemek için uygun olmadığı düşünüldüğünde; organizasyonlar için çeşitli kamu kuruluşlarından, kadın örgütlerinden, derneklerden ve vakıflardan destek alınması uygun olacaktır.²⁰⁶

Sığınmaevinde ayrıca; çocuklarıyla birlikte kalan kadınlara çocuklarının bakımı konusunda destek sağlanmalıdır. **Çocuk bakımı konusunda kadınlara verilen destekte**, annelerin; çocukların ihtiyaçlarını, duygularını, sorunlarını daha iyi anlayabilmesi ve çocuğuyla ilişkisini kuvvetlendirmek hedeflenir. Annelerin; çocukların şiddetin etkisinden kurtulmasına yardım edecek en uygun kişi olduğu düşünüldüğünde; kadınlarla birlikte yapılacak çalışmalar, çocukların ihtiyaçlarına cevap vermenin en verimli yolu olmaktadır.²⁰⁷ Sığınmaevinde kadınlarla yapılan çalışmalar, çocukları etkilediği gibi; çocuklara yönelik verilen hizmetler de kadınları etkilemektedir. Çocuklara yönelik verilen etkin bir kreş ve bakım hizmeti çocuğu güçlendirirken kadının da çalışmasına, böylece ekonomik anlamda bağımsızlaşmasına imkân yaratacak ve yine güçlenen anne, çocuklarının da güçlenmesine destek olabilecektir.²⁰⁸ Bunun dışında sığınmaevinden hizmet alan kadınların çoğu zaman; sağlıkla ilgili veya hukuki vb. işlemlerini sağlamak üzere sığınmaevi dışına çıkmaları gerektiği durumlarda yanlarında bulunan küçük çocuklarının bakımını kimin sağlayacağı gibi sorunlarla karşılaştığı görülmüştür. Bu sebeple, bu gibi durumlarda sığınmaevi yönetimine anneye çocuk bakım hizmeti sağlamak konusunda sorumluluklar düşmektedir.²⁰⁹

Sığınmaevinde kadınlara sunulan hizmetler; kadınların sığınmaevi yaşamı sonrasında, kendi hayatını idame ettirebilmesine yönelik güçlendirici çalışmaları da içermektedir. Bunlar kadının psikolojik açıdan güçlendirilmesi haricinde verilen hizmetlerdir. Bu hizmetler genel olarak; kadınların sığınmaevi sonrası varsa beraberindeki çocuklarıyla birlikte kalacağı güvenli bir barınma yerinin sağlanması, şiddet mağduru kadın ve çocukları için gerekli güvenlik planının oluşturulması, sığınmaevi sonrası verilecek izleme, destek ve danışmanlık hizmetleri konusunda bilgilendirilmesini içerir. Sığınmaevi sonrası hayatında kendi ayakları üzerinde durması hedeflenen kadınlar için toplumsal kaynaklar harekete geçirilir.²¹⁰

2.3.3.Çocuklara Sunulan Hizmetler

Kadın sığınmaevine anneleriyle birlikte kabul edilen çocuklar, sığınmaevinde sunulan hizmetlerin doğal faydalanıcısıdır. Sığınmaevinden hizmet alan çocuklar;

²⁰⁶KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.83,84.

²⁰⁷ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.64.

²⁰⁸Selda Taşdemir Afşar, **Kadına Yönelik Şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar**, Journal of Economy Culture and Society, 2019, 59 (1), s.204.

²⁰⁹ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.84.

²¹⁰ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.84,85.

genellikle aile içi şiddete doğrudan ya da dolaylı şekilde maruz kalmış çocuklar olmaktadır. Bu sebeple bu çocukların ihtiyaçlarının doğru tespit edilebilmesi, onların iyileşme süreci açısından önemlidir. Çocukların ihtiyaçlarının en doğru şekilde belirlenebilmesi adına kadın sığınmaevlerinde çalışan meslek elemanlarının; çocuk gelişimi, yaş dönemlerine göre gelişimdeki riskler ve fırsatlar, şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi, çocukla iletişim gibi konularda da bilgi ve beceri sahibi olması gerekmektedir.²¹¹ Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri 20. Kurultay Sonuç Bildirgesi'nde de bu konuya değinilmiştir:

“...Sığınak ve dayanışma merkezlerinde çocuk gelişimci, çocuk psikoloğu, çocukla çalışma deneyimi olan sosyal çalışmacı gibi meslek elemanları bulunmalıdır...Sığınak ve dayanışma merkezlerinde çocuk ve ergenlerle yapılan çalışmalar (karşılama, ilk görüşme, bireysel takip, sosyal ve eğitimsel program, psiko-sosyal destek konularında) standart hale getirilmelidir.”²¹²

Kadın sığınmaevlerinde çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin amaçları genel olarak; çocukların fiziksel ve duygusal güvenliğini sağlamak ve güven duygularını geliştirmek, çocukların zihinsel ve duygusal sağlığını ve mutluluğunu geliştirmek, çocukların çocukluklarını geri kazanmasına ve çocukluklarının tadını çıkarmasına yardım etmek ve anne- çocuk ilişkisini desteklemek şeklindedir. Şiddet mağduru kadınların şiddetin etkisiyle çocuklarıyla olan ilişkilerinde oluşabilecek zayıflıklar; kadın sığınmaevlerinde kadınlarla birlikte yapılacak çalışmalarla geliştirilebilir. Anneler; çocuklarının şiddetin etkisinden kurtulmasına yardım etmek için en uygun kişilerdir ve annelerle yapılan çalışmalar dolaylı olarak çocuğu da etkilemektedir. Bununla birlikte; aile içi şiddete maruz kalan çocukların ailede kimi zaman yetişkin rolü üstlendiği ya da yaşadıklarının sonucu olarak kaygı ve gerilim içinde olduğu görülmüştür. Bu çocukların oyunla gevşemeleri, sadece eğlenmeleri ve yeniden çocukluklarının tadına varmaları sağlanmalıdır.²¹³

Kadın sığınmaevlerinde çocuklara sunulan hizmetler, çocuğun maruz kaldığı şiddet yaşantılarının üstesinden gelmesi, sığınmaevindeki yeni yaşama uyum sağlaması ve sığınmaevi koşullarından kaynaklanan olumsuz duygularla ve uyum sorunları ile etkin biçimde başa çıkması için psiko-desteklerle birlikte verilmelidir. Bu sebeple; çocuklara

²¹¹ Arzu İçağasıoğlu Çoban, **Kadın Sığınma Evlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları**, Kırıkkale Üniversitesi, Aile ve Kadın Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Ed. Gülsüm Çamur Duyan, Dolunay Şenol, Sıtkı Yıldız), Kırıkkale, 16 Mayıs 2013, s.79.

²¹² Sığınaksız Bir Dünya, **20. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi**, Sığınaksız Bir Dünya, 2020, (Çevirimiçi), <https://www.siginaksizbirdunya.org/tr/kurultaylar/sonuc-bildirgeleri/100-20-kadin-siginaklari-ve-da-ya-nisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi>, Erişim Tarihi: 08.01.2022.

²¹³ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), **a.g.e.**, s.64.

yönelik hizmetler bireysel danışmanlık, grup çalışması, oyun terapisi, sanat terapisi, eğlendirici ve eğitici faaliyetler gibi yöntemler kullanılarak sunulmaktadır.²¹⁴

Sığınmaevinden annesiyle birlikte hizmet almaya başlayan çocuklar için yapılan ilk destek; kadınlarda olduğu gibi vaka analizidir. Bu süreçte; sosyal çalışmacı, psikolog veya çocuk gelişimci tarafından çocukların durumunun ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesi yapılır ve sonrasında çocuklar için bireysel hizmet planı oluşturulur. Hizmet planı oluşturulurken; çocukların fiziki ve ruhsal sağlık durumunun değerlendirilmesi, gerekli tedavi planlarının yapılması, okul çağındaki çocukların okula devamlarının sağlanması gibi acil ihtiyaçlara öncelik verilir.²¹⁵

Sığınmaevi ortamına alışmasını sağlamak amacıyla çocuklara; sığınmaevinin kuralları, amaçları, faaliyetleri yaşlarına uygun bir şekilde anlatılarak danışmanlık hizmeti verilmelidir. Bunun dışında çocuklarla güven ilişkisinin kurulması, kendilerini güvende hissetmeleri ve çocuğun özsaygısını güçlendirmek adına verilecek bireysel danışmanlık hizmetleri de önemlidir.²¹⁶

Sığınmaevlerinde çocuklara yönelik verilen hizmetler de kadınlar da olduğu gibi çeşitli güçlendirme çalışmalarını içerir. Çocukların şiddetin olumsuz etkilerinden kurtulmalarına yönelik, çocukların birbirlerini desteklemesini, duygu, düşüncelerini paylaşmasını, iletişimde yeni yollar öğrenmesini amaçlayan grup çalışmaları yapılır.²¹⁷

Kadın sığınmaevinde kalan çocuklar için en önemli hizmet alanı eğitim olmaktadır. Okul öncesi çağındaki çocuklar için kreş hizmeti verilen sığınmaevlerinde; okul çağındaki olan çocuklar için eğitimlerine başlayabilmeleri veya aldıkları eğitimi sürdürebilmeleri için sığınmaevine en yakın okula, gizlilik ilkesine uygun olarak kesin kayıtları yapılmaktadır. Bu kapsamdaki çocukların ikamet adresi, aksi bir durum olmaması kaydıyla ŞÖNİM olarak gösterilmektedir. Okul öncesi çağındaki çocukların gelişimi ve eğitimi, ayrıca sığınmaevi tarafından okul idaresi ile iş birliği yapılarak takip edilmekte veya sürdürülmektedir.²¹⁸ Eğitim sürecinde olmak, yaşamın olağan akışında olmak sığınmaevinde kalıyor olmanın çocuklar üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri azaltacağından önemlidir.²¹⁹

Sığınmaevinde mahkemeye tanıklık etme durumu olan çocuklar bulunabilir. Bu çocuklar için, onları anlayan ve mahkemeye çıkmaya hazırlayabilecek bir uzman

²¹⁴ Taşdemir – Afşar (2019), **a.g.m.**, s.200.

²¹⁵ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.79.

²¹⁶ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.87,88.

²¹⁷ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.88.

²¹⁸ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 13.

²¹⁹ KSGM (Aralık 2008), **a.g.e.**, s.90.

(psikolog, klinik sosyal hizmet uzmanı) tarafından hukuki süreçle tanıştırılması faydalı olacaktır.²²⁰ Bu bağlamda sığınmaevlerinde kalan çocuklara, hukuki destek verilir.

Sığınmaevinde kalan kadın ve çocuklara her türlü sağlık hizmeti ücretsiz olarak verilir. Çocukların genel sağlık durumuyla ilgili anneden alınan bilgi ve görüşme sırasında yapılan gözlemler sonrası, muayene ve tedavileri sağlanır, gerekli durumlarda çocuklar psikiyatrik tedavi desteğine yönlendirilirler. Çocukların, sağlık durumlarının takibi kuruluş hemşiresi tarafından yapılır.²²¹

Sığınmaevinden hizmet aldıkları süreçte, geliri bulunmayan kadınlara ve çocuklara; aylık olarak harçlık yardımı ve giyim ve temel eşyaları içeren ayni yardım desteği verilir.²²²

Sığınmaevinde kalan kadınlara üç ana öğün, çocuklara bu üç öğünün yanı sıra iki de ara öğün verilir. Doktor tarafından özel diyet uygulaması tavsiye edilen kadın ve çocukların diyetine uygun beslenmesi sağlanır.²²³

Kadın sığınmaevinlerinde verilen hizmetlerde genel olarak kadınlar ön plana çıkmakla birlikte, kadınların beraberinde bulunan çocukların da çoğunlukla şiddete maruz kalmış oldukları durumu göz önüne alındığında, çocuklara yönelik verilecek hizmetlere önem verilmesi gerekmektedir. Son zamanlarda çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili çalışmalar çeşitlenmeye başlamıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında yapılan projede de sığınmaevlerinde çocuklara yönelik sunulan hizmetler değerlendirilmiştir.

KSGM tarafından; sığınmaevlerinde kalan kadınların beraberindeki çocuklara sunulan hizmetlerin standartlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik, UNICEF iş birliği ile “Kadın Konukevlerinde Anneleri ile Birlikte Kalan Şiddet Mağduru/Şiddete Tanıklık Etmiş Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Standardizasyonu Projesi” gerçekleştirilmektedir. Proje kapsamında, 2019 yılında sığınmaevlerinde çocuklara sunulan hizmetlere yönelik ihtiyaç analizi konulu bir çalıştay düzenlenmiş; çalıştayda çocuklara sunulan mevcut hizmetlerin değerlendirilmesi, sorunların ve iyi uygulamaların tespiti yapılmıştır. Bununla birlikte proje kapsamında; sığınmaevinde kalan ve farklı yaş gruplarında olan çocukların ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek hizmetleri rehberi oluşturulması, standartların uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla meslek elemanlarına yönelik

²²⁰ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2007), a.g.e., s.69.

²²¹ KSGM (Aralık 2008), a.g.e., s.84.

²²² ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 23.

²²³ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 21.

eğitimler verilmesi, çocuklarla yürütülecek çalışmalarda yararlanılması amacıyla materyal geliştirilmesi çalışmalarına başlanmıştır.²²⁴

Aile içi şiddetle mücadelede önemli bir yere sahip olan kadın sığınmaevleri; dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde, aile içi şiddetin görünür olmaya başladığı 1970'li kurulmaya başlanmıştır. Kadın sığınmaevlerinin kurulmasında, kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği eylemler etkili olmuştur. Türkiye'de 1980'li yıllarda başlayan kadın hareketleri sayesinde kadın sığınmaevleri 1990'lı yıllarda kurulmaya başlanmıştır. Dünyada ve ülkemizde kadın hareketinin baskısıyla, şiddete uğrayan kadınların ve çocuklarının sığınabilecekleri birçok sığınmaevi ve danışma merkezi açılmaya başlanmıştır. Dünya genelinde açılan sığınmaevleri; kadın kuruluşlarının kendi çabalarıyla, bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları veya sağlanan devlet desteğiyle ayakta kalmaya çalışmaktadır.

Kadın sığınmaevlerinin temel hedefleri; aile içi şiddeti önlemeye yönelik gerekli tedbirlerin alınması ve bu kapsamda şiddet mağduru kadınlar ve varsa yanındaki çocukları için şiddetten uzak güvenli bir yer ihtiyacının karşılanması, koruyucu destek hizmetlerin verilmesidir. Kadın sığınmaevleri, kadınlara ve çocuklara sağladığı hizmet ve destekler dışında; toplumda aile içi şiddet hakkında farkındalık yaratmayı, böylelikle aile içi şiddetle ilgili bir toplumsal dönüşüm yaratmayı amaçlar.

Ülkemizde belediyelere bağlı sığınmaevleri dahil; tüm sığınma evlerinin koordinasyonu Şiddet Önleme Merkezi Müdürlüğü'ne bağlıdır. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kurulan ŞÖNİM'lerde; şiddet mağdurunun yanında şiddet uygulayan ve uygulama riski bulunan kişilere de hizmet verilmektedir. Ülkemizde kadın sığınmaevlerinde verilen hizmetler; Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu yönetmelikte; sığınmaevinin çalışma ilke ve esasları, kuruluşa kabul süreci, hizmetten yararlananlar, kalış süresi, kuruluş kuralları, sunulacak hizmetler, ayrılma süreci, çalışanların niteliği gibi hususlar ayrı başlıklar altında düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelikte belirtildiği üzere; sığınmaevlerinde kadın ve çocuklara doğrudan ya da ŞÖNİM aracılığıyla ilgili kuruluşlara yönlendirmek suretiyle güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler gibi alanlarda destek sunulmaktadır. Kadın sığınmaevlerinde kalma süresi 6 ay olmakla birlikte; bu süreçte sağlanan destek ve hizmetlerin en önemli amacı, kadını ve çocukları şiddetin olumsuz

²²⁴ KSGM, **Türkiye'de Kadın**, (Çevrimiçi), file:///E:/KKE-%C3%87ocuklar/TRDE%20kADIN-%20sY.72%20%C3%87OCUK.pdf, Ankara, Şubat -2020, Erişim:18.12.2021, s.72.

etkilerinden kurtararak güçlendirmek ve sığınmaevi sonrası yaşama en güzel şekilde hazırlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE NİTEL ANALİZ

Bu bölümde öncelikle çalışmanın amacından bahsedilecek, sonrasında çalışmada kullanılan araştırma yöntemi, örnekleme, araştırma için kullanılan formlar ve veri çözümlemesi konusunda bilgi verilecektir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çalışmaya katılan kadınların genel özelliklerine dair özet bir bilgi verilecek, çocuklarıyla beraber yaşadıkları şiddet deneyimleri, sığınmaevi deneyimlerine dair verdikleri ifadelerin ve aynı zamanda sığınmaevi çalışanlarının sığınmaevinde sunulan hizmetlere dair deneyimlerine dayanan ifadelerinin nitel analizine yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Kadın hareketleri sayesinde dünya genelinde 1980'ler sonrası görünür olmaya ve toplumlar tarafından varlığı kabul edilmeye başlanan aile içi şiddet, günümüzde de varlığını sürdürmekte ve bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun en küçük birimi olan aile içinde gerçekleşen şiddet, toplumun kendi kültürel yapısından bağımsız düşünülemez. Konuyla ilgili yapılan araştırmalara bu bağlamda aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisine değinmiş ve sonuç olarak aile içi şiddet mağdurlarının genel olarak kadınlar ve çocuklar olduğu görülmüştür.

Aile içi şiddeti önlemeye yönelik başlatılan kurumsal çalışmalardan biri olan kadın sığınmaevleri, şiddet mağduru kadın ve varsa yanındaki çocuklar için güvenli bir barınacak yer sağlamaktadır. Sığınmaevlerinin şiddet mağduru kadın ve çocuklar için öncelikli hedefi; hizmet alanların bu süreçte güçlendirilmesine, şiddetin etkisini atlatmalarına yardımcı olmaktır. Ülkemizde sığınmaevleriyle ilgili olarak yapılan çalışmaların genel olarak kadınlara yönelik gerçekleştirildiği, çocuklar üzerinde fazla durulmadığı görülmüştür. Geleceğin toplumunu oluşturan çocukların şiddet deneyimlerinin anlaşılması, bunlarla ilgili çalışmalar yapılması sağlıklı toplumların yetişmesi açısından önem taşımaktadır. Çocukların şiddet deneyimlerine odaklanan bir çalışma yapan Nadir (2017), konuyla ilgili şiddet döngüsünün kırılması açısından çocukların şiddet deneyiminin anlaşılmasının ve şiddet mağduru çocuklara yönelik oluşturulacak politikaların önemine vurgu yapmıştır.²²⁵ Sığınmaevinde kalan çocukları “Unutulan Özneler” olarak değerlendiren Taşdemir (2019), sığınmaevlerinde çocuklara verilen destek ve hizmetlerin niteliğini ve yeterliliğini anlamaya çalışarak bu politikaların

²²⁵ Ural Nadir, . **Nasıl Korunabilirdik: Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Çocuklar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

oluşturulmasına katkı sağlayacak bilgilere ulaşmayı amaçladığı bir çalışma yapmıştır.²²⁶ Bu çalışmada, Türkiye’de hala az sayıda olan şiddet mağduru çocuklara yönelik sığınmaevinde sağlanan destek ve hizmetlere dair çalışmaların güncellenmesi gerektiği düşünülmüştür. Böylece bu çalışmada, öncelikle kadın ve çocuklarının şiddet deneyimlerinin anlaşılması sonrasında sığınmaevinde genel olarak çocuklara sunulan destek ve hizmetlerin değerlendirilmesi üzerinden bu destek ve hizmetlerin şiddet mağduru çocuklara katkıları ya da varsa eksik kalan yönlerin anlaşılması ve böylelikle literatüre konu hakkında katkı sağlanması amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi, Örneklemi, Veri Toplama Süreci ve Aracı

Şiddet mağduru kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının deneyimlerine odaklanan ve deneyimleri anlamlandırmayı hedefleyen bu çalışmada, algı ve deneyimlerin açığa çıkarılmasında en etkili yöntem olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan çeşitli yaklaşımlardan; özellikle yaşanan deneyimlerin anlamlandırılmasını amaçlayan “Fenomenolojik Yaklaşım” ile çalışma yürütülmüştür. Fenomenoloji; insanların belirli bir olay veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerine olanak sağlayan ve bu olayı nasıl deneyimlediklerini anlamlandırmak için kullanılan, tek bir kişiye ait olan deneyimlerin toplamına atıfta bulunan nitel bir araştırma yöntemidir.²²⁷ Bu çalışmada, özellikle kadınların çocuklarıyla birlikte yaşadıkları şiddet deneyimleri ve sığınmaevi deneyimlerini algılama biçimlerinin derinlemesine anlaşılması bakımından fenomenolojik yöntem uygun görülmüştür.

Nitel araştırmaların; önceden tespit edilmiş bir hipotez olmaksızın, tümevarımsal yöntem ve doğal araştırma bakış açısı ile bir olaya yaklaşılması gibi güçlü yönleri bulunmaktadır. Nitel araştırmalarda, anlayış ve kuram; tamamen alan çalışmasında elde edilen deneyimler üzerinden veriler temel alınarak oluşturulur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, araştırmacının var olan önyargılarının farkına varması ve bunları göz önünde bulundurarak çalışmayı gerçekleştirip yorumlamasıdır.²²⁸

²²⁶ Selda Taşdemir Afşar, **Kadına Yönelik Şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar**, Journal of Economy Culture and Society, 2019, 59 (1), s.195.

²²⁷ Melike Tekindal, Şerife Uğuz Arsu, **Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme**, Ufku Ötesi Bilim Dergisi, 2020, 20(1), s.156.

²²⁸ Ayşe Betül Akdemir, Abdurrahman Kılıç, **Nitel Makalelerin Yöntem Analizi**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2021, 8(2), s.488.

Nitel araştırmalar, nicel araştırmaların sayıya indirgeğiği ve bu şekilde görünmez kıldığı bilgilerin de ortaya çıkmasını sağlar. Bu da nitel araştırmanın bu çalışmanın amacı açısından g   l  yönüdür.

Nitel araştırma çalışmalarında; öncelikli olarak problem belirlenir, sonrasında veri toplama, analiz ve raporlama ile süreç devam ettirilir.

Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmada; kadınların kendileri ve çocuklarının şiddet deneyimlerine ilişkin görüşleri, sığınmaevinden hizmet alan kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının çocuklara sunulan hizmetleri nasıl algıladıklarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Buna yönelik olarak veriler, yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak derinlemesine görüşme yöntemi yoluyla elde edilmiştir. Derinlemesine görüşme yönteminde; araştırılan konunun anlaşılmasına odaklanan, görüşme yapılan kişilerin çoklu bakış açısını yansıtacak açık uçlu sorular sorulur ve görüşmeler yüz yüze yapılır. Bu açıdan derinlemesine görüşme yöntemi, görüşme sırasında görüşülen kişinin sorulara verdiği duygusal tepkilerin de gözlenebilmesini sağlaması açısından avantajlıdır.

Araştırma, İstanbul ili Anadolu yakasında, bakanlığa bağlı hizmet veren çeşitli ilçelerde bulunan 3 sığınmaevinde y r t lm ştir. Bu sığınmaevlerinden şiddet mağduru olarak çocuklarıyla birlikte en az 15 gündür hizmet alan 10 kadınla ve bu sığınmaevlerinde çalışan psikolog, kreş  ğretmeni, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog gibi çeşitli görevlerde çocuklarla çalışan 5 çalışanla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma için Aile,  alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan yazılı izin alınmıştır. Görüşmeler gönüllülük esasına dayanarak görüşme yapmayı kabul eden kadın ve çalışanlarla gerçekleştirilmiştir.

Sığınmaevinden hizmet alan kadınlarla yapılan görüşmeler 30-45 dk arası bir sürede, çalışanlarla yapılan görüşmeler ise 15-20 dk arası bir sürede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler bakanlıktan alınan izin doğrultusunda sığınmaevlerinde, uygun bir görüşme odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde; görüşmeyi kabul eden kişiler araştırma hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmiştir. Bakanlıktan alınan izin gereğince, görüşmeler esnasında ses kaydı alınmamış; görüşmeler, görüşme esnasında söylenenlerin ve görüşme yapılan kişiye dair anlık gözlemlerin not alınması şeklinde kayda alınmıştır. Daha sonra alınan notlar olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Kadınların gizlilik esasına dayanarak görüşme yapılan kadınların kimliğini açığa çıkaracak her türlü bilgi gizli tutulmuştur.

Araştırma kapsamında sığınmaevinden hizmet alan şiddet mağduru kadınlar için hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formu; üç kısımda, toplam 22 sorudan oluşmaktadır.

İlk kısımda kadınlara dair genel bilgiler (yaş, öğrenim durumu, medeni durum, çocuk sayısı vb.) hakkında sorulara yer verilmiştir. İkinci kısımda kadın ve çocuklarının şiddet deneyimlerine yönelik sorulara yer verilmiştir. Son kısımda ise şiddetle mücadele süreci ve çalışmanın esas amacı olan sığınmaevinde çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili deneyimlere yönelik sorular yer almaktadır. Sorular araştırmanın amacına yönelik olarak şiddet mağduru kadınların hassasiyetleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Sığınmaevi çalışanlarına yönelik hazırlanan soru formunda ise çalışanların genel bilgileri, sığınmaevinde çocukların davranışları ve verilen hizmetlere dair deneyimlerine yönelik sorular olmak üzere toplam 6 soru yer almaktadır.

3.3. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış soru formlarıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sırasında görüşmecilerin cevapları ve görüşme sırasında verdikleri her türlü tepkiler dahil ayrıntılarıyla alınan notlar tüm detaylarıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri kaybını önlemek amacıyla veriler, bekletilmeden görüşmelerin yapıldığı gün metin haline getirilmiştir. Veriler metin haline getirilip deşifre edilirken gizlilik ilkesi gereği kadınların ve çalışanların kimlik bilgilerini açığa çıkarmayacak şekilde kodlamalar kullanılmıştır. Deşifresi yapılan verilerin çözümlemesinde, elde edilen verileri temalar halinde inceleme şeklinde gerçekleştirilen tema analiz yönteminden faydalanılmıştır. Verileri derinlemesine analiz etmeye yardımcı olan tema analiz yöntemine göre, veriler öncelikle birkaç kez okunmuş, iyice anlaşıldıktan sonra araştırmanın amacı ve teorik kapsamı, görüşmelerde öne çıkan konulara göre ana temalar oluşturulmuştur. Sonrasında ana temalar alt temalara bölünmüştür. Tema analizinin devamı olan ve daha ayrıntılı bir şekilde verilerin analizini sağlayan betimsel analiz yönetimiyle çözümlemeye devam edilmiştir. Buna göre; öne çıkan temalar üzerinden çeşitli kategoriler oluşturulmuş, görüşme sırasında ortaya çıkan ifadeler doğrudan, üzerinde oynama yapılmadan kullanılmış, belirlenen alt ve üst kategorilerin içerisine olduğu gibi aktarılmıştır. Çalışmanın verilerinin çözümlemesinde belirleyici rol oynayan betimsel analiz yöntemi, yorum katılmaksızın olanı olduğu gibi aktarmak bakımından güvenilirliği yüksek bir yöntem olarak görülmektedir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada; sadece bakanlığa bağlı sığınmaevinde kalan kadınlarla görüşme yapılabilmektedir. Belediye ve sivil toplum kuruluşlarında bulunan sığınmaevlerinde sunulan destek ve hizmetlerde farklılıklar olabilmektedir. Bu çalışmada verilen destek ve hizmetlerin bakanlık, belediyeler ve STK'lara bağlı kuruluşlar bakımından karşılaştırılması yapılamaması çalışmanın sınırlılığıdır.

Çocuklara yönelik destek ve hizmetleri değerlendirmek üzere sığınmaevinden çocuklarıyla birlikte hizmet alan şiddet mağduru kadınlar ve sığınmaevi çalışanlarıyla görüşme yapılmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan çocuklarla birebir görüşme yapılmaması; onların gözüyle sığınmaevine uyum süreçlerinin, kendilerine sunulan hizmetlere dair hissettiklerinin ve beklentilerinin değerlendirilememiş olması araştırmanın diğer sınırlılığıdır.

3.5. Araştırmaya Katılanlara Dair Tanıtıcı Bilgiler

Bu bölümde araştırmaya katılan şiddet mağduru kadınlara ilişkin sosyodemografik bilgilere, kadınların çocuklarıyla ilgili genel bilgilere, araştırmaya katılan ve çalışanlara dair tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir.

3.5.1.Şiddet Mağduru Kadınlara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler²²⁹

Bu kısım; yarı yapılandırılmış formun ilk kısmında yer alan kadınlara dair betimleyici bilgilerle ilgili soruların sonuçlarından oluşturulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kadınlara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler

Özellik	Aralık	Ortalama
Kadınların Yaşı	21-42	29.2
Özellik	Sayısı	Yüzde (%)
Öğrenim Durumu		
İlkokul Mezunu	2	20
Ortaokul Mezunu	7	70
Lise Mezunu	1	10
Meslek		
Ev Hanımı	3	30
Tekstil İşçisi	4	40
Modelist -Tasarımcı	1	10
Danışman-Sekreter	1	10
Geçici İşler (Garson, aşçı yardımcı vb.)	1	10
Medeni Durum		
Evli	6	60
Boşanma Aşamasında	3	30
Boşanmış	1	10
Evlilik Süresi		
1-5 Yıl	1	10
5-10 Yıl	5	50
10 Yıl ve Üzeri	4	40
Evlilik Şekli		
Kendi İsteği ve Aile Onaylı	1	10
Kendi İsteği ve Aile Onaysız/ Kaçarak	7	70
Görücü Usulü	2	20
Evlilik Sayısı		
1	9	90
2	1	10
Yetiştigi Yer		
Aile Yanı	8	80
Akraba Yanı	2	20

²²⁹ Araştırmanın bu kısmı oluşturulurken; Leyla Soyding, **Türkiye’de Kadın Sığınaklarına Yönelik Feminist Model Tartışmaları**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2019, Y.L. Tezi’nden faydalanılmıştır.

Tablo 1’de çalışmaya katılan kadınlara ait bazı sosyodemografik bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 29’dur. Kadınların %70 ile çoğunluğu, ortaokul mezunu, %20’si ilkokul mezunu ve sadece %10’unun lise mezunudur. Bu çalışmada; lise üzeri bir okul mezunu kadına rastlanmamıştır. Kadınların %40’ı hayatlarının bir döneminde tekstil işçiliği yaptığını, yüzde %30’u ev hanımı olduğunu ifade etmiştir. Kadınların %10’u diğer meslek gruplarından birinde ve %10’u geçici işlerde çalışmışlardır. Hayatların bir döneminde tekstil işçiliği yapanların oranının yüksek olmasının, çalışmanın İstanbul şehrinde yapılmış olmasıyla bağlantısı olduğu düşünülebilir. Kadınların hiçbirisi, çalışmanın yapıldığı sırada aktif olarak çalışmamaktadır.

Çalışmaya katılan kadınların %60’ı evlidir. %30’u boşanma aşamasında, %10’unun ise boşanmıştır. Boşanma aşamasında olanlar, bu süreci kadın sığınmaevinde kaldıkları süreçte başlattıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %10’u, 2. evliliklerini gerçekleştirmiştir. Kadınların çoğu evlilik süresinin 5 yılın üzerinde olduğunu belirtmiştir. Görüşülen kadınların yarısı 5-10 yıl arasında bir süredir, %40’ı ise 10 yıldan uzun bir süredir evli olduklarını ifade etmişlerdir. Kadınların yarısından fazlası, yani %70’lik bir kısmı aile onayı olmaksızın/ kaçarak evlenmiştir, %20’lik bir kısmı görücü usulüyle evlenmiştir. Kadınların sadece %10’u, kendi isteği ve aile onayı ile evlendiğini ifade etmiştir. Kadınların yüzde %8’i ailesinin yanında büyüdüklerini, %20’si ise anne-baba kaybı, ailesinin vermesi vb. sebeplerle akraba (babaanne, dayı, amca vb.) yanında büyüdüklerini ifade etmişlerdir.

3.5.2.Kadınların Çocuklarına Dair Genel Bilgiler

Araştırmaya katılan kadınların çocuk sayısı ve yaş bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Kadınların Çocuklarına İlişkin Sayısal Bilgiler

Özellikler		Ortalama
Kadınların Toplam Çocuk Sayısı		2.4
Kadınların Toplam Çocuk Yaşı*		7.9 (1-23)
Sığınmaevindeyken Yanlarında Bulunan Çocuk Sayısı		2.1
Sığınmaevindeyken Yanlarında Bulunan Çocuk Yaşı*		6.4
Kadınların Tüm Çocukları Hakkında		
	Kız	Erkek
Toplam Sayı	13	11
Yüzde (%)	54.2	45.8
12-18 Yaş Arası Çocuk Sayısı	2	2
18 Yaş Üzeri Çocuk Sayısı	1	1
Sığınmaevindeyken Yanında Bulunan Çocuklar Hakkında		
	Kız	Erkek
Sayısı	13	7
Yüzde (%)	65	35
Yaş Ortalaması	7.6	5
12-18 Yaş Arası Çocuk Sayısı**	2	Kabul Edilmiyor
18 Yaş Üzeri Çocuk Sayısı**	1	Kabul Edilmiyor

*Ortalamaya 18 yaş üzerindeki reşit çocuklar da katılmıştır.

**18 yaş üzerindeki çocuklar yetişkin sayıldığından anneleriyle birlikte sığınmaevine başvuran 18 yaş üzeri kızlar; ayrı bir başvuru olarak sığınmaevine kabul edilmektedir. Erkeklerde ise, 12 yaş sığınmaevine kabul sınırı olup üzeri yaş grubu kabul edilmemektedir.

Tablo 2’de araştırmaya katılan kadınların çocuk sayıları ve çocuklarının yaşlarına dair bilgiler yer almaktadır. Kadınların tamamının çocukları vardır. Sığınmaevinde kaldıkları süreçte çocuklarının tümü yanında değildir. Elde edilen ortalamalardan kadınların toplam çocuk sayısının yaş ortalamasının 7.9, yanlarında bulunan çocukların yaş ortalamasının 6.4 olduğu bulunmuştur. Kadınların çocuklarının %54’ünün kız, %45’inin erkek olduğu görülmektedir. Sığınmaevindeyken yanlarında bulunan çocuklarının ise %65’i kız, %35’i erkektir, çocukların yaş ortalamaları kızların 7.6, erkeklerin 5’tir. Bu bilgilerden, kadınların yanlarında bulunan erkek çocuk sayısı azalmış

görülmektedir. Bu durumu; 12 yaş üzeri çocuk sayılarına da bakıldığında, 12 yaş ve üzeri erkek çocuklarının sığınmaevlerine kabul edilmemesiyle bağdaştırabiliriz.

3.5.3.Araştırmaya Katılan Kadınlara Yönelik Tanıtıcı Bilgiler

Sığınmaevinden hizmet alan kadınların, şiddet mağduru ve genellikle can güvenlik riski kadınlar olması dolayısı ile gizlilikleri büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada kadınların gizlilik durumlarına özen gösterilmiş, görüşmelerde belirttikleri kurum, kişi isimleri, semt ve şehir isimleri gizli tutulmuştur. Katılımcıları tanımlamak için de rasgele; K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11 kodları kullanılmıştır.

K1; 22 yaşında, ortaokul mezunu, ev hanımı, evli ve 3 çocuk sahibi bir kadın. 6 yaşındaki engelli oğlu, 5 ve 4 yaşında iki kızı ile toplam 3 çocuğu birlikte; 18 gündür ilk kabul biriminden hizmet almaktadır hizmet almaktadır.

K2; 42 yaşında, ilkokul mezunu, daha önce garsonluk, aşçı yardımcılığı gibi geçici işlerde çalışmış, boşanmış ve 4 çocuk sahibi bir kadın. Daha önce de 15 gün, ilk kabul biriminden hizmet almış. 23 yaşındaki kızı, 15 yaşında hafif zihinsel engelli olan kızı ve 7 yaşındaki kızı ile toplam 3 çocuğuyla birlikte; 3 haftadır ilk kabul biriminden hizmet almaktadır.

K3; 29 yaşında, ortaokul mezunu, daha önce tekstil işlerinde çalışmış, 13 yıldır evli, 2 çocuğu var. Daha önce başka bir şehirde de 15 gün kadın sığınmaevinden hizmet almıştır. Görüşme yapıldığı esnada, 12 yaşındaki kızı ve 8 yaşındaki oğlu ile toplam 2 çocuğuyla birlikte; 20 gündür ilk kabul biriminden hizmet almaktadır.

K4; 28 yaşında, ilkokul mezunu, daha önce tekstil işinde ve çeşitli gündelik işlerde çalışmış, 9 yıldır evli, 2 çocuğu var ve 5 aylık hamile. Daha önce de 2 çocuğuyla birlikte kadın sığınmaevinde kalmış. Görüşme esnasında; 7 ve 1 yaşındaki iki kızıyla birlikte; 16 gündür ilk kabul biriminden hizmet almaktadır.

K5; 29 yaşında, ortaokul mezunu, uzun bir süre tekstil işinde çalışmış, 12 yıldır evli, boşanma aşamasında, 2 çocuğu var. Biri 5, diğeri 10 yaşında iki kız çocuğuyla birlikte; 1,5 aydır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır.

K6; 29 yaşında, ortaokul mezunu, hamile kalana kadar bir süre danışmanlık yaparak çalışmış, 2. evliliğini yapmış, 6 yıldır evli, ilk evliliğinden 2, 2. evliliğinden 2 olmak üzere; toplam 4 çocuk sahibi. Daha önce bir sefer daha kadın sığınmaevinde kalmış. Görüşme esnasında, 3 yaşındaki kızı ve 1 yaşındaki oğlu ile birlikte; 1 ay 2 haftadır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır.

K7; 28 yaşında, ortaokul mezunu, halk eğitimden aldığı eğitimle bir süre tasarımcı olarak çalışmış, 8 yıllık evli, boşanma aşamasında, bir çocuğu var. 6 yaşındaki oğluyla birlikte; 5 aydır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır.

K8; 26 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, 6 yıllık evli, 2 çocuk sahibi. 4 yaşındaki kızı ve 1 yaşındaki oğluyla beraber, 2 aydır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır.

K9; 21 yaşında, ortaokul mezunu, daha önce tekstil işinde çalışmış, 3 yıldır evli, boşanma aşamasında, bir çocuğu var. Daha önce de kadın sığınmaevinden hizmet almış. 2,5 yaşındaki kızı ile birlikte 5 aydır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır.

K10; 38 yaşında, lise mezunu, ev hanımı, 14 yıldır evli, 3 çocuğu var. 8 ve 5 yaşındaki erkek çocuklarıyla, toplam 2 çocuğuyla birlikte; yaklaşık 5 aydır kadın sığınmaevinden hizmet almaktadır. 12 yaşındaki oğlunu kadın sığınmaevi şartlarından dolayı kayınavidesine bıraktığını belirtmiştir.

3.5.4.Araştırmaya Katılan Çalışanlara Yönelik Tanıtıcı Bilgiler

Sığınmaevindenin gizlilik kuralı dolayısıyla çalışanlara ait kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgiler de gizli tutulmuştur. Katılımcıları tanımlamak için de rasgele; Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5 kodları kullanılmıştır.

Ç1; sosyolog, 11 aydır kadın sığınmaevinde sosyal servis görevlisi olarak çalışıyor.

Ç2; sosyal hizmet uzmanı, 2.5 yıldır sığınmaevinde sosyal servis görevlisi olarak çalışıyor.

Ç3; çocuk eğitici, 5 aydır sığınmaevinde kreş öğretmeni olarak çalışıyor.

Ç4; çocuk gelişimcisi, 1 aydır sığınmaevinde sosyal servis elemanı olarak çalışıyor.

Ç5; psikolog, 4,5 yıldır ilk kabul biriminde sosyal servis elemanı olarak çalışıyor.

3.6. Araştırmanın Nitel Analizi

Şiddet mağduru, çocuk sahibi olan ve en az 15 gündür kadın sığınmaevinden hizmet alan kadınlarla ve sığınmaevi çalışanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerin deşifre edilmiş metinlerinden yola çıkarak gerçekleştirilen nitel analizde öne çıkan temalar üzerinden; “Kadınların Şiddet Yaşantısına Dair Deneyimleri” ve “Sığınmaevi

Sürecine Dair Deneyimler (Kadınlar ve Çalışanlar)” olmak üzere 2 ana kategori ve çeşitli alt kategoriler belirlenmiştir.

3.6.1.Kadınların Şiddet Yaşantısına Dair Deneyimleri

Bu bölüm, “Kadınların Şiddete İlişkin Tanımları ve Deneyimleri”, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Başlama Zamanı”, “Kadınların Gözünden Yaşadıkları Şiddetin Sebepleri”, “Şiddetin Kadınların Çocuklarla İlişisine Etkisi”, “Kadınların Şiddetle Başa Çıkma Mekanizmalarında Çocuk Faktörü” ve “Aile İçi Şiddetin Unutulan Özneleri-Çocuklar” altı alt kategoriden oluşmaktadır.

3.6.1.1. Kadınların Şiddete İlişkin Tanımları ve Deneyimleri²³⁰

Şiddet mağduru kadınların şiddet deneyimlerinin anlaşılabilmesi, çalışmanın öznesi konumundaki çocuklarının da bu şiddete tanık olma ya da doğrudan maruz kalma durumlarının daha iyi değerlendirilebilmesi açısından önemli görülmüştür. Bu sebeple görüşme yapılan kadınlardan; öncelikle kendi şiddet deneyimleri hakkında bilgiler alınmıştır.

Nadir (2017)’in yaptığı çalışmada belirttiği gibi, bu çalışmada da görüşülen kadınların büyük bölümünün şiddeti tanımlarken fiziksel ve psikolojik şiddete odaklandığı görülmüştür.²³¹ Görüşmelerde, kadınların çoğu gördüğü fiziksel ve psikolojik şiddeti farkındalıkla tanımlamışlardır. Bazı kadınlarsa ekonomik ve cinsel şiddetten bahsetmiş, fakat bunu bir şiddet türü olarak tanımlamamıştır.

Görüşülen kadınların çoğu yaşadığı psikolojik şiddeti net olarak tanımlamıştır. K2 Hanım yaşadığı psikolojik şiddeti şu şekilde ifade etmiştir:

“...Şiddet, ıı...evliliğin ilk başında da birkaç defa oldu ama pek ben şiddet görmedim. ıı... daha çok psikolojik şiddet yani, daha çok. Hatta, sürekli yani. ıı...hani öyle bir insanmış... mesela olur olmadık yere kızıp bağırması, sinirlenmesi, sorun yapması. ıı.sorumsuz birisi. Yani çocuklarıyla, eşiyle, yani ilgilenmeyen, işte sağ...hastalığı olur, bilmeyen. İşte ne bileyim, bir şey alınacak, umursamayan (...) Gelir bu, aynen dediğim gibi, yemeğini yer, ondan sonra uzanır ıı...koltuğa, televizyonunu izler. ıı... bir sohbet falan yoktur, benim dikkatimi çekmişti, ilk evlendiğim günler yani (...) bir çocuğunun, bir eşinin hal hatır sormak, öyle bir hani, ıı. bilinçli bir şekilde, olgun bir insan olarak, bir sohbet, muhabbet bir şey yok yani... manevi olarak hiçbir şey yok.(Ağlamaklı oluyor.)” (K2,42)

Görüşülen kadınlardan K9 Hanım’ın şiddeti sadece fiziksel şiddetle sınırlı tanımladığı, yaşadığı psikolojik şiddetin farkında olmadığı, K9 Hanım’ın şiddet deneyimine dair ifadelerinden psikolojik şiddete de maruz kaldığı bilgisine ulaşılmıştır:

²³⁰ Tema için; Nadir (2017), a.g.e.’den faydalanılmıştır.

²³¹ Nadir (2017), a.g.e., s.44.

“...Kızım doğduğunda da hani şiddet oldu. İşte annene gitmeyeceksin, hani bebek yeni doğmuş ya. İşte “annene gitmeyeceksin, annen buraya gelmeyecek” dedi eşim. İşte tartışmıştık, o zaman da şiddet uygulamıştı eşim. (...) Yok kısıtlamıyordu. Öyle annen gelmesin falan diyordu, annemden rahatsızdı. (...) ben de gitmek istemiyordum aslında. Hani bebek yeni doğduğunda anneme ihtiyacım oluyor ya, ondan. (...) Psikolojik şiddet olmadı yani. (...) bize karşı hani, şey soğuk davranıyordu. İşten geliyordu, hemen yemeğini yiyordu yatıyordu. Hani bizi görmüyordu. Sanki onu benle zorla evlendirmişler gibiydi.” (K9,21)

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, yapılan görüşmelerde fiziksel ve psikolojik şiddetin genelde iç içe olduğu, kadınların genellikle her iki şiddet türünü de birlikte deneyimledikleri bilgisine ulaşılmıştır:

“...nişanlıyken de çok hakaret ediyordu, küfür, hakaret, kıskançlık da var... En son daha kötü oldu yani, öldürmekle tehdit ediyordu, ailemle görüştürmüyordu 1 senedir. Lı... sürekli kendini öldürecek, aşağılıyordu. Lı... yani dövme bile diliyle dövüyordu, tükürüyordu yüzüme sürekli. Sürekli beni evden kovmaya çalışıyordu. (...) yüzüme darp almışım, ...canım çok acıyor. Merdivenlerden çıktım yukarıya, tokat attı bana galiba yanlış hatırlamıyorsam. O tokatla beraber merdivenlerden yuvarlandım, aşağıya kadar. Ondan sonra... unutmaya çalıştım hani, bir seferlikte bir şey olmaz dedim, ama baktım daha devamı geliyor.” (K1,22)

“...evlendikten sonra da her zaman şiddet yoktu ama belli dönemlerde oluyordu. Dövüyordu yani. Bende işte hep düzelir umudu vardı. Ama daha da kötüye gitti. (...) Psikolojik şiddet her zaman vardı. Her zaman hakaret içerikli konuşuyordu, her zaman iftira atıyordu.” (K8,26)

“...psikolojik şiddet evliliğimizin ilk aylarında başladı. Mesela, bana verdiği sözlerin hiç birisini yerine getirmedi. Ben bunları çok dert ettim. Evliliğimin başından beri şey yaptım. Yani, ona olan güvenim sarsılmıştı. (...) başımı örtmeye kalktı. “Ailem seni böyle kabul etmez” dedi, beni zorladı. Ondan sonra başımı örttüm. (...) mesela, eşimin başka kadınlara ilgisini, alakasını fark ettiğim zamanlar da işte şiddet başladı. (...) ben eşime soğuk davranmaya başladım işte. Eşim de bana, “sen niye surat yapıyorsun, derdin nedir?” gibisinden söylenmeye başladı ve beni konuşturmadan direkt dövmeye başladı.” (K10,38)

Yapılan araştırmalarda psikolojik şiddetin çoğunlukla diğer şiddet türleriyle iç içe olduğu²³² ve bunun yanında kadınlarda psikolojik şiddetin etkilerinin fiziksel şiddete oranla daha yoğun olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Her iki şiddet türüne de maruz kaldığını belirten K6 Hanım; psikolojik şiddetin etkilerinin fiziksel şiddetten ağır olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“...Psikolojik şiddet çok farklı bir şey yani, inanın, şöyle söyleyeyim dayaktan daha beter.” (K6,29)

Yapılan görüşmelerde kadınlar fiziksel ve psikolojik şiddeti tanımlayabilirken, ekonomik şiddeti yaşantılarından örneklerle anlatmasına karşın bir şiddet biçimi olarak tanımlamadılar:

“...Yani, şiddet, içtiği sürece uyguluyor yani, sadece elle de olmasa, bu sefer çok kötü kullan..., yani, küfür ediyor, hakaret ediyor, aşağılıyor. (...) Alkol içtiği sürece şiddet var, yani, eşim bir bakıyorsun içmiyor, bir bakıyorsun özellikle parası olmayınca içmiyor. Bu sefer ben çalıştığım için, benden tırtıklıyor, alıyor, yani. Hani,

²³² Oğuz Polat, **Şiddet**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, 22(1), s.23.

başka bir şey yapacam diyor, iş görüşmesine gidecem diyor, para istiyor, ben de veriyorum. Ee... vermesen yine, hani diyor, bu zamana kadar ben sana bakıyorum da şimdi bir işe girdin, hemen para vermemeye başlıyorsun diyor. (...) A. şehrinde kalma bir ev vardı. Sattı onu 100.000 TL'ye (...) ablaları ortaklardı, ablaların hepsi ona verdi. Dedi ki, kendine bir ev al, dedi. Almadı (...) Ama, para her gün gidiyor. Ee ben elektrik var, su var, kira var, doğalgaz var. Her gün içiyor. Yani, 7-8 tane içiyor. Gidiyor, ot alıyor. Arkadaşlarıyla geziyor, araba kir alıyor.” (K3,29)

“...eve bakmıyor. Yani maddi olarak destek olmuyor, ondan sonra manevi olarak hiçbir şey yok. **(Ağlamaklı oluyor)** (...) işi, işi vardı, işini bıraktı. Ondan sonra, kahvelerde oturuyor. Iı... parası var, işte para vermiyor. (...) Ondan sonra benim bu sefer işten çıkmamı istedi. Ben de dedim ki, ben, zaten ben onu bitirmiştım, alakamı kesmişim. Iı...ondan sonra, ben dedim senin için dedim, işimi bırakmam dedim. Çünkü; işimden memnundum, servisi var, Iı... ondan sonra Iı... sigorta hemen yaptılar, ondan sonra, ben dedim, senin için işimi bırakmam dedim. Çünkü; işimi bıraksam dedim, pişman olacağımı biliyorum dedim. Ondan sonra, ben, baktı ki ben vazgeçmeyeceğim, kızıma benim telefonumdan müdür yardımcısının telefonunu aldırıyor, kızıma. Ondan sonra ara diyor, de ki babam, Iı... annemin çalışmasını istemiyor, işten çıkarın, yoksa babam annemi boşayacak. Ondan sonra, neyse bir gün işe gittim işte, müdür yardımcısı çağırdı, bir şey yok, herhangi bir sorun yok. Gel dedi, ondan sonra dedi ki, Iı...işine dedi, yani son verildi falan, işte şunu bunu bahane etti. Oysa; çok sonra öğrendim, buymuş, ...sebepmiş.” (K2,42)

Örneklerde görüldüğü gibi kadınların eşlerinin; evin masraflarını karşılamadığı, evin parasını içki ve/veya uyuşturucuya harcadığı, kadının çalışmasına izin vermediği, çalışan kadının parasını elinden aldığı gibi davranışlarda bulunduğu ve kadınların eşlerinden ekonomik şiddet gördüğü bilgisine ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde cinsel şiddet yaşantılarına da rastlanmıştır. Cinsel şiddet; aşırı kıskançlık, cinsel birlikteliğe zorlamak, cinsel suçlamalar, fuhuşa zorlama, cinsel yaşamda kadını aşağılayıcı davranışlarda bulunmak gibi eylemleri içermektedir.²³³ Kadınların anlatılarında özellikle kıskançlık davranışının yaygın olduğu; fakat kadınların bunu cinsel şiddet olarak değerlendirmede, aynı zamanda bu şiddetin diğer şiddet türleriyle iç içe olduğu bilgisine ulaşılmıştır:

“...sürekli kıskanıyordu mesela. Birinin yanına oturduğumda kıskanıyordu, dışarı çıktığımda kıskanıyordu. Her gün kıskanıyordu (...) kapıdan kafamı çıkartmama, camdan kafamı çıkartmama izin vermiyordu hiçbir şekilde. Hani, işe gittiği zaman bana diyordu çocukları işte, görü... işten geldiğim zaman çocukların kafasını dışarda görürsem, tehdit ediyordu beni ölümle, ölümle beni tehdit ediyordu. Kafanı kopartırım, işte aileme küfür ediyordu o esnada. (...) Sürekli aşağılama vardı ailesinin yanında...Iı... küfrediyordu. Fiziksel şiddet de 2-3 haftada bir oluyordu, ama bu kaç senedir sürekli artık, sürekli.” (K1,22)

“...Eşim hani, elinin tersiyle bana vurdu. Vurur vurmaz gözümün altı morardı. Sonra hemen başladı ağlamaya, “özür dilerim hani istemeyerek oldu, araya girme, bizim ailevi sorunlarımıza karışma, ben canını yakmak istemedim” falan dedi. (...) Ha bir de bu süreçte eşimin kıskançlıkları vardı, oraya gitmeyeceksin, bununla görüşmeyeceksin falan, hep bir kısıtlama vardı. (...) Eşim aslında böyle hani, ara sıra, çok sinirlendiğinde veya damarına basıldığı zaman, bir kıskançlık, bir öfke, öfke kontrolü kaybettiği zaman vuruyordu.” (K6,29)

²³³ Nadir (2017), a.g.e., s.50.

Bazı kadınların ise yaşadığı cinsel şiddetin farkında olduğu ama bu durumu açıkça anlatmaktan çekindiği ve üstü kapalı sözlerle ifade ettiği görülmüştür. Bu durumu; Nadir (2017), Türkiye’de cinselliğin hala tabu olarak görülmesiyle ilgili olabileceği²³⁴ şeklinde açıklamıştır. K3 Hanım yaşadığı cinsel şiddeti şu şekilde ifade etmiştir:

“Eve geldim, yine aynı. Bu sefer benim üstüme yürümeye kalktı. İstemediğim şeyi zorla yapmaya çalıştı. Bağırды, etti. Ben de çocukları aldım, evden çıktım. Yani, istemediğim şeyi zorla yaptırıyor, hani, istemiyorum yani, zorla beni odaya kilitleyip, bir şey yaptıramazsın, yani yapamazsın yani, çocukların var senin orada. Böyle oldu.” (K3,29)

Burada örneklerde görüldüğü kadarıyla, Nadir (2017)’in²³⁵ de yaptığı çalışmada tespit ettiği gibi kadınların cinsel şiddeti zorla birlikte olma noktasına gelmedikçe cinsel şiddet olarak tanımlamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu kadınların şiddet yaşantılarını nasıl tanımladıklarını anlamak açısından dikkate değer bir unsurdur.

Tüm bu şiddet türleri dışında, kişinin kendi güvenliğinden korku duymasına neden olacak şekilde sürekli telefon ile aramak, mesaj göndermek, istemediği zaman ve mekânda karşısına çıkmak vb. davranışlarla kendini gösteren “ısrarlı takip”²³⁶; çalışmada rastlanan bir şiddet türü olmuştur. İsrarlı takip literatürde çok rastlanan bir şiddet türü olmasa da kadınların kendilerine yeni bir düzen kurmalarına ve hayatlarını özgürce sürdürmelerine engel olan önemli bir şiddet türüdür. Bu durumu, K2 Hanım; boşanmış olmasına rağmen eski eşinin peşini bir türlü bırakmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...konuşuyoruz işte kızım. Iı... ev, ev mi tutsak, kadın sığınma mı evine mi gitsek diye düşündük. Ve, benim iş yerime kadar gelip takip ediyor. Evet, buraya gelmeden 2-3 gün önce iş yerime, ben tesadüfen sigaraya çıkmıştım. Gördüm, abisini de almış, gelmiş. Iı... ondan sonra, ve polisi çağırdım. Polis de yakaladı. İşte...ondan sonra, neyse ev tutmaktan vazgeçtik. Kızım da dedi, anne dedi bence sığınmaevine gidelim dedi. Bizim için daha güvenli olur falan dedi... bir iş çıktı. Orda da 1 aydır çalışıyordum. Bu, ve uzaklaştırma kararı da var ayrıyet... , ayrıca, uzaklaştırma kararı da var. Beni takip ediyor, iş yerimi buluyor... uzaklaştırma kararı oldu..., olmasına rağmen evde kalıyordu. Ona da sesimi çıkaramıyordum. Ondan sonra, ve akşama eve gidince de yine şikayette, polisi aradım, şikayette bulundum. Eve geldi, girdi falan dedim... demek ki söylemişler ki, yani bir şeyler artık ne söylediyse, gitti evden.”(K2,42)

Yapılan görüşmelerde, çoğu kadının yaşadığı şiddetin farkında olduğu, bunları anlatmakta zorlanmadığı; fakat bazı şiddet türlerini tanımlamakta zorlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Verilen ifadelerden kadınların birçok şiddet türüne maruz kaldıkları görülmüştür. Nitel araştırmanın gücü kadınların ifadelerini yorumlayarak bilgiye ulaşabilme açısından burada ön plana çıkmaktadır.

²³⁴ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.44.

²³⁵ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.52.

²³⁶ Dilek Şenel, **Eğitim Seviyelerine Göre Şiddete Maruz Kalan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma**, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Kasım 2018, 82, s.750.

3.6.1.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Başlama Zamanı²³⁷

Aile içi şiddet araştırmalarında, önemli bir unsur olan şiddet başlangıç zamanına ilişkin çalışmamızda bazı veriler elde edilmiştir. Genel olarak kadınlarda şiddetin evlenmeden önce de olduğu ya da evlenmeden önce eşin şiddete meyilli olduğunun anlaşıldığı; fakat düzelir umuduyla ve/veya ufak tefek şiddetlerin olmasının normal sayıldığı ve ilişkiye devam edildiği bilgisine ulaşılmıştır:

“...Evlendiğimde, daha doğrusu kına gecemde şiddet vardı. Daha sonra hiç şey almadım, hani bir seferlik olur dedim. Ondan sonra kıskançlığı çok vardı, çok kıskançtı. Yani...nişanlıyken de çok hakaret ediyordu, küfür, hakaret, kıskançlık da var...ufak tefek oluyordu şiddetler arada karı koca arasında, hani olur öyle ufak tefek şeyler (...) O tokatla beraber merdivenlerden yuvarlandım, aşağıya kadar. Ondan sonra,... unutmaya çalıştım hani, bir seferlikte bir şey olmaz dedim.” (K1,22)

“...Nişanlıyken bir görmüştüm şiddet. (...) Eşim hani, elinin tersiyle bana vurdu. Vurur vurmaz gözümün altı morardı. Sonra hemen başladı ağlamaya, “özür dilerim hani istemeyerek oldu, araya girme, bizim ailevi sorunlarımıza karışma, ben canını yakmak istemedim” falan dedi. (...) Ha bir de bu süreçte eşimin kıskançlıkları vardı, oraya gitmeyeceksin, bununla görüşmeyeceksin falan, hep bir kısıtlama vardı. Hani bunları atlatılır dedim ama, bunun arkası gelmedi.” (K6,29)

“...Psikolojik şiddet sürekli vardı. Evliliğin başından beri, tanıştığımız günden beri o hep vardı. Ama onları tolere edebileceğimi düşündüm. Çünkü, bana o kadar iyi bir şekilde gösterdi ki kendini. Kendini çok iyi huylu gösterdi.” (K7,28)

“...Evlenmeden önce başladı aslında. Nişanlılık döneminde başladı. Ondan sonra evlendikten sonra da hatta düğün gecemizde de oldu. Birbirimize vurduk. O bana vurdu, ben ona vurdum. Ondan sonra evlendikten sonra da her zaman şiddet yoktu ama belli dönemlerde oluyordu. Dövüyordu yani. Bende işte hep düzelir umudu vardı.” (K8,26)

Yapılan görüşmelerde; kadınların eşlerinin düzeleceğine dair umutlarının gerçekleşmediği, hikâyenin tam tersi yönde ilerlediği görülmüştür. Eşlerin düzelmediği, evlenmeden önce görülen, kadınların tabiriyle “ufak-tefek” olan şiddetin, evlendikten sonra evlilik süresince yoğunlaştığı bilgisine ulaşılmıştır. Bazı kadınlarda evliliğin ilk zamanlarında başlayan şiddetin yine evlilik süresince ağırlaştığı, şiddetin kadınların “yeter” dediği noktaya kadar çoğunlukla aralıksız devam ettiği görülmüştür.²³⁸

“...çocuk doğduktan sonra şiddet yoğunlaştı. Ondan sonra baya baya yoğunlaştı. Daha böyle şüpheleri arttı, ... güvenmemeye başladı... Bir şey yapmadığım halde, sen bunu yapmışsın diye suçluyordu beni. Ondan sonra baya kötü oldu. Hastaneye yatırmaya karar verdik. Hani normal bi... biri gibi davranmıyordu. Hastaneye yatırdıktan sonra şizofren olduğunu öğrendim...6 senedir, aynı şekilde uğraşıyorum. 4-5 defa da hastaneye yattı. En son daha kötü oldu yani, öldürmekle tehdit ediyordu, ailemle görüştürmüyordu 1 senedir. İli... sürekli kendini öldüreceksin, aşağılıyordu. İli... yani dövme bile diliyle dövüyordu.(...) bir

²³⁷ Tema için; Nadir (2017), **a.g.e.**'den faydalanılmıştır.

²³⁸ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.53.

seferlikten bir şey olmaz dedim, ama baktım daha devamı geliyor. Katlanamadım, işte. **(Ses tonu düşüyor)**" (K1,22)

"...evlendiğimiz günden beri şiddet vardı, ee her, her yıl daha fazla ağırlaşıyordu yani. (...) tokat falan atmaları vardı. Hani, o kadar kötü bir şeyini görmedim. Yani tokat atıyordu, ee... bir ee sonra, nasıl söyleyeyim, bir 5-6, 5-6 yıl sonra ee ağır, ağırlaştı bu şiddet. Bir kere zaten çok, çok dövmüştü beni. Tekmeyle, yumrukla dövmüştü. Hastanelik olmuştum." (K4,28)

"...Evlendikten 2 hafta sonra tekrar başladı bunun kıskançlıkları, kısıtlamaları falan. (...) işte evliliğin ikinci haftasında bir vurdu. Ondan sonra işte ufak bir hani, bir tokat. Sonra yine başladı, hani evde eşya kırmaya. (...) Sürekli eşyalara zarar verirdi. Ondan sonra, ben artık dayanamadım yani. Sürekli bir şeyler kırıp üzerime yürümesi, öfke kontrolü yoktu, kontrol edemiyordu kendini. (...) Ben artık eşimden korkmaya başladım, acayip şiddete meyilli bir insan olmuştu. Ailemle artık beni tehdit etmeye başladı. (...) boşan git dedim artık. Ne boşanması falan demeye kalmadı, yine bana şiddet uygulamaya başladı." (K6,29)

"...Ama daha da kötüye gitti. Yani hiç düzelmeden, hep üstüne koyarak daha kötü oldu. (...) eşim beni öldürecekti. Bıçakla öldürecekti beni, çünkü son raddeydi artık. İyice uyuşturucuya düşmüştü, devamlı içiyordu ve hiç uykusu falan uyumuyordu. Son şeyine geldiği için, hani kapıyı falan kilitledi, ben kendim açıp kaçtım." (K8,26)

Evlilik sürecinde yoğunlaşan şiddetin süregelen bir hale geldiğini, kendisi için sıradanlaştığını K5 Hanım şu şekilde ifade etmiştir:

"...Her türlü şiddet vardı işte. Yani ilk evlendiğimde uyuşturucudan dolayı ilk kavgalarımız başladı zaten, sen beni kandırdın ettin gibisine. Daha sonra hani tokattır, silahtır, bıçak, her şeyi gördüm yani (...) ben her gün dayak yiyordum, o çocuklar her gün bunu görüyordu (...) Hani dayak bana sıradanlaşmıştı, hani yemeği nasıl yiyorum sıradanlaşmıştı ya." (K5,29)

Yapılan görüşmelerde kadınların büyük kısmında şiddetin evlilik öncesinde başladığı, bir kısmında evliliğin hemen başında başladığı ve evlilik birlikteliği süresince artarak sürdüğü bilgisine ulaşılmıştır. Aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda; evlilik birliği içerisinde kadınların hamilelik dönemlerinde de şiddet görmeye devam ettiği görülmüştür. Hacettepe Üniversitesi tarafından yürütülen "Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”nda; Türkiye genelinde, en az bir kez gebe kalmış kadınların yüzde 8’inin gebeliği sırasında eşinin veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca; şiddet mağduru her iki kadından birisi için gebelik durumunun; şiddetin azalmasına yol açmadığı, şiddeti değiştirmedeği hatta bazılarında arttığı tespit edilmiştir.²³⁹ Bu çalışmada da araştırmalara benzer şekilde, kadınların bir kısmı hamilelik dönemlerinde de şiddet gördüğünü ifade etmiştir:

"...Hamile kaldığımın 7. ayında, eşimle aramızda yine sürüşmeler oldu. Eşim bana soğuk davrandı. (...) Ben tekrar hamile kaldım (...) Öğrendim, eşime söyledim. Çok mutlu olmuştu. Sonra 3 ay olmuştu, ben eşimin yine başka bir kadınla konuşmasını

²³⁹Hacettepe Üniversitesi, **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, (Ed. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin, Banu Akadlı Ergöçmen), (Çevrimiçi) <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Ankara, 2015. Erişim Tarihi:10.01.2022. s.130-132.

yakaladım. (...) Eşimin dediği, “ben zaten çocuk falan istemiyordum, K6 çocuğu yaptı, bana diyor ki hamileyim” (...) Sonra işte ben hala hamileyim, bu sırada eşimden şiddet gördüm. İşte elinin tersiyle vurdu bana, ben yere yığıldım falan. Bir süre sonra, yine eşim evi bırakıp gitti. Beni de ailesinin yanına göndermeye çalıştı. O sırada da ben doğum yaptım, hastanede de beni yalnız bıraktı.” (K6,29)

“...Bir de hamileyken olmuştu. O zaman da ailesi hani, ee... yardımcı olmuyordu hani bize. Biz kaçarak evlendik ya, kiradaydık. Hamileydim bir de. O zaman eşimin işi yoktu. Ailesine de bizim takılarımızdan paraya çevirmiş, ailesine gönderdi. Ben de hani al, dedim, ben hamileyim dedim. Hani bebek olur, doğar. İşte o yüzden tartıştık, o zaman da hamileyken de vurdu. **(Ses tonu düşüyor)**” (K9,21)

Aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda; ilk çocuğun doğumunun şiddet için kırılma noktası olduğu üzerinde durulmuştur.²⁴⁰ Bu çalışmada kadınların bir kısmı için, çocuğun doğumunun var olan şiddetin artmasına neden olduğu bilgisine ulaşılmıştır:

“...hamile kaldım. O.. oğlumu doğurdum, ondan sonra zaten şiddet çoğaldı. (...) çocuk doğduktan sonra şiddet yoğunlaştı. Ondan sonra baya baya yoğunlaştı.” (K1,22)

“...kızım yeni doğduğunda oldu şiddet. O zamanki kötüydü. İşte 2-3 defa olmuştur yani.” (K9,21)

3.6.1.3. Kadınların Gözünden Yaşadıkları Şiddetin Sebepleri²⁴¹

Yapılan çalışmada kadınların şiddet deneyimlerine ilişkin anlatılarında şiddetin sebeplerine ilişkin fikirleri göze çarpmıştır. Kadınların anlatılarında öne çıkan sebepler; eşle ilgili durumlar (eşin alkol-madde bağımlılığı, eşin psikolojik sorunları), kadının şiddet karşısındaki tutumu (çocukları koruması, şiddete tepki göstermesi) olmuştur.

Görüşülen kadınların bir kısmı eşinin alkol-madde bağımlılığından şikâyet ederken, eşinin alkol-madde aldığı zamanlarda şiddet uyguladığını, diğer zamanlarda iyi olduğunu ifade etmiştir:

“...Alkol içtiği sürece şiddet var, yani, eşim bir bakıyorsun içmiyor, bir bakıyorsun özellikle parası olmayınca içmiyor (...) 3-4 senedir oluyor, içiyor. Yani, sadece alkol de içmiyor, alkolü içiyor, bir de onun yanında başka bir şeyler daha içiyor (...) Ot içiyor böyle bir, yani, sigarasına koyuyor, bir şeyler yapıyor.” (K3,29)

“...ben bu görüştüğü kadının madde bağımlısı olduğunu, eşimin de maddeye bulaştığını öğrendim. (...) bu süreçte eşim acayip değişmiş. Yani, eski eşimden eser kalmamış, canavar gibi olmuş. Evdeyken de madde kullanmaya devam etti. (...) bu sırada eşimden şiddet gördüm. İşte elinin tersiyle vurdu bana, ben yere yığıldım falan. (...) Ben artık eşimden korkmaya başladım, acayip şiddete meyilli bir insan olmuştu.” (K6,29)

“...Evlenmeden önce de vardı uyuşturucu. Ama tabi ben bilmiyordum, sonradan haberim oldu. Sonra bir dönem bıraktı. Sonra tekrar başladı, sonra tekrar bıraktı. Dönem dönem içiyordu yani (...) Her zaman içmiyordu ama, içtiği zaman, çok sık içtiği dönemlerde devamlı böyle şiddet uyguluyordu bana.” (K8,26)

²⁴⁰ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.56.

²⁴¹ Tema için; Nadir (2017), **a.g.e.**'den faydalanılmıştır.

Tüm bu ifadelerin; aile içi şiddet araştırmalarını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Nadir (2017)'in de yaptığı çalışmada belirttiği gibi aile içi şiddet araştırmalarının tamamında alkol, madde kullanımı ve saldırgan davranışlar arasında ilişkisi vurgulanmıştır.²⁴²

Görüşme yapılan kadınların bazılarının eşlerinde, madde kullanımına bir de psikolojik rahatsızlığın eşlik ettiği bilgisine ulaşılmıştır:

“...6 aydan sonra madde kullanmaya başladı. Ki kendisi de bana diyordu, evlenmeden önce de kullanıyordum. Ondan sora kullandı (...) Daha böyle şüpheleri arttı, ... güvenmemeye başladı. (...) Bir şey yapmadığım halde, sen bunu yapmışsın diye suçluyordu beni. Ondan sonra baya kötü oldu. Hastaneye yatırmaya karar verdik. Hani normal bi... biri gibi davranmıyordu. Hastaneye yatırdıktan sonra şizofren olduğunu öğrendim (...) hastaneden çıktı, 1 ay ilaçlarını kullandı, kullanmadı. Yine maddeye başladı. Yine 1 sene girmedi araya, yine aynı şekilde başladı, yine şiddete. Şiddete yine başladı, yine hastaneye yattı. Yine çıktı, yine şiddet. 6 senedir, aynı şekilde uğraşıyorum. 4-5 defa da hastaneye yattı.” (K1,22)

“...2010 yılında evlendim eşimle. O zamandan beri uyuşturucu kullandığını öğrendim. Ondan sonra da sürekli şiddet devam etti yani, aynı şeyleri yaşadım (...) 2 yıl önce biz işte eşimi doktora getirdik, buna rapor verdiler. Daha sonra, hani ben hasta olduğumu öğrendim (...) Bipolar diye vermişlerdi o raporu. Daha sonra işte 2 yıl aşamasında daha ileriye gitmeye başladı (...) Daha sonra da ee tekrar yatırdım bundan 2 ay öncesi, yatırdım. Madde kullanımına bağlı psikoz raporu verdiler. Daha çok kötüye gitti. Benim raporum var, ben istediğimi yaparım gibisi kafalarını yaşadı yani. Normalde her şeyi biliyor. Ama, bütün kanunları biliyor resmen adam. Ama, şiddeti aynı yani. Biliyor (**ses tonu yükseldi**) bildiği için yapıyor zaten. Ben şundan şu cezayı alabilirim kafasını yaşıyor (...) Şüpheli, zaten doktora söyledi yani, madde kullananlar zaten bunları düşünmesi normal (...) İlaçlarını kullanmıyor ki, tedavi neyini görüyor ilaçlarını kullanmıyor.” (K5,29)

Bunun dışında bazı kadınlarsa; eşin psikolojik durumuyla ilgili olarak öfkeli, şiddete meyilli olduğunu belirtmiş ve eşin bu halini şiddetin sebebi olarak göstermiştir:

“...eşim de demek istemiyorum, ismini söyleyeyim M., çok farklı biriydi ya. Hem annesine karşı hem babasına karşı. Şiddetçi bir babaydı, şiddetçi bir abiydi, şiddetçi bir oğuldu.” (K7,28)

“...Eşim de kardeşleriyle kavga etse beni döver, yengesini döverdi. Öfke kontrolü yoktu.” (K10,38)

Yapılan çalışmada görüşülen kadınların bir kısmı şiddetin sebebi olarak eşleriyle ilgili nedenlerden bahsederken bir kısmı da kendi tavırlarıyla ilgili durumlardan bahsetmiştir. Aile içi şiddet ortamında bazı kadınların çocukları için endişelendiği, onların şiddet görmesini istemediği için “çocukları şiddetten korumaya çalıştığı” görülmüştür. Şiddet ortamında özellikle çocuklarını korumaya çalışan kadınların, sırf bu sebeple şiddet gördüğü ifadelerine rastlanmıştır:

“...Evliliğimiz birliği boyunca 2 kere beni darp etti zaten. (...) Çünkü oğlumu çok fazla koruyordum, “araya girme” diyordu, eşim. Ç.’ye ne zaman zarar verdiğinde

²⁴² Nadir (2017), a.g.e., s.62.

ben hep araya giriyordum. Hani vücudumda morluklar oluyordu ama, şey diye karşıliyordum, “araya girmeseydin, araya girdiğin için sana zarar veriyorum”. Aslında benim oğlum çocukluk yapıyordu. Çocuk, çekyatta da zıplar, oyuncaklarıyla da oynar. Çocuk aslında yapması gerekeni yapıyordu. Ama onun bilincinde değildi eşim.” (K7,28)

“...adama kızılıyordum, niye dövüyorsun, çocuktur onlar, şey yaparlar, diye. Ama onlara sahip çıktığım için, beni de dövüyordu. Ben hatta, çocuklarımı korumaya çalışıyordum. 3-4 yaşında çocuk daha, çok kötü dövüyordu o zamanlar. Ağlıyordum artık.” (K10,38)

Aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda, aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet temelli sebepleri ortaya konmuştur. Ataerkil toplumlarda özellikle erkek tarafından kadınlara bazı roller verilmiştir ve rolünü yerine getirilmeyen kadın dövülmeyi hak eder anlayışı hakimdir.²⁴³ Toplumumuzda kadınlardan; genel olarak alttan alan, hoşgörölü olan taraf olması beklenmektedir. Çalışmamızda kadınların bir kısmının bu rolü gerçekleştirilememesinin, eşinin öfkelenmesine sebep oluşturduğunu ifade ettiğı görölmüştür. K2 Hanım; şiddet anında gösterdiği susmama, alttan almama tutumlarını/tepkilerini şiddet sebebi olarak gördüğünü şu sözleriyle ifade etmiştir:

“..., ben artık baş kaldırmaya başladım ya, artık tepkimi göstermeye başladım ya. Ondandır, o da artık, ıı...birkaç defa, 3-4 defa böy...vurdu yani. Ama, önceden öyle değildi. Ko... korkuyor, susuyordum korkumdan, susuyordum, boyun eğiyordum, susuyordum yani. **(Ses tonunu yükseliyor bu cümle itibarıyla.)** Ee... o zaman da ona tepki göstersem, yine kaç defa dayak yemiştım yani.” (K2,42)

3.6.1.4. Şiddetin Kadınların Çocuklarla İlişisine Etkisi

Bireylerin fiziksel ve/ veya psikolojik bütünlüğüne zarar veren her türlü şiddet olayını kapsayan aile içi şiddetin; kadınlar üzerinde birçok ruhsal, fiziksel olumsuz etkiye yol açtığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Bu çalışmada esas özneyi oluşturan çocuklar olduğu için; şiddetin kadınların annelik becerileri ve çocuklarıyla ilişkilerine olan etkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Şiddet gören kadınların ruh sağlığı, çocuklarının şiddetten etkilenme düzeylerine etki etmektedir. Kadınlar ruh sağlıklarını koruyabildikleri ölçüde çocuklarına destek olup çocuğun bu süreci kolaylıkla atlatabilmesine yardımcı olabilirler.²⁴⁴ Yapılan görüşmelerde kadınların çocuklarıyla ilişkisini değerlendirdiğinde; çoğunun yaşadıklarına rağmen çocuğıyla ilişkisini korumak amacıyla çaba sarf ettiğini, çocuklarıyla daha çok bağlandıklarını ifade ettikleri görölmüştür. Bunun dışında öne çıkan bir diğerkonu annenin öfkeyi çocuğıya yöneltmesi olmuştur.

²⁴³ Kibar Seyhun Sarı; **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2010, s.11.

²⁴⁴ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.81.

Yapılan görüşmelerde; şiddetin bazı kadınlarda öfke duygusuna sebep olduğu ve kadınların çaresizlik duygusuyla içindeki bu öfkeyi, en yakınında bulunan çocuklarından çıkarmaya çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır:

“...Kendim hani toparlanamadım, hani kendimi iyi hissetmiyorum. Hani, sürekli ne yapacağım, nasıl olacak diye düşünürken çocukla hani, güzel bir şekilde oyun oynayamıyorum, kendimi veremiyordum çocuğa. Yeri geliyordu hani, sanki sinirimi onlardan alıyordum, en ufak bir şey döküldüğü zaman neden bunu döktün diye çocuklara bağıırıyordum. Sonra pişmanlık duygusu oluşuyordu, hani niye böyle yapıyorsun diye kendime kızıp onlara sarılıyordum. Bu şekilde hep sıkıntılarım oluyordu.” (K6,29)

“Yani, ben kendimi kötü hissettiğimde çocuklara da yansıtıyordum. Hani, bağıırıyordum, kızırıyordum, en ufak bir şeyinde hani, sinirimi kızımından çıkartmaya çalışıyordum. Oğlum zaten daha küçük, 1 yaşında. Hani o doğduktan sonra çok böyle bir sorunumuz yoktu. Ama dediğim gibi kızıma şiddet uygulama gibi bir şeyim yoktu. Ama sadece sinirlendiğimde ona da bağıırıyordum. Çünkü eşime bir şey diyemiyorum, devamlı evdeyim. Hani, en ufak o şımardığında, şey yaptığında, ona kızırıyordum.” (K8,26)

Aile içi şiddetin anne-çocuk arasındaki ilişkiye her zaman olumsuz yansımadığı, kimi anne ve çocuk arasında daha çok bağlanmaya sebep olduğu bilgisine ulaşılmıştır:

“...daha çok çocuklarım için diyerek, çocuklarıma daha çok bağlandım, öyle katlandım.” (K1,22)

“...ilişkimiz güçlendi çocuklarla, daha da bana bağlandılar çocuklar.” (K3, 29)

“...ben Ç.'yi her zaman karşıma alıp konuşuyorum. O yüzden bizim aramızdaki bağ hiç kopmadı.(...) Onun şey var ama bizi ayıracaklar mı diye korkusu oluştu, benden ayrılmak istemiyor, daha çok bağlandı bana.” (K7,28)

Bu çalışmada, çocuklarıyla olan bağın fazlaca artması sonucu, çocuğuyla ilişkinin arkadaşlık ilişkisine doğru evrildiği ve kadının çocuğa yaşından büyük sorumluluklar verdiği ilişki şekline de rastlanmıştır. Bununla ilgili olarak K5 Hanım yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“...Ben mesela yeri geliyordu, çünkü benim eşim madde kullandığından dolayı, ben paraları büyük kızıma veriyordum sakla diye. Büyük kızıma, ben hani nasıl diyeyim, 10 yaşında değil de kendi akranım gibi davrandım. Gerçekten onu çok yıprattım o yüzden, onun farkındayım.” (K5, 29)

3.6.1.5. Kadınların Şiddetle Başa Çıkma Mekanizmalarında Çocuk Faktörü²⁴⁵

Aile içi şiddetin genel olarak mağdurları kadınlar ve çocuklar olmaktadır ve şiddet kadın ve çocuklara ciddi zararlar vermektedir. Bütün bunlara rağmen, bu çalışmada kadınların şiddeti sonlandırmak adına kalıcı çözüm bulmakta zorlandıkları ortaya

²⁴⁵ Tema için; Nadir (2017), a.g.e.'den faydalanılmıştır.

çıkıştır. Bu durumu etkileyen faktörler, bu çalışmada; aile desteğinin olmaması, çocuklar için katlanma olarak öne çıkmıştır.

Çalışmada aile içi şiddetin kimi zaman kadınlar için içinden çıkılması zor bir döngü halini aldığı görülmüştür. Kadınlar şiddet dolu hayatın içinde çocuklarından güç almaktadırlar. Kadınlar bir yandan çocuklarının şiddetten olumsuz etkilendiklerinin farkında olmalarına rağmen bir yandan çocuklarını düşünerek, onlar babasız kalmasın diye şiddete katlanıp evliliklerini devam ettirdiklerini ifade etmişlerdir:

“...Ben de çocuklarım için katlandım o kadar, daha çok çocuklarım için diyerek, çocuklarıma daha çok bağlandım, öyle katlandım (...) Sürekli ölümle tehdit ediyordu ya. Hani bir şey yapmasın diye, çocuklarım için katlanıyordum. Bir şey yapmasın diye... sürekli alttan alıyordum.” (K1, 22)

“...Hani, çocuklarım olduğu için, hep hani diyorum ki büyümesin babasız, etmesin. Çünkü, ben büyüdüm (...) Yani, benim onlara şeyim çok fazla. Ben yaşıyorsam, onlar sayesinde yaşıyorum zaten. Hani, her şey onlar için, yapmak istediğim her şey onlar için bu saatten sonra. O yüzden benim, çalışmam ve bir başımı sokacak bir evimin olması.” (K3,29)

“...Çocuklarımla beraber, eşimle de hani odalarımız ayrıydı bizim. Ben sırf çocuklarımız için orada durduğum için, yatak odalarımız ayrı, ben çocuklarla uyuyordum.” (K6,29)

“...ben çocuklarımı şey yapmadım yani. Çocuklarımı çok seviyordum. Zaten, onlara bakınca her şeyi unutuyordum. Ben onlardan dolayı dayandım. Hep alttan aldım eşimin yaptıklarını.” (K10,38)

Kadınların şiddeti sonlandıramamaktaki bir diğer sebebinin maddi-manevi destek yoksunluğu olduğu görülmüştür. Görüşülen kadınların çoğunun kaçarak evlendiği bilgisine ulaşılmış olup ailelerin kendilerine destek olmadıkları, kadını “kendin ettin, kendin buldun” mantığıyla kaderiyle baş başa bıraktıkları görülmüştür. Aile destek olsa bile, çocukları babaya bırakması koşuluyla kadına bu desteği vereceklerini belirttiklerine dair ifadeler öne çıkmıştır. Ailelerin çocukları kabul etmemelerinin sebeplerinin ise istemedikleri bir adamın çocuğuna bakmak istememe ve/veya çocukları almak istemesi durumunda bu adam ile uğraşmaktan kaçınma olduğu görülmüştür. Bu açıdan kadınların şiddeti sonlandıramamasındaki etken yine çocuklar olarak görülmektedir. Nadir’in (2017), “*ailelerin evi çocuklara kapatılmaktadır*.”²⁴⁶ şeklinde ifade ettiği bu durumu; Taşdemir (2019) kadınların şiddet ortamından uzaklaşmasını öteleyen durum²⁴⁷ olarak değerlendirmiştir. Görüşülen kadınlar, şiddet sonrası birkaç kez aile desteği almayı denemiş; çocuklarını bırakmak istemediklerinden ya eşe geri dönmüş ya da kurumsal desteğe başvurmuşlardır:

“...Abimle yani görüşüyoruz ama, onlar da bu olayları bildiği için, hani “sen kendi isteğinle evlendin gittin, biz sana evlenme demedik mi” dediler. Abim hani yapamıyorsanız abim boşanın dedi. (...) “ama ben kimsenin çocuğuna bakamam,

²⁴⁶ Nadir (2017), **a.g.e.**, s.84.

²⁴⁷ Taşdemir – Afşar (2019), **a.g.m.**, s.196.

geliyorsan tek başına gel.” dedi abim bana. Ben de dedim, çocuklarımı bırakıp gelemem, gelmek de istemem zaten dedim. Ben çocuklarımı bıraktıktan sonra annemden ne farkım olacaktı o zaman. Yani, çocuklarım benim yanımda olacak dedim. (...) Böyle, şu anda mesela abimler benim çocuklarımı da kabul etmeyince, ben de tekrar eve dönmek zorunda kaldım, bir şans daha vermek için, hani bir kere daha deneyeyim diye, pişman olmamaktansa dedim. Denedim, baktım olmuyor, tekrar buraya geldim.” (K3,29)

“Ee...ben kaçtığım için eşime, ıı... ailem hani benim oraya gitmemi istemiyordu. Ee... aileme gitme şansım olmadığı için de ben de devlete sığındım. Devletin, ee... kurumlarına gittim (...) ailem de bana diyordu, hani ee... kadın konukevleri var, hani devlete sığın, orada kal diyordu bana. Ee... sonra çocuklarınız var dedi, hani ee... ayrılma taraftarı değildi, hani benim eşimle ayrılmam taraftarı değillerdi, çocuklar küçük olduğu için. (...) Çocukları da beni kabul etmiyorlardı. Çünkü biz, bizim orada ıı...birtakım adetler oluyor. X.’de kaçan kıza fazla iyi gözle bakmıyorlar, kötü bir şey yaptı diye konuşuyorlar. O şekilde.” (K4,28)

“...Onlar, beni cezalandırmak için öyle yaptılar, kaçarak evlendim ya. (...) İlk şiddette halamın kızının yanına gittim. Sonra, abilerim geri gönderdi. Kaçarak evlendim ya, ondan dolayı sahip çıkmadılar yani (...) Ben kaçıyorum, onlar yolluyor falan. (...) Hatta ben en son gittiğimde çocuklarına bakarız falan demişlerdi. Sonra, eşim herhalde abimlere baskı kurduğu için mi bilmem annem sonra caydı. Annemde şu var; “sen abinleri zor durumda bırakma, çocuk yüzünden abinleri katil etme” diyor hep. “Çocukları babasına ver, sen gel. Biz elalemin p.lerine sahip çıkamayız” dedi işte bunun üzerine. O zaman büyük çocuğum 2,5 yaşındaydı, 2. çocuğum karnımda 4 aylıktı. “Biz çocuklarını kabul etmiyoruz, 2. çocuğunu doğurduğunda hastanede eşine ver, diğer çocuğu da ver, gel” dediler. Tekrardan geri gönderdiler. Öyle olunca da, işte karakola, en son anlattığım gibi kadın sığınmaevine geldim işte.” (K10,38)

3.6.1.6. Aile İçi Şiddetin Unutulan Özneleri “Çocuklar”²⁴⁸

Aile içi şiddetin mağdurlarından biri de çocuklar olmaktadır. Bu bölümde çocukların aile içi şiddete maruz kalma şekilleri “Aile İçi Şiddete Tanıklık Etme” ve “Doğrudan Şiddete Maruz Kalma” ve “Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri” başlıkları öne çıkmıştır.

3.6.1.6.1. Aile İçi Şiddete Tanıklık Etme

Aile içi şiddetin olduğu ailelerde genellikle çocuklar da doğrudan ya da dolaylı bir şekilde şiddete maruz kalmaktadır. Dolaylı olarak şiddete tanık olarak maruz kalan çocukların, bu şiddetin ne kadarına şahit oldukları tam olarak bilinmemekle birlikte; bu çocuklar sürecin görünmez mağdurları olarak kabul edilmektedir.²⁴⁹ Aile üyeleri arasındaki şiddete tanık olan çocukların yaşadığı bu durum; çocuğa yönelik kötü muamele türlerinden biri olan “ikincil istismar” adı altında değerlendirilmektedir²⁵⁰ ve şiddet türü sayılmaktadır.

²⁴⁸ Tema için Taşdemir- Afşar (2019), a.g.m.’den faydalanılmıştır.

²⁴⁹ Melis Sedef Kahraman, Gökçe Çokamay, **Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2016, 8(4), s.322.

²⁵⁰ Aktaran; Taşdemir – Afşar (2019), a.g.m., s.195.

Aile içi şiddet araştırmaları, evdeki şiddete çoğunlukla çocukların da tanık olduğunu göstermektedir. “Genç Hayat Vakfı”nın 2012 yılında yaptığı araştırmada, çocukların yaklaşık %20’sinin evde yaşanan şiddete en az bir kez tanıklık ettiği görülmüştür.²⁵¹ Bu çalışmada da, kadınların neredeyse tamamının çocuklarının sıklıkla şiddete tanıklık ederek ikincil istismara maruz kaldığı ve bu durumdan olumsuz etkilendikleri bilgisine ulaşılmıştır:

“...zaten sürekli çocukların gözünün önünde ... yapıyordu. (...) Benim oğlum mesela, engelli olduğu için çok korkuyordu. Bağırıyordu sürekli, korkuyordu, böyle titriyordu falan, yerde zıplıyordu. Iı... kızım, büyük kızım sürekli bağırıyordu, yapma diye ağlıyordu, bağırıyordu. Küçük zaten anlamıyordu, gülüyordu her hareketine. Öyle ama, o evden çıktıktan sonra oğlum diyor, anne diyor, ben çok korkuyorum seni dövdüğü zaman, bana da bir şey yapacak diye ben tepki veremiyorum diyor. O evden çıktıktan sonra oğlum da tepkisini koyuyordu...niye böyle yapıyor diye.” (K1,22)

“...çocuklar da görüyordu yaşananları hep. (...) Üzülüyorlardı, susuyorlardı, üzülüyorlardı. Yani, ne yap, yani, ne yapsınlar. Üzülüyorlardı, ağlı..., zaman, ıı...bir şey olunca öyle ağlıyorlardı. Öyle yani.” (K2, 42)

“...Birkaç defasında çocuklar da şahit oldu yaşananlara... Oğlum, ağlıyordu, korkuyordu. (...) kızım aramıza giriyordu, annemi dövme diye. Hani, baya...etkileniyorlardı.” (K3, 29)

“...Çocuklar da gördü yani görmedi değil. Hep çocukların gözünün de yaşadık bunları.” (K5,29)

“...tanık oldular çocuklar da. Sürekli korkup ağlıyorlardı.” (K6,29)

“...Maalesef tanık oldu oğlum da bunlara...”(K7,28)

“...kızım tanık oluyordu yaşadıklarına. (...) Oğlum da son kavgamızda, ben kuruma geldiğimde tanık oldu, ilk defa ve çok etkilendi. Normalde benim oğlum uykusuz asla durmaz, bebekliğinden beri gece uykusu vardır. Hiç bölünmez. 2 gece boyunca hiç uyumadı mesela, hep bağırarak uyandı. Normalde asla uykusuz kalmaz, ama 2 gece boyunca kurumda hiç uyumadı, yer yadırgaması falan da yoktur oğlumun. Ama kavgadan, beni dövdüşünden, hepsine şahit oldu. (...) Kızım, hani çok şeye şahit olduğu için, onda çok bir değişiklik olmadı. O alışmıştı yani, kavgalarımıza, şeylerimize alışmıştı da.” (K8,26)

“...Kızım da gördü yaşadıklarımızı. Küçük, anlıyor yani, ağlıyordu... işte tartıştığımız zamanlar ağlıyordu, gördüğü için, korktuğu için hani ağlıyordu.” (K9,21)

“...üçü de gördüler. Onların gözünün önünde dövüyordu beni... Bu, işte bana sürekli bana küfrediyor, psikolojik, fiziksel, her türlü şiddet uyguladığı için soğudular. Görmek dahi istemiyorlar. 5 yaşındaki çocuğum bile babasını görmek istemiyor. Baba pis, diyor. Onun gözünün önünde benim boğazımı sıktı ya, neredeyse öldürüyordu.” (K10,38)

3.6.1.6.2. Doğrudan Şiddete Maruz Kalma

Aile içi şiddetle ilgili yapılan birçok araştırmada kadına yönelik şiddetin olduğu evlerde çocuğa yönelik şiddetin de sıklıkla yaşandığı tespit edilmiştir. Türkiye’de yapılan

²⁵¹ Genç Hayat Vakfı, **Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması**, Genç Hayat Yayınları, (Çevrimiçi), <http://genchayat.org/wp-content/uploads/2021/08/cocuklarin-ev-icinde-yasadiklari-siddet-arastirmasi.pdf>, İstanbul, Mart 2012, Erişim Tarihi:15.01.2022, s.27.

araştırmalarda da çocuğa yönelik aile içi şiddetin yaygın bir şekilde yaşandığını ortaya koyulmuştur. UNICEF'in Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'yla (SHÇEK) 2008 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmada; Türkiye'de yaşayan 7-18 yaşları arasındaki çocukların aile içinde %43'ünün fiziksel istismara, %51'nin duygusal istismara ve %25'inin de ihmale maruz kaldığı tespit edilmiştir.²⁵²

Aile içinde çocuklar; birebir şiddete maruz kalma durumu haricinde annelerine uygulanan şiddetten de paylarını alabilmektedirler. Ailenin büyük çocukları anneye şiddet uygulayan babayı durdurmaya çalışırken şiddete maruz kalabilmekte, küçük çocuklar ise annenin kucağındayken şiddete maruz kalabilmektedir.²⁵³ Çalışmada bu durumu destekleyen bilgiler elde edilmiştir. Görüşülen kadınlardan K1 Hanım, kendisi şiddet görürken engelli çocuğunun araya girmeye çalışması sırasında şiddete maruz kaldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...çocuklar zaten şokta, hepsi ağlıyor, bağılıyor, kendine bir türlü gelemiyorlardı. (...) engelli çocuk onun ayaklarının altında, oradan oraya üstünden atlıyor. Çocuk böyle yerde oradan oraya kıvranıyor kaçmak için ama kaçamıyor.” (K1,22)

Aile içinde çocukların, şiddete tanık olurken bir yandan şiddet kurbanı da olabildikleri bilgisine ulaşılmıştır. K6 Hanım şiddet gördüğü sırada kucağında bulunan bebeğinin de şiddetten payını aldığını, o sırada kızının tüm yaşananlara şahit olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“...boşan git dedim artık. Ne boşanması falan demeye kalmadı, yine bana şiddet uygulamaya başladı. Oğlum işte 2 aylık o zaman, o kucağımdayken bana vuruyor, beni bir itekledi çocukla yere düştük zaten. (...) Sonra benim kızım o şiddetle titremeye başladı, o kadar korktu ki. Konuşmayı unuttu çocuk. O günden sonra konuşamıyor zaten şu an hani psikiyatriye gidiyor.” (K6,29)

Bu çalışmada aile içi şiddete maruz kalan çocukların, özellikle fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları, hatta bu iki şiddet türünü bir arada yaşadıkları bilgisine ulaşılmıştır:

“... oğlum doğduğundan beri sürekli şiddete maruz kaldı. (...) Ç., 6 aylık olduktan sonra, yürümeye başladıktan sonra, gürültü çıkartmaya başladıktan sonra, öfkesi ve şiddeti büyüdü eşimin. (...) Aslında benim oğlum çocukluk yapıyordu. Çocuk, çekyatta da zıplar, oyuncaklarıyla da oynar. Çocuk aslında yapması gerekeni yapıyordu. Ama onun bilincinde değildi eşim. (...) Yani, baya canını yakıyordu. Yani, eli eğer yetişmiyorsa o tekmesini atıyordu. (...) çok ağır küfürleri vardı.

²⁵² UNICEF, **Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması- Özet Raporu**, (Ed. Ümran Korkmazlar Oral, Pınar Engin, Zeynep Büyükyazıcı), (Çevrimiçi), <https://www.unicef.org/turkey/media/5221/file/%20T%C3%99CRK%C4%B0YE'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%B0ST%C4%B0SMARI%20VE%20A%C4%B0LE%20%C4%B0C%C3%87%C4%B0%20%C5%9E%C4%B0DDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf>, UNICEF- SHÇEK, 2010, Erişim Tarihi:15.01.2022. s.32.

²⁵³ Taşdemir – Afşar (2019), **a.g.m.**, s.194.

Mesela Ç.'nin arkasından geçerken Ç.'ye o kadar ağır bir küfrediyordu ki. (Sessizlik)" (K7,28)

"...eşim derdi ki; bak, derdi, "ben çocukları dövüyorum diye benden korkuyorlar. Bana bir şey diyemiyorlar". Vururdu onlara, tekme, tokat atardı. Ya! Yolda mesela, parka bile giderken çocuğa derdi, 'düzgün yürü!'. Tekme atardı sonra çocuğa, yolun ortasında, küfredirdi. Çocukların hepsine bu şekilde davranırdı. (...) Ortanca çocuğumu da öldürecekti neredeyse, kafasına iki yumruk attı, bir halıyı düşürdü diye." (K10,38)

Çalışmada çocukların fiziksel ve psikolojik şiddet haricinde; şiddet gören anneleriyle birlikte sosyal şiddete, tehdit ve hakarete maruz kaldıkları bilgisine ulaşılmıştır:

"...mesela bu sene hiç bırakmadı çocukları sokağa çıksın. (...) Beni bile kapıdan kafamı çıkartmama, camdan kafamı çıkartmama izin vermiyordu hiçbir şekilde. Hani, işe gittiği zaman bana diyordu çocukları işte, görü... işten geldiğim zaman çocukların kafasını dışarda görürsem, tehdit ediyordu beni ölümle, ölümle beni tehdit ediyordu. Kafanı kopartırım, işte aileme küfür ediyordu o esnada. (...) Evdeyken, kızlar sürekli babasının baskısının altında, işte kapıya çıkma, şunu yapma, bunu yapma. Saçı açık çıkma dışarıya... çocuklar kabul etmiyordu, çok zorlanıyordu, sürekli ağlıyordu." (K1,22)

"...Çocuklar da benim gibi esir hayatı sürdürdüler. Dışarı çıkmaları yasaktı. Sadece kız kardeşimin kızı ile bir tek görüşebilirdi." (K6,29)

"... Bahçeye çıkmamıza da izin vermiyordu, hep evin içindeydik. Devamlı çizgi film izliyordu, şey yapıyordu... evde yeğenlerimle bile görüşmesine izin vermiyordu. Hani kimseyle arkadaşlık kurmasına, kurmamıza izin vermiyordu yani. (...) Kreşe dahi, ben kızımı göndermek istiyordum ama eşim göndermiyordu." (K8,26)

Bazı ailelerde ise babanın çocukları manipüle ederek psikolojik olarak istismar ettiği bilgisine ulaşılmıştır:

"...İşte onlara da küfrediyordu, bir de oğluma "annene şöyle küfret, böyle küfret" diyordu." (K3,29)

"...eşim geçen birinden peçete içinde bir şey almış. Bunu sakın annene söyleme demiş. Bana iki gün boyunca söylemedi. En sonunda dedi "anne sana bir şey söyleyeceğim, ama kızmayacaksın. Babam bana dedi ki, annene söylersen yine annenle kavga ederiz, sen bunu mu istiyorsun". Çocuğu dışarıda o şekilde tembihlemiş." (K5,29)

3.6.1.6.3. Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Aile içi şiddete tanık olmak ve birebir şiddete maruz kalmak çocuklar üzerinde anlık ve hayatları boyunca devam eden birçok soruna yol açmaktadır. Bu çalışmada, aile içi şiddetin çocuklar üzerinde etkilerinin "psikolojik sağlık durumu", "aile içi ilişkiler", "sosyal ilişkiler" ve "akademik başarı" olmak üzere dört alanda yoğunlaştığı görülmüştür.

Aile içi şiddet deneyimi yaşamak çocuklar açısından zorlu bir süreçtir. Çalışmamızda; bu sürece verilen tepkiler arasında çoğunlukla "içe kapanma" durumunun yaşandığına dair ifadeler ön plana çıkmıştır:

“... çocuk hep korkuyordu, şeylerini dile getiremiyordu, hissettiklerini. (...) İçine kapanıktı mesela.” (K1,22)

“...hani çok mutlu, şey muts..., mutlu değiller. İşte, ee bu yaşananlar, şey, sürekli şey yaşıyorlar, tabi huzurları kaçıyor. Nasıl mutlu olabilirler. Ondan sonra, ee üzülüyorlar. İçine atıyorlar falan. Sus, yani, ıı... suskunlar. Öyle yani. Durgunlar, durgunluk falan, öyle.” (K2,42)

“...İçlerine kapandılar, her şeyden isyan ettiler. Hani, niye biz, neden, hani, biz niye mutlu olmuyoruz diye?... O yüzden baya bir acı çektiler.” (K3,29)

“...Büyük kızım İçine kapanık, yani hani diyorum ya böyle konuşmuyor net cevap veriyor, bitiriyor yani derdini anlatmıyor. (...) içine kapanık yani, derdini çoğunlukla bahsetmiyor. Bir derdi olsun, üstüne gitmeyince söylemiyor. Ben hani şey yapacağım, ne oldu gibisinden tepki vereceğim, böyle tepki verince söylüyor anca.” (K5,29)

Nadir'in (2017) belirttiği üzere aile içi şiddete tanık olan çocuklarda içe kapanma durumu önemli bir sorundur ve bu çocuklarda aynı zamanda özgüven düşüklüğüne de rastlanmaktadır.²⁵⁴ Aile içi şiddet araştırmalarında; şiddete maruz kaldığını belirten kadınların çocuklarında davranış sorunları, maruz kalmadığını söyleyen kadınların çocuklarına oranla daha yaygın olarak görüldüğü, bu davranışların içe kapanma/çekingenlik davranışı, hırçınlık, diğerlerine karşı saldırganlık vb. olduğu tespit edilmiştir.²⁵⁵

Şiddet ortamında yaşamak insanların güvende olma duygusuna zarar verir. Aile içi şiddet gören ve/veya aile içindeki şiddete tanık olan çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarda; şiddetin çocuklarda değişik duygulara yol açtığı ama bu duyguların içinde en önemlisinin korku olduğunu belirtilmiştir.²⁵⁶ Bu çalışmada da çocukların bir kısmının özellikle babalarına karşı yoğun bir korku duygusu yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır:

“...Babasının yanında yeri geldiğinde...korktuğu için, hani beni kötülüyordu. Babası gittiği zaman da anne diyordu, sus diyordu, sakın söyleme, babam sakın olsun diye söylüyorum, babam karışmasın diye söylüyorum diyordu. (...) anne napayım diyordu, korkuyorum diyordu. (...) Kızlar da mesela, babalarından çekindiğini, mesela yaptığımız her şeyi, o kendisine mesela bir şey yapsa, anne babaya söyleme derdi. O şekilde, gördüm yani. Bir şeyleri saklıyordu babasından.” (K1,22)

“...babası, Ç.'nin yanağından öperken bile Ç., titriyordu.” (K7,28)

“...Babaya gelince basıklar, yani şey yapmıyorlar korkudan dolayı. Korku var, endişe var hepsinde.” (K10,38)

K3 Hanım; oğlunda ve kızında insanlara güvensizlik oluştuğunu ve çocuklarının yabancılardan korktuğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

²⁵⁴ Aktaran; Nadir (2017), **a.g.e.**, s.122.

²⁵⁵ Hacettepe Üniversitesi (2015), **a.g.e.**, s.142.

²⁵⁶ İlyas Özgentürk, Vedat Karğın, Hilal Baltacı, **Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi**, Polis Bilimleri Dergisi, 2012, 14(4), s.65.

“...Hani, iinin bir köşesinde kapanıklık, korku var. Erkeklerle karşı ilk zamanlar çok korkusu vardı. (...) Hiç kimsenin yanına gitmiyor, mümkün değil. Hani dvecek, şiddet uygulayacak diye gitmiyor. Öyle bir korkusu var oğlumun... Kızımın da aynı, o da aynı şekilde kimseye güvenmiyor, kolay kolay arkadaş edemiyor, edinmiyor.” (K3,29)

Korku duygusunun kendisini gösterdiği bir başka alan uykudur.²⁵⁷ K6 Hanım oğlunun yaşadığı sıkıntıları şu şekilde ifade etmiştir:

“...Oğlum da uykuda bir anda sıçramalar başladı, korkuyla uyanma oldu.” (K6,29)

Aile içi şiddete tanıklık eden küçük çocuklarda görülen psikolojik sorunlardan biri dil gelişiminde gerilemedir.²⁵⁸ Nadir (2017); kaygı bozukluklarıyla birlikte grldğiği belirttiği “seçici konuşmazlığın” şiddete tanıklık eden erken çocukluk dönemindeki çocuklarda görülen bir psikolojik rahatsızlık olduğunu belirtmiştir.²⁵⁹ Bu çalışmada da böyle bir duruma rastlanmıştır. K6 Hanım; 3 yaşındaki kızının tanık olduğu şiddet sonrası yaşadığı konuşma bozukluğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“...yine bana şiddet uygulamaya başladı. Oğlum işte 2 aylık o zaman, o kuağımdayken bana vuruyor, beni bir itekledi çocukla yere düştük zaten. Sonra benim kızım o şiddetle titremeye başladı, o kadar korktu ki. Konuşmayı unuttu ocuk. O günden sonra konuşamıyor zaten şu an hani psikiyatriye gidiyor. (...) Kızımda konuşma geriliği oldu.” (K6,29)

Konuşma geriliği yaşayan çocukta aynı zamanda aile içi şiddetin ortaya çıkardığı bir diğer davranış problemlerinden olan hırçınlık davranışının grldğiği, çocuğun kendisini hırçınlıkla ifade etmeye çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumu K6 Hanım şu şekilde ifade etmiştir:

“...hırçınlık var, Kavga var kızımda. Kendini ifade edemiyor, kollarını ısııyor ya da saçını çekiyor zarar veriyor.” (K6,29)

Aile içi şiddetin çocuklarda yarattığı etkilerden biri de anne-babayla ilişkilerindeki değişikliklerdir. Bununla birlikte çocukların aile içi şiddetten etkilenme düzeyinde, annelerin çocuklarla ilişkisi önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Annelerde şiddetin etkilerine rağmen annelik becerilerini sürdürebilmek, yaşananları çocuğa yansıtmadan çocukla ilişkiye devam edebilmek; çocukların psikolojik sağlığı açısından çok önemlidir. Nadir (2017) şiddet ortamında yetişen çocuklarla yaptığı görüşmelerde “annelerine karşı bağlılığın artması”, “annelerine duydukları öfke”, “annenin sevgisindeki azalmayı fark etme” gibi üç farklı etki gözlemlediğini belirtmiştir.²⁶⁰ Bu çalışmada ise şiddet ortamında yetişen çocuklar, annelerinin gözünden anlaşılmaya çalışılmış;

²⁵⁷ Nadir, **a.g.e.**, s.124.

²⁵⁸ Kahraman ve Çokamay, (2016), **a.g.m.**, s.326.

²⁵⁹ Nadir, **a.g.e.**, s.126,127.

²⁶⁰ Nadir, **a.g.e.**, s.162,163.

annelerin çoğunluğunun çocuklarında kendilerine olan “bağılılıklarının arttığı”nı ifade ettikleri görülmüştür:

“...çocuklarım da tabi orada ben dayak yiyince üzülüyorlardı, hani. Çocuklarım, daha çok bana bağlanmaya başladılar.” (K1,22)

“...işte ilişkimiz güçlendi çocuklarla, daha da bana bağlandılar. (...) dediği tek bir kelime var oğlumun, babasının kapısından çıktığımızdan beri, anca beraber, kanca beraber anne. Öleceksek de beraber, yaşayacaksak da beraber yaşayacağız. O şeyle de zaten kenetlendik biz.” (K3,29)

“...Bana daha çok düşkünlükleri oldu, babadan korkup bana daha çok sığındılar.” (K6,29)

“...ben Ç.’yi her zaman karşıma alıp konuşuyorum. O yüzden bizim aramızdaki bağ hiç kopmadı. (...) Onun şey var ama bizi ayıracaklar mı diye korkusu oluştu, benden ayrılmak istemiyor, daha çok bağlandı bana. (...) Bizi ayıracaklar mı diye daha çok etkilendi. Benden ayrılmak istemiyor. Mesela, elimi tutmadan yatamıyor, dokunmadan yatamıyor.” (K7,28)

“...bana daha da düşkün oldu kızım. Beni daha çok korumacı oldu, babasına karşı da hani diğer insanlara karşı da. Mesela küçük bir çocuk bile gelip bana vursa, şey yapsa, hemen onun karşısına geçip bana sarılıyor, “Anneme dokunma” diyor. (...) babası vurduğunda falan daha korumacı olmaya başladı bana karşı kızım.” (K8,26)

“...çocuklarımı korumaya çalışıyordum. 3-4 yaşında çocuk daha, çok kötü dövüyordu o zamanlar. Ağlıyordum artık. Çocuklar işte, bunları görünce benim yanımda durmak istediler, bana daha çok bağlandılar.” (K10,38)

Şiddet ortamında yetişen çocukların, şiddet uygulayanla ilişkilerinde değişiklik olması kaçınılmazdır. Çalışmamızda, şiddet ortamında yetişen çocukların babaları ile olan ilişkisi annelerinin gözünden anlaşılmaya çalışılmış olup genel etkilerin “babadan uzaklaşma” ve “babaya özlem”²⁶¹ olduğu görülmüştür. Kadınların çok büyük bir kısmı; çocuklarının babalarından uzaklaştıklarını, hatta babalarını sevmediklerini ifade etmişlerdir:

“... babalarından nefret etmeye başladılar. (...) Kızlar zaten küçüklüğünden beri, belki de yani şiddetten dolayı sevmiyor. Sürekli yüzüne karşı söylüyordu, ben annemi daha çok seviyorum diye büyüğü. Küçüğü zaten, şu an burada beni sevdiğini söyledi, normalde hiç söylemiyordu. Anne ben seni daha çok seviyorum, babamı artık sevmiyorum diyor, babam seni dövüyor diyor. (...) İşte babamdan nefret ediyorum, keşke ölse de kurtulsak diyordu (**gölüyor**), engelli oğlum diyordu özellikle. O şekil.” (K1,22)

“...ayrıyeten çocuklar da babasını istemiyor. Evet, çocuklar da babasını istemiyor. (**Vurgulama gereği duyuyor.**) Yani, ıı...babadan, ıı...hani sevgi, ilgi görmeyip de üstüne üstlük de baba hakaret ediyorsa, ıı... olur olmadık yere kızılıyorsa, sinirleniyorsa, bir çocuk da, ona nasıl sevgi duysun, ...ilgi duysun, yanına gitsin yani. Çünkü, ıı... azarlayan birisi sürekli, olur olmadık yere azarlayan, kızan, bağırın birisi yani.” (K2,42)

“...buraya gelirken de hatta, babası dedi, “oğlum sen gel, gitme” dedi. “Ben annemle gidicem...Ben senle durmak istemiyorum baba” dedi. (...) Benle ilişkileri güçlendi işte, babalarıyla ilişkileri bitti. Mesela, evden çıktığımız günden beri, babaları anılmaz bizde.” (K3,29)

²⁶¹ Temalar için Nadir (2017), a.g.e.’den faydalanılmıştır. s.168.

“...Büyük kızım konuşmuyor ya. Benim ailem de biliyor işte ben B.’ye hep derdim o senin baban bak, işte bak, yapma, etme işte. Bana diyordu ki anne içimden gelmiyor diyordu çocuk, gidip babasını öpmek istemiyordu.” (K5,29)

“...Babalarıyla ilişkisi yok şimdi. Bu, işte bana sürekli bana küfrediyor, psikolojik, fiziksel, her türlü şiddet uyguladığı için soğudular çocuklar. Görmek dahi istemiyorlar. 5 yaşındaki çocuğum bile babasını görmek istemiyor. Baba pis, diyor.” (K10,38)

K3 Hanım; çocuklarının babalarıyla ilişkisinin bittiğini belirtirken aynı zamanda çocuklarının “iyi” bir babaya olan özlemleri olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Yani, hani, mecbur kalmadıktan sonra, baba demiyorlardı. Hani, mecburiyetten baba diyorlardı, kızmasın, bağırmasın, annemi dövmesin diye. Öyle baba diyorlardı. Öbür türlü baba demiyorlardı, çünkü sevgi göstermiyordu. Yani, hani, bir bayram sabahı huzurumuz olmuyordu. Normalde olmadığı gibi, yani, sevmiyorlar babalarını. Hani, şu anda hiç adını bile anmak, yani duymak istemiyorlar, yüzünü görmek istemiyorlar. Hani, neden bizim babamız böyle, hani, bizim de babamız neden başkalarının babası gibi değil, bizi sevmiyor. (...) Hani, içlerinde bir acı, bir burukluk var yani. Ya, zor, hani, mesela bir el ele tutuşan bir baba, bir kız, bir oğul görseler içleri bir şey oluyor, buruk oluyor. Hani, ben ne kadar sevgimi vermeye çalışsam da o, onların canı tabi bir yara olarak kalacak artık.” (K3,29)

Aile içi şiddet ortamına maruz kalmanın etkileri, çocukların aile içi ilişkileri haricinde aile dışındaki ilişkilerindeki davranışlarına da yansımaktadır. Bu etkiler; en çok çocukların arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. Yapılan görüşmelerde kadınların çoğunun çocuklarının ya henüz yaşı küçük olduğu ya da sosyal ortamdan izole oldukları için, arkadaşlarının olmadığı görülmüştür. Arkadaş ortamı olan çocukların bir kısmının arkadaşlık ilişkilerinde saldırgan davranışlar sergilediği bilgisine ulaşılmıştır:

“...paylaşımçı bir çocuk değil kızım. Yani, çok oyuncaklarını paylaşmaz. (...) didişiyor arkadaşlarıyla, itiyor falan.” (K8,26)

“...şiddeti daha çok arkadaşlarındaydı Ç.’nin. Çünkü babam bana böyle davranıyor, ben de size böyle davranabilirim, hükmü vardı. Babasının ettiği küfürleri arkadaşlarına ediyordu.” (K7,28)

Aile içi şiddetle ilgili yapılan araştırmalarda şiddetin etkisinin çocukların akademik başarısına olumsuz yansıdığı belirtilmektedir. Çalışmamızda çocukların okul başarısında belirgin olumsuz bir etkinin olmadığı görülmüştür. Hatta bazı çocuklarda hem anlık hem geleceğe yönelik okulun şiddet ortamından kurtuluş olarak görüldüğü bilgisine ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde çocukların okul yaşantılarına ilişkin “daha çok okula odaklanma” ve “okula gitmede isteksizlik” durumlarını yaşadıkları ön plana çıkmıştır.

Görüşmelerde kimi kadınların çocuklarının babalarına inat okumaya hırslandıkları bilgisine ulaşılmıştır:

“...büyük kızım, ...iyi, başarılı çocuk. İki...dört, yani, üniversite 4’te. Ve kendi imkanlarıyla, yani baba, bir katkısı bile olmadı. Çocuk, 1 sene markette çalıştı. İki... dershaneye yazılmak için, yani üniversite sınavına, üniversiteye hazırlanırken. İyi bir puan tutturmak, iyi bir şey tutturmak için, markette çalıştı, dershaneye yazıldı. Parasını ödedi. Ve, çok şükür de X şehrinde bir yer kazandı yani.” (K2,42)

“...daha da başarılı oldular. Ya, kızım hep takdir, teşekkür getirdi. Hani, babasına inat, okuyacağım dedi, yani. O yüzden, so...güvenim sonsuz.” (K3,29)

K5 Hanım kızının okulu; evin gergin ortamından uzakta bir mutluluk alanı olarak gördüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

“...şu ana kadar puanları iyi. Zaten çocuk okulu bir mutluluk, bir ortam olarak görüyor. Evde çok bir şey görmüyor ki. 7/24 tabletin başında, ben çocukların odasına bir saat gireyim, bir saat sonra geliyordu “senin burada ne işin var, sen ortaokul mezunusun, sen ne bir şey biliyorsun” diyordu bana eşim.” (K5,29)

Görüşülen kadınların bir kısmı ise çocuklarında okula karşı isteksizlik oluştuğunu; fakat okul başarısında olumsuz bir durum olmadığını ifade etmiştir:

“...en küçüğüm, O... şeye, ilkokul 2. sınıfa gidiyor işte. (...) O, en, daha küçük olduğu için, bu sıkıntı, sıkıntılı 2 seneki şey, süreçte, o da çok etkilendi. Iı... sıkılıyor, biraz agresif oldu. Evet, sıkılıyor, ders... yani böyle zevk alarak, bir istek yok yani. Sıkılıyor, bilmiyorum yani. Okula zaten geçtiğimiz sene başladı, zaten şey, pandemi dönemi vardı, bir gittiler bir kaldılar falan filan, bir şeyler oldu ama. Yani, ... aslında istese başarılı, başarır, şey çocuk, yani de. İsteksizlik var yani.” (K2,42)

“...benim ortanca gördüğü şeylerden dolayı, şiddetten dolayı mıdır bilmem, okuldan soğudu yani, okula gitmek istemiyor. Büyüğü 4. sınıfta takdirle geçti. Ortanca da 1. sınıfı takdirle geçti. Ama yine de okula gitmek istemiyor.” (K10,38)

3.6.2.Sığınmaevi Sürecine Dair Deneyimler (Kadınlar ve Çalışanlar)

Bu bölümde kadınların gözünden çocuklarının sığınmaevi deneyimleri üzerinde durulmuştur. Kadınların deneyimlerine ek olarak sığınmaevi çalışanlarının da çocuklara dair gözlemleri ve verilen hizmetlerle ilgili deneyimleri değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler; “Çalışanların Çocuklara Dair Gözlemleri”, “Kadın ve Çocuklara Verilen Hizmetlerle İlgili Deneyimler” olarak iki alt kategori altında yapılmıştır.

3.6.2.1. Çalışanların Çocuklara Dair Gözlemleri

Sığınmaevi çalışanları ile yapılan görüşmelerden; şiddet mağduru çocukların kimisinin sığınmaevinde kaldığı süreçte, evde maruz kaldıkları şiddeti anlatma çabaları olduğu bilgisine ulaşılmıştır:

“...Bazen öyle çocuklar işte ağlayarak geliyorlar, “babamla kesinlikle görüşmek istemiyorum; çünkü o annemin boğazını sıkıyordu, ben onu hiçbir şekilde affetmiyorum” diye birebir tanık olduğu şiddeti açıkça anlattıkları oluyor...” (Ç1, Sosyolog)

“...Kimi çocuklar gördükleri veya şahit oldukları şiddeti anlatmak istiyor, bunu fark ediyoruz. Kimisi de asla bahsetmiyor ya da zaman içerisinde bahsedebiliyor. O güven ilişkisini kurduktan sonra.” (Ç2, SHU)

“...yani anaokulunda kapıdan içeri girdikleri anda çocuklar yaşadıklarını dile getiriyor. Ama, biz dinleyici değiliz. Ben bir öğretmen olarak dinlemek istemiyorum, ben sadece onları o psikolojiden uzaklaştırmaya çalışıyorum. Mesela çocuklar yanımıza geldikleri zaman, anne-baba arasında geçen şeyleri konuşmaya başladıkları anda, şiddete eğilimli, “hayır, sınıfımızda bunlar söylenmiyor” diyorum,

sadece konuyu kapatıyorum. Burası sizin oyun alanınız, diyorum. Bazen de arkadaşlarıyla konuşurken görüyorum, duyuyorum. Hemen o arada da devreye giriyorum, “biz buraya oyun oynamaya geldik, etkinlik yapmaya geldik” diyorum. Sonrasında bu tarz konuşmaları olduğunu gördüğüm çocukları işte, sosyal servise yönlendiriyorum.” (Ç3, Çocuk Eğitici)

“...çok sıklıkla, hani tanık oldukları olumsuz yaşantılardan bahsediyorlar, çocuklar. Özellikle çok ağır olumsuz örneklerle karşılaştıklarında daha da etkilenmiş halde oluyorlar ve bundan bahsetme ihtiyacı duyabiliyor. Bir grup çocuk da tam tersi bundan hiç bahsetmeyebiliyor. Çocukların bu durumu nasıl kaldırdıkları, hani nasıl baş edebildiklerine bağlı olarak değişebiliyor bu.” (Ç5, Psikolog)

Sığınmaevi çalışanları barınma sebebiyle gelen kadınların çocukları ile şiddet sebebiyle gelen kadınların çocuklarının davranışları arasında farklılıklar olduğunu, özellikle ailesinde şiddet öyküsü olan çocuklarda sığınmaevinde kaldıkları süreçte sosyal ortamlarında şiddet eğilimli davranışlar gözlemlediklerini ifade etmişlerdir:

“...hani bazı çocuklar var mesela; barınma nedeniyle gelen kadınların çocukları, onlarda çok fazla şiddet davranışı görmüyoruz. Ama...şiddet mağduru olan kadınların çocukları, o çocuklara şiddet uygulamaya başlıyorlar bir yerlerde. (...) bazen burada, çocuklara işte birbirleri ile kavga ettiklerinde falan, neden bu davranışı yaptıkları üzerine konuşuyoruz. Özellikle kardeşler arasında şiddet olduğu zaman anneler geliyorlar, işte çocuğum, büyük çocuğum küçük çocuğumu dövüyor şeklinde söylediği zaman, çocukla biz bunu konuştuğumuzda evde tanık olduğu şiddeti burada uyguladığını görüyoruz. (...) Bir çocuğumuz vardı, o çocukta da böyle şiddet meyli vardı ve sürekli böyle diğer çocuklara vuruyordu. Her gün bir şikâyet geliyordu, çocuk kreşe başladıktan sonra. (...) bahçede oyun oynarken arkadaşlarına falan zarar veriyor. Onda da mesela; üvey ağabeyinden maruz kaldığı bir şiddet vardı.” (Ç1, Sosyolog)

“...şöyle bir şey yaşıyoruz, çocuk kendi aile ortamından kaynaklı, gördüğünü uyguluyor burada.” (Ç2, SHU)

“...şiddet mağduriyeti nedeniyle gelen kadınların çocukları ve sadece kalacak yerleri olmadığı için gelenlerin çocukları arasında tabii ki de farklılıklar var. Özellikle ağır travmatik yaşantıları olan çocuklarda hani, belki biraz, çok maruz kalmışlarsa kronik şiddet öyküsüne maruz kalmışlarsa, olumsuz davranışlar gözlemleyebiliyoruz. Özellikle cinsel istismar durumlarında; çocuklara yönelik cinsel istismar durumlarında, ne yazık ki çocuklarda bu tarz olumsuz davranışlara rastlanabiliyor ama bununla ilgili gerekli destek ve gözlemi yapmaya çalışıyoruz sürekli. Mesela şiddet mağduru bir kadının çocuğunun, babasının yaptıklarına benzer şekilde annesine hakaret ettiğine ve işte annesine zarar vermeye çalıştığına dönem dönem şahit oluyorduk. Onun dışında, işte öfke sorunları çok yaşıyor oluyorlar bu tarz durumlarda çocuklar. Öfke kontrol sonuçta, arkadaşlarına yönelik de öğretmenine yönelik de örnek veriyorum, bu tarz durumlarla karşılaşabiliyoruz.” (Ç5, Psikolog)

3.6.2.2. Kadın ve Çocuklara Verilen Hizmetlerle İlgili

Deneyimler

Bu bölümde kadınların ve çalışanların kadın sığınmaevinde verilen hizmetlere yönelik deneyimlerinden “Genel Değerlendirmeler”, “Olumsuz Deneyimler” ve “Olumlu Deneyimler” olarak üç başlık ortaya çıkmıştır.

3.6.2.2.1. Genel Değerlendirmeler

Kadınların sığınmaevinden aldıkları hizmetleri genel olarak değerlendirdiklerinde, ortak bir noktada toplandıkları görülmüştür. Yapılan görüşmelerde kadınların sığınmaevinde sağlanan hizmetleri genel olarak temel ihtiyaçlar ve kalacak yer olarak değerlendirdikleri, güvenle kalabilecekleri böyle bir yerin varlığından dolayı devlete ve çalışanlara “minnet duydukları” bilgisine ulaşılmıştır. Bunun haricinde kadınların; sağlık hizmeti, verilen harçlıklar ve hukuki desteklerin üzerinde durdukları görülmüştür:

“...Burada işte temel ihtiyaçlarımız karşılandı, kıyafet, temizlik malzemesi falan. Yani, ne var karnımız doyuyor, yatacak yerimiz var. (...) Hepsinden, çalışanlardan da Allah razı olsun, çok iyi davranıyorlar.” (K1,22)

“...burada yatacak yer, giysi falan. (...) ihtiyacımız karşılanıyor çok şükür. Hani yemeğimiz geliyor, şükür sıkıntı yok. I... temizlik malzemelerini zaten sağlıyorlar.” (K2,42)

“...Yani, yemeğimiz hazır, işte kıyafettir, taraktır, diş fırçası falan verildi. İhtiyaçlarımız karşılandı. (...) Bir de işte, ha mesela, şey var, çocuklar hasta oldu, birkaç kez hastaneye götürdüler buradan sağ olsunlar. (...) Yani, eğer şu anda buralar olmasaydı biz sokakta kalırdık. Ya da ben şu anda yani, 20 gündür buradayım, eğer burası olmasaydı, nerede olacaktım, ya da başıma ne gelecekti. Ya da mecburen tekrar eve dönmek zorunda kalacaktım, ne olacaktı, nasıl olacaktı, daha mı kötü olacaktı, bilemem tabi. (...) yemek, yani Allah’a şükür, Allah hani, kimseyi açlıkla sınamasın, güzel. Çoğu insan beğenmiyor, ama onu bulamayanlar da var. Biraz şükretmek gerekiyor. Ben memnunum yani o konuda. Temizlik açısından. Ben memnun yani hizmetlerden, hani, devletimizden daha da fazlasını beklemek ne kadar şey olur, bilmiyorum ama. Böyle bir çatıyı bize açtığı için, ben teşekkür ediyorum. Hani, böyle bir çatı olmayıp da sokakta kalsak, halimizi düşünmüyorum yani.” (K3,29)

“...çocukların, ih...ihtiyaçları olsun, bezi, işte mamasıdır, hepsini karşılıyorlar. (...) Hastalanınca ben de çocuklar da mesela, hastaneye götürdüler araçla bizi. Özel a... şeyleri vardı, ne diyorlar, araçları vardı. Sağlık hizmetleri iyi. (...) Allah razı olsun. Her şeyi karşılıyorlar zaten.” (K4,28)

“...aylık olarak harçlık alıyorum, büyük kızım ve kendim için (...) Benim işlemlerim çok hızlı yürüdü gerçekten. Avukat olsun mesela, benim hemen avukatımı ayarladık, avukat hemen Allah razı olsun vekaletname gidince. (...) keşke diyorum yani bunu, keşke diyorum en baştan böyle bir şey deneseydim. Ben hiçbir şeyini kötü bir şey, yemek olsun, hani oda olsun, temizlik olsun, bir başkası olsun, hiçbir şeyini yaşamadım yani, olumsuz hiçbir şey yaşamadım.” (K5,29)

“...Yemek hizmeti zaten var. Kılık kıyafet olsun yardım ediyorlar, ihtiyaçlarımızı da. (...) yani istediğim tüm hizmetleri ben zaten burada yaşıyorum ya, alıyorum yani. Dışarı çıktığımda, pek çok ihtiyacım bile kalmamış oluyor. Çünkü burada bütün hizmetleri bana sağlıyorlar, yemek olsun hani, ondan sonra hani eczaneye gidemezsem bile ilaçlarımı almam için yardım ediyorlar. (...) yani, biz hasta olduğumuz zaman hani, kendileri hastaneye götürebiliyorlar. (...) benim için psikiyatriden randevu alındı, psikiyatriye gideceğiz. Kızım için de randevu alınacak.” (K6,29)

“...Ben buranın böyle bir yer olduğunu bilseydim, daha erken gelirdim. Net bir şekilde bunu söyleyebilirim. Bana burayı çok farklı anlatmışlardı çünkü. Ama buraya geldiğimde, yatağımızın olduğunu gördüm, sıcak yemeğimizin olduğunu gördüm. Sağlıkla ilgili hiçbir sıkıntı çekmediğimizi gördüm. Yani o kadar kapsamlı bir yer ki burası. Yani cep harçlığımıza kadar veriyorlar. Yani, o yönden beni çok şaşırttı.” (K7,28)

“...Yani, temizlik hizmeti alıyoruz, yiyecek-içecek desteği alıyoruz. Temizlik malzemelerimiz, şampuanımıza, diş fırçamıza kadar her şeyimiz var yani. (...) Harçlık alıyoruz. (...) mesela hastalık falan olunca hastaneye götürüyorlar araçla. Burada mesela daha güvenli ve daha iyi sağlık hizmeti alıyoruz.” (K8,26)

“...avukatım çıktı. İşte boşanma için, avukatım çıktı. Harçlık veriyorlar, onu da aldım, aylık olarak. Psikolojik destek aldım, danışmanım beni yönlendirdi psikiyatriye.” (K9,21)

“...biz üstümüzdeki kıyafetlerle gittik. Ben evden hiçbir şey almadım. İhtiyaç saati vardı işte, onda üstse üst-baş, diş fırçası, ihtiyacım olanları aldım hep. (...) İlk adımdayken 2 kez psikiyatri servisine gittim. Sığınmaevinde kalırken de bir sefer psikiyatriye gittim. Çocuklar da hastalanırdı mesela; kusma, ishal, salgın hastalık olduğunda, orada götürüyorlardı hastaneye mesela. (...) bana sosyal destek parası, yardım da çıktı. Burada da aylık harçlık alıyorum. Bana göre her şey tam, eksiksiz. Her şeyimiz karşılanıyor.” (K10,38)

Yapılan görüşmelerden kadınların genel olarak; sığınmaevinde aldıkları hizmetleri yaşadığı şiddetten kurtulmaya yönelik olarak o anı düşünerek kısa süreli değerlendirdiği, geleceği düşünmedikleri görülmüştür. Bu durumla ilgili K5 Hanım kendisini şöyle ifade etmiştir:

“...Yani, geleceğini, biz bile kendi geleceğimizi bir düzene koyamadık ki, burada ne yapabilirler. O yüzden yani şu bile benim için velinimet. Diyorum ya, ben çünkü öyle bir ortamda yaşıyordum ki...” (K5,29)

Kadınların çocuklara yönelik hizmetleri de genel olarak kreş ve okul kaydı olarak değerlendirdikleri görülmüştür:

“...kreş var, küçük kızım da kreşe gidiyor. (...) küçük kızım da çok memnun, seviyor, severek de gidiyor. Hem güzel vakit geçiriyor.” (K2,42)

“...Okulu mesela, ilk okula gittim. Okuldakiler bana şöyle söyledi, başladım ağlamaya. Dedi ki “çocuğun senesi mahvolacak” dediler,1 senesi gidecek. İşte gizli kayıt yaptıramıyoruz, avukat çıkmadığı için. (...) Dedi ki, “bu çocuğun burada kaydı olmayacak, başına bir şey gelse hiçbir şey bilinmeyecek, burada olduğunun bile farkında değiliz” dedi, bu çocuğu yok sayıyoruz dedi. Neyse oradan ağlaya ağlaya ben buraya geldim. Danışmanımın yanına dedim ki, böyle böyle. Danışmanım o kadar sinirlendi ki, sanki o annesi gibi davrandı gerçekten. Sonra neyse Millî Eğitim Bakanlığı'na yazdı, sonra işte biz bir şekilde çocuğu okula gönderdik. Şu anda gizlilik kararını bekliyoruz, şu anda okuldan da geri kalmadı. Küçük kızım da kreşe gidiyor.” (K5,29)

“İşte kızım kreşe gidiyor, normalde gitmiyordu evdeyken. Eşim göndermiyordu. Kreş hizmeti alıyoruz o çok güzel oldu.” (K8,26)

“...Burada okula kayıtları yapıldı büyüğün. Küçük de kreşe gidiyor işte.” (K10,38)

Sığınmaevi çalışanları çocuklara yönelik hizmetlerde öncelik verdikleri konunun eğitim ve sağlık hizmetleri olduğunu ifade etmişlerdir:

“...kreş hizmetimiz var, onun dışında çocukların okul kayıtlarını yapıyoruz. (...) Sabah 09.00 – 15.30 arasında, kreş hafta içi açık oluyor. Çocuklarla ilgili, aslında bizim en çok ilgilendiğimiz kısım sağlıkla, eğitim kısmı oluyor. Mümkün olduğunca hızlı bir şekilde okul kayıtlarını yapıyoruz. Okulla sık sık görüşüyoruz, çocuktan okula dair geri dönüşler alıyoruz. Okul kayıtları mümkün olduğunca en yakın okula yapılıyor. Genellikle, gizlilik kararını bekliyoruz, riskli vakalarda. Gizlilik kararı çıktıktan sonra, okul kayıtlarını yapıyoruz ya da gizlilik kaydı yapılmasına gerek olmayan durumlarda da direkt en yakın okula kayıtlarını yapıyoruz.” (Ç1, Sosyolog)

“...Çocuklara işte kreşimiz var, çocukların kreşten faydalanmasını sağlıyoruz. İşte, okul kayıtlarıyla ilgili süreci takip ediyoruz. Onun dışında sağlık. En önemlisi bunlar.” (Ç2,SHU)

3.6.2.2.2. Olumsuz Deneyimler

Bu bölümde sığınmaevlerinin koşulları ve hizmetlerine dair olumsuz deneyimler; “Sığınmaevinin Fiziki Koşullarının Yarattığı Sorunlar”, “İlk Kabul Birimiyle İlgili Sıkıntılar”, “Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmaların Yetersizliği / Boş Vakit Değerlendirme- Eğitimler”, “Çocuklarla İlgili Kadınlara Yönelik Çalışmaların Eksikliği” ve “12 Yaş Üzeri Erkek Çocukların Sığınmaevlerine Kabul Edilmemesi” başlıklarıyla öne çıkmıştır.

3.6.2.2.2.1.Sığınmaevinin Fiziki Koşullarının Yarattığı Problemler²⁶²

Kadın sığınmaevlerinin ideal fiziki koşulları “Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliği”nin 8. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre sığınmaevlerinin korunaklı ve bahçesi olan müstakil bir bina olması, hizmet alan kadın ve çocuklarına özel bir odanın sağlanması, bir odanın en fazla iki kadın tarafından paylaşılması, odalarda bağımsız banyo ve tuvalet bulunmasının öncelikli olması, aksi halde banyo ve tuvaletlerin en fazla üç kadın tarafından paylaşılacak şekilde ayarlanması, hizmet alan kapasitesine uygun sayı ve genişlikte salon, oturma odası, kadınlar için etkinlik odası bulunması, çocuklar için kreş, eğitim ve rehabilitasyon, oyun ve etkinlik odaları ile çalışma odaları bulunması, binaların engelliler için erişilebilir olmasının sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca sığınmaevi ortamının resmiyetten uzak, yuva sıcaklığı sağlayacak şekilde, kadınların ve çocukların rahat etmelerini sağlamayacak şekilde düzenlenmesinin önemi belirtilmiştir.²⁶³ Yapılan görüşmelerde kadınların; özellikle ilk kabul birimlerinin fiziki koşullarından dolayı zorlandıklarına, bu şartlar altında 1 ay gibi bir süre kaldıklarına dair ifadeleri ön plana çıkmıştır. Kadınların ilk kabul birimleri ve sığınmaevlerinde; çocukları açısından fiziksel koşullarla ilgili üzerinde en çok durdukları konunun, kreş dışında “çocukların vakit geçirebileceği bir alanın olmadığı” ifadesi olduğu görülmüştür.

K1 Hanım ilk kabul biriminin binasının engellilere uygun olmadığını, bu sebeple engelli çocuğuyla birlikte hizmet aldığı süreçte yaşadığı sıkıntıları şöyle ifade etmiştir:

“...Yemek yedirirken de zor oluyor mesela, ona (**engelli oğlundan bahsediyor**) göre mesela oturturacak bir şey bulamıyorum, mama sandalyesine oturturuyorum, çok zorlanıyor çocuk, oturmuyor. Oğlumu aşağı inip çıkarken de sürekli sırtımda, mesela asansör olsa çok isterdim. Sürekli sırtımda, artık kolum bile kullanmakta zorlanıyorum.” (K1,22)

²⁶² Tema için; Taşdemir- Afşar (2019), a.g.m.’den faydalanılmıştır.

²⁶³ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 8.

Görüşme yapılan kadınların; ilk kabul biriminde kreş haricinde çocukların oyun oynayabileceği, çocuklara yönelik vakit geçirebilecekleri bir alanın eksikliği üzerinde durduğu görülmüştür:

“...Hani, çocuklar sadece salonda televizyon bakıyorlar, oyun oynuyorlar, ona da zaten büyük kadınlardan dolayı, çocuklara sıra gelmiyor. Odanıza gidin diyorlar, çocuklara oynayacak yer yok. E... dışarıya zaten, her taraf apartman, rahat oynayamıyorlar, bağırmanın, susun diye. Hani istedikleri gibi bir oyun şeyi, park falan yok zaten. E yukarıda, salonda çizgi film baktırmıyorlar, ee oğlan iki de bir, anne beni gönderiyorlar yukarı. Gel oğlum biz burada oynayalım, diyorum artık.” (K3,29)

K5 Hanım çocuklar için oyun alanı eksikliği haricinde tuvaletlerin ortak kullanıldığına ve çocuğunun bu durumla ilgili yaşadığı sıkıntıya değinmiştir:

“...Yani, biz ilk kabuldeyken çok zorlandık. 3 gün kaldık orada, ama çok zorlandık. (...) ilk kabulde odada ufak bir oda, hiçbir şey yok, oyuncak denilen bir şey yok, televizyon yok. Televizyon sonra öğrendik, aşağıdaki katta, ama orada herkes izliyor, çocuk istediğini izleyemiyor. İlk orada çok sıkıntı yaşadık. Bir de orada tek tuvalet katta ortak olduğu için, gitmek istemedi benim kızım. Benim büyük kızım da temizlik titizliği var, banyo yapmak istemedi. Ama buraya geçince Allah'ım dedim, dünya varmış. Orada bir ay kalanlar da varmış. Ben orada bir ay kalsaydım kesinlikle geri çıkardım.” (K5,29)

K7 Hanım çocuğuyla birlikte 8 kişilik odada kaldığını, çocukların oyun oynayabilecekleri bir bahçenin de olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...İlk kabulde başka da bir şey yok zaten kreş harici. Kalabalık odada kalıyorduk bir de. O yüzden ilk kabul, biraz bizim için çok zor geçti. Ve ben orada 1 ay kalmak zorunda kaldım. (...) Mesela orada bir bahçe de yoktu, ufak bir avlu vardı. O avluda da biz 5 dk bile duramıyorduk mesela, sürekli o 4 duvar arasında zaten benim odam da 8 kişilikti. Yani o odada durmak zorundaydı Ç. oyuncak zaten içeri sokamıyorduk, orası baya bizi zorlamıştı Ç.'yi de. Baya bir ağlamıştı yani buraya gelene kadar.” (K7,28)

Sığınma evinde kreş öğretmeni olarak çalışan Ç3 Hanım; çocukların sığınmaevinde tek mutlu oldukları alanın kreş olduğunu belirtmiştir:

“...Bu kurumda çocukların tek eğlendiği yer, tek mutlu oldukları yer anaokulu olduğu için, ben bir şey söylediğim zaman hemen uyguluyorlar.” (Ç3, Çocuk Eğitici)

Sığınmaevlerinde çocukların birlikte vakit geçirebilecekleri tek alanın kreş olduğu, kreşin de öğretmen başında olduğu zamanlarda, hafta içi belli saatlerde açıldığı, bu sebeple kreş öğretmenin izinli olduğu dönemlerde çocukların vakit geçirebileceği hiçbir özel alanın olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. İlk kabul biriminden hizmet alan K1 Hanım'ın hizmet aldığı dönemde kreş öğretmenin izininde olduğu ve bu süreçte çocukların oyun alanına olan ihtiyacının ön plana çıktığı görülmüştür:

“...hani oyuncak konusunda çok zorlanıyoruz. **(Gülüyor burada.)** Bir oyuncak falan verselerdi, güzel olurdu. Hani çocukların oynayabileceği bir şeyler verselerdi, güzel olurdu. (...) Buraya geldiğinden beri hiç kreşe gidemedi çocuklar, kapalı. (...) Mesela bir oyun alanı olsa, ıı... böyle bir yarım saat çocukları koysak oynasa filan

yani. (...) Çocukların belli bir saati olsa, dışarı çıkartıp oynasaydık mesela. Bir park alanı olsaydı.” (K1,22)

Kadın sığınmaevinden hizmet alan kadınların; anne-çocuk birlikte vakit geçirebileceği bir oyun alanının eksikliğine vurgu yaptıkları görülmüştür:

“...Odalara oyuncak veriliyormuş, ama o da sayılı. Yani bir, aslında hep beraber bayanlarla birlikte, hani çocuklarla birlikte, o şekilde bir etkinlik olabilirdi. Etkinlik için ayrı bir alan olsaydı hani.” (K5,29)

“...küçük çocuklar için de hani böyle bir oyuncaklar, oyun olabilecek hani, bir alan olsaydı çok iyi olurdu. Yani mesela kreş saati dışında, hafta sonu bir şey olsa güzel olurdu. Hani böyle annelerin de girebileceği bir alan. Küçük çocuğum mesela kreşe alınmıyor yaşından dolayı, odalarda oyuncak alınmıyor, çok sıkılıyor. (...) Dediğim gibi oyun alanı yani, sadece oyun. Çünkü burada bütün imkanları sağlıyorlar.” (K6,29)

Anne-çocuk oyun alanının olmasının gerekliliğine dair sığınmaevi çalışanı Ç2 Hanım da benzer ifadelerde bulunmuştur:

“...Mesela anne- çocukların birlikte vakit geçirmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulabilir. Kendi ortamlarında, bizim onları gözlemlediğimizi düşünmedikleri. Onlara böyle doğal, birlikte vakit geçirebilecekleri ortamlar yaratabiliriz. Yani mesela bir etkinlik düzenlenir, çocuklara yönelik ama anne-çocuk birlikte katılabilecekleri, annenin çocuğa destek olabileceği. Hem böylece anneler çocuklarıyla daha çok vakit geçirmiş olur, çocuklarla ilgili yapabilecekleri etkinlikleri görmüş, öğrenmiş olur.” (Ç2, SHU)

Kadın sığınmaevinden hizmet alan şiddet mağduru kadın ve çocukların psikolojik durumlarına vurgu yapan K2 Hanım; sportif aktivitelerin yapılabileceği bir spor salonunun olmasının faydalı olabileceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...yani spor mesela olabilir. En, bence en büyük bir şey. Gerçekten, biz bunu kızım ile bile yukarıda, kızım bile dedi, anne dedi, mesela dedi, ıı... bir spor salonu olsa dedi, hani ne kadar güzel olurdu. İnsanlar dedi, bizlerin psikolojisine bile, çok iyi gelir dedi. Gerçekten de spor gerçekten, ıı... insana, ıı... yani çok iyi gelen bir şey bence.” (K2,42)

3.6.2.2.2. İlk Kabul Birimiyle İlgili Sıkıntılar

İlk kabul birimleri kadınların ve çocuklarının sığınmaevine yerleşmeden önce geçici süre kaldıkları ve ilk değerlendirmelerinin yapıldığı birimdir. İlk kabul birimlerinde geçici süre kalınması dolayısıyla çocukların okul kaydı gibi ileriye dönük hizmetler başlatılmamaktadır. Çalışmamızda; kadınlarla yapılan görüşmelerde sığınmaevine nakil süresinin 1 aya uzayabildiği ve çocukların eğitimden bir süre uzak kaldıkları gibi durumlar karşımıza çıkmıştır. Ayrıca pandemi sonrası ilk kabul birimde çarşı izinlerinin iptal olduğu bu durumun kadınlar ve çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır:

“...sıkıcı bir yer aslında, hani mecburiyetten buradayız ama, gerçekten insan sıkılıyor. Yani, niye, neden dersin, en büyük nedeni de, dışarıyla irtibatımız yok şu anda. Yani, önceden haftanın 3 günü izin günü varmış, dışarı çıkabiliyormuşsun, ama bu pandemiden dolayı yasaklamışlar. Yani, kesinlikle dışarıyla irtibatımız yok,

hani dışarı çıkamıyoruz. Çocuklar da, yani biz de, gerçekten etkiliyor bu durum. (...) dışarıya çıktığım zaman, insan kendini sanki hapisneden çıkmış gibi özgür bir şey, değişik insan hissediyor. (...) çocuklar sıkılıyorlar ya.” (K2,42)

“...Hani, çocuk bu, ister istemez çıkmak istiyor dışarı, oynamak istiyor, daralıyor, ediyor. “Ne zaman gidecez?” diyorlar arada. (...) istiyorum ki; nakil olup bir an önce çocuklarım okula başlasın, ben çalışabileyim.” (K3,29)

“...mesela şu an okul zamanı. Okullar açıldı. Şu an çocuklar nakli bekliyorlar. Nakil olduğu zaman, nakil olduğu yerde okula gidebileceklermiş ama eğitim, ee...eğitimden geri kaldılar şu an. Mesela, 1 ay kalan var, 15 gün kalan var. Eğitimden ee... hani kaldılar.” (K4,28)

3.6.2.2.3.Çocuklarla İlgili Yapılan Çalışmaların Yetersizliği

/ “Boş Vakit” Değerlendirme- Eğitimler

Şiddet mağduru kadınların çocuklarıyla birlikte şiddetten uzaklaşmak ve sonrasında yeni bir düzene geçmek amacına yönelik bir basamak görevi gören sığınmaevlerinin amaçlarından en önemlisi; kadın ve çocukların güçlenmesini sağlamaktır. Buna yönelik yapılacak mesleki çalışmalar ve etkinlikler verilen hizmetlerin niteliği açısından önemlidir. Şiddet mağduru çocuk sahibi kadınlar için ayrıca, çocuklarının kuruluş tarafından desteklenmesi, bu açıdan çocuklara verilecek gündüz bakım hizmetleri önemli bir ihtiyaçtır. Bu çalışmada yapılan görüşmelerde; sığınmaevlerinde çocuklara yönelik çok fazla etkinlik ve mesleki çalışmanın yapılmadığı, kreş saatlerinin kısıtlı olduğu, kreş saatleri dışında çocukların boşta kaldığı, öğretmenin izinli olduğu dönemlerde kreşin de olmadığı ve çocukların sığınmaevlerinde “boş vakit” geçirdikleri gibi konular ön plana çıkmıştır.

“...Benim yine, ıı... büyük kızım biraz sıkılıyor, hadi burada tamam arkadaş falan edindik, şudur budur geçiyor işte, zaman zaman tabii ki sıkılıyor ama. ıı... yani, e... uzun süre de kalınca artık gerçekten insan sıkılıyor. Yani, günler nasıl geç, yani geçireceğini bilmiyorsun... ortanca kızım, ilk geldiğinde, ıı... o, ağlamaya falan başladı yani. (...) hani bir aktivite yok, bir şey yok. O ağlamaya başladı, hemen bir darlanmaya falan başladı. (...) yani kreşte güzel zaman geçiriyor. Arkadaşları oluyor. Onlarla zaman geçiriyor. Ama; bu 1 haftadır ıı... kreş hocası sanırım izine çıkmış, kapalı. ıı... yani, öyle yani... şimdi boş kaldı hepten çocuklar.” (K2,42)

“...çocuklar, sadece burada çok boş vakit geçiriyorlar. Mesela, hani bir kitap okumaları için 1 saat ya da 2 saat belirlenebilir ya da oyun oynamaları için. Yani etkinlik gibi bir şey olabilirdi mesela. Çünkü burada daha çok hani, ne kadar da biz onlara kitap okusak da, etsek de, kitap okuyun da desek de, bir yerden sonra sıkılıyorlar, civıtlıyorlar, kaçmaya çalışıyorlar. Ama, başlarında biri olsa, hem dersi unutmazlar, hem kitap okurlar hevesle, şeyle. (...) Kreşte de hiç, hani bir etkinlik, sadece bir resim yapıyorlar, okurlarsa belki bir yarım saat 1 saat kitap okuyorlar. O da bizim büyükler olduğu için, çoğunlukla hiç bizimkiler fazla giremiyorlar, büyük oldukları için. Bir yarım saat 15-20 dk giriyorlar, ondan sonra ya hocamız gidiyor ya bir şey oluyor ya iş oluyor.” (K3,29)

“...Kızımla, dışarı da hani haftada 2 kere ya. Dışarı çıkartıyorum, öyle vakit geçiriyor zaten. Buradayken de televizyonu açıyorum, hani çizgi film olsun, kreş burada var zaten, gönderiyorum geliyor, uyutuyorum, öyle vaktimiz geçiyor. Hafta sonu da mesela buranın temizliği var, ben temizlik yaparken kızım uyuyor ya da televizyonu açıyorum, öyle izliyor. Arada bahçeye çıkartıyorum, gezdiriyorum. Yani

işte boş zamanlarımızda hani, etkinlik olsun, çocuklara hani kitap olsun, hikâye kitabı olsun, boyama olsun. (...) Hani kreşi kilitliyorlar, bitti gitti.” (K9,21)

Yapılan görüşmelerde kadınların çocukların boş vakit değerlendirmelerine yönelik olarak özellikle okul çağındaki çocukların eğitimlerine destek olabilecek faaliyetlerin olmasının gerekliliğini ifade ettikleri görülmüştür:

“...Çocuklar için de öğretmen şart bence. Yani, 1 saat de olsa, çocukların hani, öğretmeni dinleyip, hani, o günü dersle geçirmeleri daha güzel bence. Hani, bilgileri tazeleseler, bu daha çok katkı sağlayacaktır buradaki çocuklara. Bunun dışında kreş var ama benim çocuklarım büyük olduğu için, zaten onlar 1 saat falan ancak duruyorlar. Onda da etkinlik falan işte. Ama, okula giden çocuklar için ayrı bir öğretmen şart diye düşünüyorum. (...) Hani, ben daha çok böyle derse odaklı olmasını isterdim bir şey yani.” (K3,29)

“...çocuklara hani kreşin haricinde hani, eğitim desteği verilebilirdi. (...) boş zamanlarımızda mesela, eğitim-öğretim bir şeyler olabilirdi. Mesela, hani çocuklara kreşte ödevler verilebilir. Hani yasak olduğu için verilmiyor, hani kalem, silgi odalarda yasak çünkü. Vakit geçmiyor yani.” (K9,21)

Kadınların bir kısmı ise kreş saatlerinin çok kısa olduğunu ve çocukları için yeterli olmadığını, kreşte kısa bir süre zaman geçiren çocuklarının vakitlerinin büyük bölümünde boş kaldığını ifade etmişlerdir:

“...Buraya geldikten sonra kızım biraz hırçınlaştı. Yani durmuyor, hani zapt edemiyorum. Canı sıkılıyor, çocuktur yani. Kreş saati de zaten, kahvaltıdan sonra, sonra da öğlenden 15.00’e kadar. Ne bileyim, kreş saati biraz daha hani uzatılabilir. Hırçınlaşıyor, hani durmak istemiyor, canı sıkılıyor. Küçük çocuk sonuçta.” (K9,21)

“...Mesela ortanca oğlum 08:00’de okula gidiyor, 12 buçukta çıkıyor. Onu okula götürüp getirmekle öğleden sonra oluyor. 5 yaşındaki çocuğum kurum kreşinde zaman geçiriyor, saat 10:00-12:00 arası. Saat 15:00’den sonra bahçede oynuyor, ödevlerini yapıyorlar, odada TV izliyorlar. Aslında, ne olabilirdi, işte kreş saat 17:00’e kadar açık olsa, daha doya doya oyun oynayabilse çocuklar.” (K10,38)

Yapılan görüşmelerde; Taşdemir’in (2019)²⁶⁴ çalışmasındaki bulgulara benzer şekilde araştırma yapılan sığınmaevlerinde, çocukların kreş haricinde genellikle televizyon izleyerek, kendi aralarında oynayarak, bazen anneleriyle dışarı çıkarak veya odalarında birlikte vakit geçirdiklerine dair ifadeler ön plana çıkmıştır. Sığınmaevlerinde çocuklara yönelik farklı etkinlikler düzenlenmediği, aynı şeyin kadınlar için de geçerli olduğu, kadınların vakitlerini günlük rutin işlerle geçirdikleri bilgisine ulaşılmıştır. Bununla ilgili K2 Hanım; hem çocuklar için hem kendileri için boş vakitlerinde kafalarını dağıtabilmelerini sağlayan bir aktivitelerinin olmadığını, sosyal aktivitelerin eksikliğini hissettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“..ya hem çocuklar için, hem de büyükler için, ıı... mesela haftada 1 de olsa, ıı... bir yere, mesela yaz dönemiye, ne bileyim ben, işte bir pikniğe, bir yere götürmek gibi olabilir. Hem bir dışarıya çıkmış olunur, hem, ıı... yeşil, doğa, ortam, ıı... güzel, çok güzel bi... olur bence. Psikolojik olarak da gerçekten çok iyi gelir. İşte, psikolojiye hani, insanların psikolojisine işte, iyi gelecek şey, biraz kafalarını dağıtacak falan gibisinden düşündüm. (...) Hani, her şey bir, rutin bir şey var, o

²⁶⁴ Taşdemir - Afşar, (2019), **a.g.m.**, s.195.

düzeyde, sürekli sabah kalk aynı, akşam yat, aynı. (...) yani, ye, iç, temizliğini sabah yine yap, bu kadar yani, başka bir şey yok. Yani, mesela, kadınlar için, çocuklar için, ıı... işte psikolojisine iyi gelecek veyahutta biraz da olsa hani, güzel vakit geçirecek böyle güzel, hani bir şeyler olsa.” (K2,42)

Sığınmaevlerinde kadınların günlük yaptıkları temizlik vb. işler sonrasında ortak alanda (salonda) vakit geçirdikleri, sürekli bir arada olmanın verdiği rahatlıkla yanlarında bulunan çocukları göz ardı ederek uygunsuz konuşmalar yaptıkları, kimi zaman küfür içerikli konuştukları bilgisine ulaşılmıştır. K3 Hanım ortak alanda çocuğunun tanık olduğu uygunsuz konuşmalardan rahatsızlığını ve buna yönelik kadınlara farklı etkinlik ihtiyacını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Burada çok mesela yani, hani, kadınlarla iç içeler (**çocuklar**), kız da olsa erkek de olsa. Bazen kadınlar civıtabiliyorlar. Onlar da ister istemez, bunları çocuklar görüyor yani. Böyle, çok samimi oluyorlar, gevşek gevşek konuşuyorlar ya da bazen küfürlü konuşuyorlar. Mesela ben bunların çocuklardan uzak olmasını isterdim. Mesela oğlum babasından uzaklaştığından beri küfrü bıraktı. Şimdi tekrar ortamdan etkilenmesini, duymasını da istemem. Ama burada birkaç tane çocuk var küfreden, yeri geliyor kadınlarımız. Yani, şimdi ben de bir kadını ama yani, kadınlarımız çocuklardan daha beterler yani. Bazen ağzı çok bozuk konuşuyorlar, ediyorlar. Hani, hiçbir çocuğun bunu duymamasını isterdim. Hani, bazen, yani çok terbiyesizce konuşmalar da oluyor. Küfürlü, şeyli, ondan uzak olmalarını isterdim. (...) biz bayanlara da şart böyle bir eğitimler. Beceri, hani. En azından yukarıda kimse kimseyi yemez. Canı sıkılan birbirine kavga etmeyince. Hani, el becerileri burada şart aslında.” (K3,29)

Kadınlara yönelik etkinlik eksikliğinin, dolaylı yoldan çocukları da etkilediği, çocukların uygunsuz konuşmalara tanık olmasıyla Taşdemir'in (2019)²⁶⁵ ifadesiyle ikincil istimara maruz kaldıkları bilgisi elde edilmiştir.

3.6.2.2.3.1. Personel Yetersizliği

Sallan-Gül (2013); sığınmaevleriyle ilgili Türkiye çapında yaptığı çalışmada, sığınmaevlerinin çocuklara yönelik hizmetlerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşmış ve bununla ilgili mesleki çalışmaların özellikle personel yetersizliğinden dolayı mevcut personelin bu tarz çalışmalara ayıracak vakti olmaması sebebiyle sunulamadığı, kuruluş imkânlarından faydalanılamadığını üzerinde durmuştur.²⁶⁶ Taşdemir (2019) kadın sığınmaevlerinde çocuklara verilen hizmetleri değerlendirmek üzere Ankara'daki sığınmaevlerinde yürüttüğü çalışmada; çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin yetersiz ve nitelik olarak düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.²⁶⁷

Bu çalışmada, sığınmaevi çalışanlarıyla yapılan görüşmelerde de çocuklara yönelik olarak çok fazla çalışma yapılamadığı üzerinde durulduğu görülmüştür. Sallan-Gül'ün (2013) çalışmasında elde ettiği bulguya benzer şekilde, bu çalışmada bunun

²⁶⁵ Taşdemir- Afşar, **a.g.m.**, s.195,196.

²⁶⁶ Songül Sallan Gül, **Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?**, Bağlam Yayıncılık, 2. bs., İstanbul, 2013, s.177,232.

²⁶⁷ Taşdemir- Afşar, **a.g.m.**, s.208,209.

başlıca sebeplerinden birinin personel yetersizliği olarak gösterildiği ifadeler ön plana çıkmıştır. Sığınmaevinde çalışan sosyal servis personelleri, öncelikli hedef kitlelerinin kadınlar olduğunu, bu sebeple çoğu zaman çocuklarla çalışma yapmaya fırsat kalmadığını belirtmiştir:

“...aslında bizim hedef kitlemiz kadınlar olduğu için çocuklarla genellikle birebir görüşme yapmıyoruz. Ancak, annelerin çocuklarla ilgili bir şikâyeti olduğunda veya çocuklar arasında bir problem görüldüğünde ya da bizden mahkemeler tarafından çocuklar hakkında rapor istendiğinde. Bu gibi durumlarda görüşüyoruz çocuklarla. (...) Ya da bazen mesela çocuklar geliyor işte, babayla görüşme kararı çıkıyor ve çocuğu bir şekilde bizim kişisel ilişki kararına göre babayla görüştürmemiz gerekiyor karakolda. Çocuğu hazırlayabilmek adına önceden bir görüşme yapıyoruz.” (Ç1, Sosyolog)

“...çocuklarla genelde, ilk görüşmede bir görüşüyorum, tanışmak amacıyla. Daha sonra da çocuğun özel bir durumu varsa, işte geliş sebebine göre ya da tanık olduğu bir durum varsa, bir şiddet öyküsü falan varsa o zaman belli aralıklarla görüşmeye çalışıyorum. Ama çok sıklıkla değil, çünkü esas ilgilendiğimiz kadınlar oluyor burada.” (Ç2, SHU)

Ç5 Hanım ise çocuklarla görüşebilmek üzere kendi çabalarıyla vakit yaratmaya çalıştığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...çocuklarla sık sık iletişim halinde oluyoruz. Bireysel, mesleki etkinlik anlamında çok sık olmasa da sürekli şey yapmaya çalışıyorum. Gözlemleme ve çocuklarla da görüşme almaya çalışıyorum vakit elverdiğince. Çünkü ilk kabul biriminde sirkülasyon çok fazla oluyor ve çoğu zaman kadınların işlemlerinden çocuğa sıra gelmeyebiliyor.” (Ç5, Psikolog)

Sığınmaevi çalışanlarıyla yapılan görüşmelerden; sığınmaevlerinde görevli tek bir kreş öğretmenin olduğu, bu durumun da kreşte nitelikli hizmet verilmesini etkilediği bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumla ilgili tek bir kreş ve tek bir öğretmenin olmasından dolayı çocukların yaş gruplarına göre sırayla kreşe alındığı ve çocukların kreşten faydalanma süresinin yetersiz kaldığı veya tüm yaş gruplarının aynı anda alındığı ve yaş gruplarına özel etkinlik yapmakta sıkıntı yaşandığı ifadeleri öne çıkmıştır:

“...buradaki kreş için yaş grupları birbirinden çok farklı. 10 yaş da var, 2 yaş da var. Tek öğretmen var, tüm yaş gruplarını alamıyor, gruplara ayırıyor mecbur. Kreş saati de öyle kısa oluyor.” (Ç2, SHU)

“...Kreşte bütün yaş grupları aynı anda oluyor. Çünkü kurumda normalde benim 3-6 yaş arası çocukları almam gerekirken kurumun şartlarından dolayı, yani tek kreş var, tek kreş öğretmeni benim. Öyle olunca ne tarz etkinlik yapacağım, hangi yaşa odaklanacağım konusunda biraz zorlanıyorum.” (Ç3, Çocuk Eğitici)

Çalışmada kuruluşun fiziki koşullarındaki eksikliğe dair ortaya çıkan çocuklar için ayrı bir etkinlik alanının çalışma yapılan sığınmaevlerinden birinde mevcut olduğu; fakat personel yetersizliği sebebiyle bu alanın değerlendirilemediği bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumu çocuk gelişimci olarak sığınmaevinde yeni göreve başlayan Ç4 Hanım şu şekilde ifade etmiştir:

“...yukarıda mesela hatta, burada fizik şartlar da çok uygun bu kadın konuk evinin. Yukarıda her türlü etüt odası, eğitim odası. (...) Eğitim odasını görmüşsünüzdür, bir sürü oyuncak, kitap, var. Yani, ben o yüzden bu nokta da çok eksik olduğunu düşünmüyorum. Zamanla zaten ben de bir şeyleri oturttukça, ekstra bir hizmet daha gerekiyor mu bilmiyorum. (...) daha oda faaliyete geçmedi, odada kitaplık bozuk olduğu için kitapları yerleştiremedim. (...) Ama odada zaten her türlü materyal mevcut. Kitapları gördünüz, her türlü oyun, onların yaşına uygun materyaller de var onları zamanı gelince kullanacağım.” (Ç4, Çocuk Gelişimcisi)

Çalışma yapılan sığınmaevlerinde, çocuk gelişimcilerin yeni göreve başladığı, bu durumun çocuklar açısından olumlu gelişmelere yol açacağına dair düşüncelerin olduğu görülmüştür:

“...Bizim buradaki şu an sosyal servisteki kişi sayımız arttı, ama ondan öncesinde 2 kişiydik veya 3 kişiydik. Kadınların zaten yapılan işlerinden, çocuklarına çok fazla vakit kalmıyordu. (...) çocuklar için aslında, bizim çocuk gelişimcimiz var, daha yeni başladı o da. Çok mutluyuz o konuda. (...) şimdi bir öğretmenimiz de var, çocuk gelişimcimiz de var. O dönemde öğretmen ve çocuk gelişimcinin olmaması ve sosyal servisteki personel sayımızın az olması, düşündüğümüz çalışmaların hepsini ertelemiştik. (...) Yani en azından şöyle, bizim burada kadın sayısından çok çocuk sayımız oluyor. 20 kadınımsa, 25-30 çocuğumuz oluyor. Öyle olunca da onların kontrolü, planlanması. (...) bizim kuruluşumuzda personel yetersizliğinden dolayı, bütün vaktimiz kadınlara gittiği için çocuğa dair çok fazla hizmet yapılamıyor. Zaten uzmanlık alanımızın da çocuk olmaması dolayısıyla, çok da girmek istemiyoruz.” (Ç1, Sosyolog)

“...çocuk gelişimcimiz yoktu bizim, olmadığı için sıkıntı yaşıyorduk. Yeni geldi çocuk gelişimcimiz, o çocuklarla sık sık görüşüyor, çocuklara testler uyguluyor falan. Hani, o bakımdan iyi oldu.” (Ç2, SHU)

“...çocuk gelişimci şart bu kuruluşlara. Sosyal çalışmacı arkadaşlar da bunu söylüyorlar. Onlar da ellerinden geldiğince yaptıklarını ama daha çok kadınların hani boşanmadır, şudur, budur evrak işleriyle ilgilendikleri için çocuklara çok fazla yönelemediklerini söylediler. Şimdi ben geldikten sonra çocuklarla ilgili bir şeyler yaptıkça artık şeyi de görürüz, yani çocukların gelişimi ne durumda, annelerin çocuklarıyla iletişimi ne durumda. Bunlar açıkça çok önemli. Farkındalık, bilinçlendirme adına da ben bir şeyler yaptıkça daha iyi olacak bence. Kadın sığınmaevlerine çocuk gelişimcisi bence olmalıymış zaten.” (Ç4, Çocuk Gelişimcisi)

Yapılan görüşmelerde sığınmaevinde çocuk gelişimcisi haricinde anne ve çocuklara yönelik güçlendirici mesleki çalışmaların yapılabileceği eğitimli personelin olduğu; fakat bu personelin de personel yetersizliği sebebiyle kadınlarla ilgili işlemlerle ilgilenmesi gerektiği ve aldığı eğitime yönelik çalışmalar yapacak vaktinin olmadığı bilgisine ulaşılmıştır:

“...aldığım eğitimlerde anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye yönelik bağlanma eğitimleri verilebiliyor hem anneye hem çocuğa. Çocuklar için özellikle mahremiyet eğitimi veriyoruz mümkün olduğunca. Sanat terapisi, sanat atölyeleri düzenliyoruz hem anneler hem çocuklar hem de birlikte yapabilecekleri etkinlikler halinde oluyor. Çok sık uygulayamasak da çok verimli ve faydalı olduğunu düşünüyorum. (...) Ben aldığım eğitimlerle ilgili, çocuklara destekleyici çalışmalar yapıyorum, hani iş programım uygun oldukça. Bunların hani daha sıklaştıkça düzenli hale getirilmesi faydalı olacaktır diye düşünüyorum. (...) Fakat; personel yetersizliği nedeniyle çok düzenli hale getirmek pek mümkün olmuyor bunları.” (Ç5, Psikolog)

3.6.2.2.3.2. Kuruluş İçi- Dışı Güvenlik Kuralları

“Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesine Hakkındaki Yönetmelik” gereği psikiyatrik desteğe ihtiyacı olan kadınlar da sığınmaevinden hizmet almaktadır.²⁶⁸ Yapılan çalışmada; yönetmelik gereği her ne kadar bu kadınlar toplu alanda yaşayabilir raporu ile kuruluşlara kabul edilse de tedavi süreçleri dahil sığınmaevinde kaldıkları süreçte kendilerine ve çevrelerine zarar verici davranışlarda bulunabildikleri, bu sebeple kuruluş içerisinde bazı kuralların uygulanmasının gerektiği bilgisine ulaşılmıştır. Uygulanan bu kuralların çocuklara da yansıdığı, kesici-delici aletlerin (kalem, makas vb.) odalarda olmasının yasaklanması sebebiyle anneleriyle çocukların vakit değerlendirmekte zorlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumu sığınmaevi çalışanı Ç1 Hanım şu şekilde ifade etmiştir:

“...Maalesef ki bizim gizlilik ve risk durumumuz, çok ciddi boyutlara ulaşıyor, yani biz burada 40 kapasiteli bir kurumuz, ama çoğu zaman 50'nin de üzerine çıkabiliyor kapasitemiz. Ve bu kadınlar içerisinde psikiyatrik vakalar oluyor, kendisine veya çevresine zarar verebilecek kadınlar oluyor. O yüzden sürekli ilk gözettiğimiz şey güvenlik oluyor. Aslında istiyoruz ki, mesela çocukların odalarına makas verebilelim, kâğıt kesebilsinler ya da işte çocukların anneleriyle birlikte yapabileceği etkinlikler için malzeme verelim yine odalara. Ama bunların hepsinin aslında zarar verebileceği ihtimalini düşününce bunları veremiyoruz. Çünkü bazı kadınlar oluyor ki; elindeki bardağı kırıp diğerine zarar vermeye ya da kendine zarar vermeye kalkıyor. O yüzden genellikle gözettiğimiz ilk durum, güvenlik ve risk durumu oluyor.” (Ç1, Sosyolog)

Görüşme yapılan kadınların bir kısmı da bu yasaklar dolayısıyla çocuklarının yaşadığı sıkıntıları dile getirmiştir:

“...Çocuklar burada özgür değil, kısacası. Kalem istiyor resim yapmak için, yasak. Çok sıkıntı oluyor.” (K1,22)

“...Mesela, hani çocuklara kreşte ödevler verilebilir. Hani yasak olduğu için verilmiyor, hani kalem, silgi odalarda yasak çünkü. Vakit geçmiyor yani. (...) Hani boya yasak, boyama kitabı olsun hani o da vaktini geçirsin. Sadece kreşte değil hani, canı sıkıldığında hani hırçınlaşmaması için ona da bir şeyler odamızda yapabildik. Çocuk sonuçta.” (K9,21)

Sığınmaevi çalışanları ile yapılan görüşmelerden; ayrıca sığınmaevlerinde kadınların ve çocukların güvenlik risk durumları dolayısıyla uygulanan gizlilik kuralının da çocuklarla ilgili yapılabilecek etkinliklere yansıdığı, bazı etkinliklerin gizlilik kuralı sebebiyle gerçekleştirilemediği bilgisine ulaşılmıştır:

“...benim ablam masal anlatıcısı. Şimdi mesela ablam gelse ve çocuklara masal anlatsa ya da bazı arkadaşlarım var bazı derneklerde çalışıyorlar ve çocuklar için böyle palyaço falan getiriyorlar, süslü balonlar falan. Böyle bu tür organizasyonlar planlamak istemiştik. Gizlilik ilkesi dolayısıyla bunların hiçbirini yapamadık.” (Ç1,Sosyolog)

²⁶⁸ ASHB, **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik**, Madde 13, (ç) bendi.

“...daha önce çocukları, tiyatroya, sinemaya vb. götürüyorduk. Hatta tam pandemi öncesi en son sinemaya gidilmişti. Ama tabi bazı kadınların can güvenliği riskleri ve gizlilik kararlarından dolayı zor oluyor bu tarz etkinlikler.” (Ç2, SHU)

“...bu çocukların gizlilikleri var. Mesela benim bu haftaki programımda gezi etkinlikleri düzenlemem gerekiyordu. Çocukları farklı yerlere götürmem, gezdirmem gerekiyordu. Ama işte çocukların gizliliklerinden dolayı yapamıyoruz. Ben de ne yapıyorum onlara sinema saati yapıyorum, drama etkinlikleri yapıyoruz kuklalarımızla. O şekilde telafi ediyorum. Ya da tablet üzerinden çocuklara açıp gösteriyorum, bakın çocuklar burada kütüphaneler var, burada hayvanat bahçesinde, şu şu hayvanlar var. İleriki zamanlarda gidin, gezin, görün diyorum. Yani ben şartlara göre elimden geleni yapmaya çalışıyorum... aslında işte etkinlikleri keşke böyle gizli gizli yapmak zorunda kalmasaydık. Diğer kurumlarda mesela biz tabi hep dışarlarda yaptık kutlamalarımızı. Bu çocukların böyle 4 duvar arasında kalması beni huzursuz ediyor.” (Ç3, Çocuk Eğitici)

3.6.2.2.2.4. Çocuklarla İlgili Kadınlara Yönelik Çalışmaların

Eksikliği

Bu bölümde “annelere yönelik mesleki çalışmaların eksikliği” ve “çalışan annelere yönelik hizmetlerin eksikliği” konuları ön plana çıkmıştır.

3.6.2.2.2.4.1. Annelere Yönelik Yapılan Mesleki

Çalışmaların Yetersizliği

Çocuklara yönelik yapılacak çalışmalar haricinde; annelere çocuklarla ilgili olarak yapılacak çalışmalar da anne- çocuk güçlenmesi açısından önemlidir. Yapılan görüşmelerde kadınların bir kısmı, annelere çocuklarla ilgili yapılacak eğitimlerin eksiliklerini de vurgulamışlardır. K3 Hanım; sığınmaevinde bazı annelerin çocuklarıyla ilgilenmediğini, buna yönelik annelere mesleki eğitim yapılmasının gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“...yukarıda gözlemlediğim kadarıyla, anneler çocuklarla ilgilenmiyor. Çocuk orada oturuyor, tepiniyor, şey yapıyor, anne odasından çıkmıyor. (...) Yani, öğretmen veyahutta sosyal servis görevlileri eşliğinde çocukları, anneleri toplayıp da, çocuklarınıza şöyle davranın şeklinde eğitim bir şey olsa. (...) Annelere eğitim olabilir, işte o tarz çalışmalar falan.” (K3,29)

3.6.2.2.2.4.2. Çalışan Annelere Yönelik Hizmetlerin

Eksikliği

Sığınmaevlerinde; 6284 Sayılı Kanun kapsamında verilen hizmetlerden biri, kadınların çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere varsa çocuklarına kreş desteği tedbiri uygulanmasıdır. Sığınmaevi dışından sağlanan ücretsiz kreş hizmeti özellikle; çocuklu kadınların çalışıp iş hayatına girebilmesi ve güçlenebilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın yapıldığı sığınmaevlerinde kuruluşun kendi kreşinin saatlerinin çalışan anneler için uygun olmadığı, ücretsiz kreş kontenjanlarının

az olması dolayısıyla kadınlara çok geç sıra geldiği ya da hiç gelmediği, kontenjan çıktığında ise kaldıkları yere uzak bir kreşin çıkabildiği bilgilerine ulaşılmıştır:

“...kreş çok önemli. Mesela, ben nakil olduğum zaman kreş için çok sıra vardı. Ee... zaten sıra gelene kadar ayım bitti. 11... çıktık zaten ama, ee... hani belki ben sırayı fazla bek... beklemedim. Kendim kreş buldum, kreşe verdim. Oradan da tekstile gittim, parasını kendim karşıladım kreşin. O şekilde... Sıra gelmedi. Kimseye gelmiyordu aslında. Benim oradaki arkadaşım da. Benden önce yazdırmasına rağmen, hala sırada bekliyordu yani. Kreşler çok doluymuş. Mesela oradan, ee...hani bir katkı sağlasalar, bir yardımcı olsalar daha iyi olur. Benim için çocukların eğitimi çok önemlidir. O yüzden, okul ve kreş diyorum. Zaten, çocuklar okula gittikten sonra, 11... o süre zarfında, 11...iş şansın çok oluyor zaten. İş imkânı çok oluyor. O yüzden, o çok iyi olur yani, iyi bir katkı olur, kadın, kadınlara karşı.” (K5,28)

K9 Hanım; kendisine ücretsiz kreşin çıktığını, fakat kaldığı yere uzak olduğundan yol parası, gidip gelme zorluğu gibi durumlar dolayısıyla bu hizmeti uzun süreli devam ettirmekte zorlandığını ifade etmiştir:

“...kızıma kreş de çıktı dışarıdan. Ama yol parasını ben verdiğim için, buradaki harçlıklardan ben verdiğim için biraz zorlanıyordum. Hani buranın kreşinin saatleri de çalışma, dışarıdaki çalışma saatlerine uyumlu değil, giriş-çıkışı. O yüzden. Biraz hani, ne bileyim yani. Dışarıdaki kreşe götürmeye zorlandım işte, o yüzden onu aldım kreşten, çıkarttım. Harçlık veriyorlar buradan aylık, onu da yol parası yapıyordum. Hani yola gidiyordu, git-gel haftada kaç kere işte.” (K9,21)

Sığınmaevi çalışanı Ç2 Hanım da kadınların ifadelerini destekleyen ifadelerde bulunmuş, çalışan annelerin çocuklarına yönelik hizmetlerin eksikliğini dile getirmiştir:

“...okul çaapında olmayıp da kreş ihtiyacı varsa çocuğun ücretsiz kreşe yazıyoruz. Ama ücretsiz kreş biraz zor çıkıyor, çıkınca bölge olarak uzak bir yerde çıkabiliyor. Bu durumlar biraz kadınlara zorluk çıkarabiliyor. (...) çalışan anneler için ücretsiz kreş kontenjanı arttırılabilirdi, daha hızlı bir şekilde buradaki annelere sıra gelebilirdi. Genelde, çalışan annelerin çocukları çözümsüz oluyor çünkü. Onlarla ilgili bir şey geliştirilebilirdi açıkçası. Ya kuruluşa ona göre personel alınıp, örnek veriyorum kreş öğretmeni ayrıca, annelerin çalışma saatlerine göre düzenlenip yapılabilirdi. Çalışan anneler rahatlıkla işe gidebilirdi.” (Ç2,SHU)

3.6.2.2.2.5. “12 Yaş Üzeri” Erkek Çocukların Sığınmaevlerine Kabul Edilmemesi

“Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” kapsamında sığınmaevi hizmetlerinden yararlanacak kişiler açıkça belirtilmiştir. Buna göre şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmadan konukevine kabul edilir; fakat on iki yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınların, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve değerlendirmeler sonucu gerekli görülmesi halinde, bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılması yoluna gidilir, denmiştir. Çalışmamızda; yönetmelikte yer alan bağımsız ev kiralanması öngörüsünün uygulamada gerçekleştirilemediği ve 12 yaş üzeri erkek çocuğu olan kadınların bu konuyla ilgili sıkıntı yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu konuyla ilgili K10 Hanım yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Büyük oğlumun yaşı tutmadığı için yani karakolda bize söylediler. Dediler ki oğlunuzun yaşı büyük, sığınmaya alınmıyor. Polis dedi işte bırakabileceğiniz yakınınız varsa oraya götürün çocuğu, yoksa almazlar onu, yuvaya yerleştirilir dediler. Ben de mecbur işte. Kayınvalideme bıraktım oğlanı buraya gelirken. (...) Çocuk da üzüldü ben de. Kardeşlerinden de ayrıldı işte çocuk...” (K10,38)

3.6.2.2.3. Olumlu Deneyimler

Sığınmaevinden çocuklarıyla birlikte hizmet alan kadınların ve sığınmaevi çalışanlarının çocuklara yönelik olarak sığınmaevindeki süreçte yaşadıkları olumlu deneyimler; “Kreş Hizmeti”, “Sığınmaevi Ortamı” ve “Rehberlik- Danışmanlık Hizmetleri” olarak 3 konu öne çıkmıştır.

3.6.2.2.3.1. Kreş Hizmeti

Çalışmamızda sığınmaevlerinde her ne kadar çocuklara yönelik çalışmaların yetersiz olduğu, kreş imkânının da kısıtlı olması dolayısıyla yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmış olsa da çoğu kadın sığınmaevinde kreşe başlayan çocuğunda olumlu gelişmeler gözlediğini ifade etmiştir:

“...Kreş olduğu için aslında, çok iyi bir uyum sağlayabildi kızım. Burada hani kreşe gidebildiği için biraz daha kızımda da ilerleme oldu. Hani konuşma, en önemlisi. Kızım pek çok kelimeyi burada öğrendi. (...) Şu an kızım kendi kendi üzerini giymeyi öğrenebildi, sayı saymayı öğrenebildi, boya yapmayı öğrenebildi. Bu ilerleme benim için çok büyük bir ilerleme.” (K6,29)

“...kızım kreşe gidiyor, normalde gitmiyordu evdeyken. Eşim göndermiyordu. Kreş hizmeti alıyoruz o çok güzel oldu. Mesela kızım resim yapmayı öğrendi burada, bilmiyordu. (...) Bahçeye çıkmamıza da izin vermiyordu, hep evin içindeydik. Devamlı çizgi film izliyordu, şey yapıyordu. Burada en azından boyama falan yapıyor, kendisi daha sakinleşti yani. Kızım bir de mesela tamamen konuşamıyordu, hani böyle kesik kesik konuşuyordu. Burada şarkı söylemeye başladı mesela. Çok güzel şarkılar söylüyor. Öğretmen, şarkı söylemeyi öğretmiş. Dans ediyor, şarkı söylüyor. Evdeyken hiç yapmazdı böyle şeyler. Utanıyordu böyle evdeyken. Çünkü hiç arkadaşı yoktu. Ve de ben bakınca bile, böyle şarkı söylerken evdeyken, utanıyordu. Burada şimdi arkadaşları var, kreşe gidiyor. Birlikte dans ettikleri için artık hiç utanmıyor, geçip karşıma dans ediyor, şey yapıyor (...) mesela benim için kreş bile çok büyük bir şey yani, kreşe gitmesi, resim yapması, boyama yapması çok iyi bir şey yani.” (K8,26)

“...Geçen palyaço yapmışlardı, gökkuşağı yapmışlardı, bardaktan vazo yapıyorlar. O kadar fazla etkinlikleri var ki, Ç. ‘nin böyle akli dağılıyor.” (K7,28)

Yapılan görüşmelerde sığınmaevi çalışanları da kreşin, çocuklarda olumlu gelişmeler sağladığını, özellikle sığınmaevinden hizmet alan şiddet mağduru çocukların olumsuz davranışlarını azaltmada işlevsel olduğunu belirtmişlerdir:

“...burada bizim 36 –72 ay çocuk kreşimiz olduğu için çocuklar oraya devam ettiklerinde, çocukta bir değişim görüyor kadın. Ve geliyor bize diyor ki; “çocuğum kreşe başladığından beri şu şekilde olumlu bir gelişme oldu benim çocuğumda” diye söylüyor. (...) işte çocuk duvarlara tırmanıyor, atlıyor, kendine zarar veriyor. O çocuk, mesela kreşe başladıktan sonra çocukta bir sakinleme, enerjisini attığı bir noktada olduktan sonra kadın diyor ki; “benim çocuğumda iyi bir gelişme var”. (...) Bir çocuğumuz vardı, o çocukta da böyle şiddet meyli vardı ve sürekli böyle diğer çocuklara vuruyordu. Her gün bir şikâyet geliyordu, çocuk kreşe başladıktan sonra.

Hocayla özellikle görüştük, bu çocuk biraz saldırgan tavırlar sergiliyor, bahçede oyun oynarken arkadaşlarına falan zarar veriyor. (...) Çocuk mesela artık, kreşe devam edebilmek için arkadaşlarıyla iyi geçinmesi gerektiğini anladığında, o davranışlarını törpülemeye başladı.” (Ç1, Sosyolog)

“...kardeşler vardı, ilk geldiklerinde çok saldırganlardı. Arkadaşlarına karşı, annelerine karşı falan davranışları çok kötüydü. Sonra işte zamanla bu çocuklar, iyileşmeye başladı, daha iyi oldular. Davranışları düzeldi, arkadaşlarıyla ilişkileri düzeldi. Buradan giderken de çok memnun gittiler, zaten anneleri de ev tuttu. Yani, buradaki işte danışman desteği, kreş ortamı çocukların gelişimine katkı sağladı.” (Ç2, SHU)

“...ilk geldiklerinde bir şiddete eğilimleri oluyor. Ama zamanla aşıyoruz biz bu konuları. Geldikleri ilk haftada bu tarz şeyler mutlaka oluyor, ama 2., 3. haftalarda sınıfın kuralları ve bizim kurallarımız sayesinde çabuk alışıyorlar. (...) Ben diyorum ya 5 aydır buradayım, ben daha önce başka yerlerde de çalıştım, buraya, kadın sığınmaevine yeni alıştım gibi bir şey. Devamlı çocuklar geliyor, 2- 3 ay kalıyor, gidiyor. Ama ilk geldikleriyle gittikleri, çocukların arasında dünya kadar fark var. (...) Mesela, paylaşmayı öğreniyoruz, düzgün konuşmayı öğreniyoruz. Bu kurumda çocukların tek eğlendiği yer, tek mutlu oldukları yer anaokulu olduğu için, ben bir şey söylediğim zaman hemen uyguluyorlar. (...) özellikle buraya diğer çalıştığım yerlerden daha çok ağırlık veriyorum. Çünkü bu çocukların bana ihtiyacı var. Tamam aile ortamında bir takım olumsuz şeyler yaşamış olabilirler, ama bu çocukların hayatı söz konusu. İleride bu çocuklar, çocuklarını ne kadar güzel yaşayabilmiş olurlarsa, ileriki dönemlerde de hayata pozitif bakarlar. Önemli olan bu. Yani ben sınıftan, sınıftaki çocuklardan çok memnunum. Baya yol alıyoruz, ilerliyoruz onlarla.” (Ç3, Çocuk Eğitici)

Sığınmaevi çalışanı Ç1 Hanım kreşin ayrıca annelerin yükünün hafiflettiğini, böylece çocuklarıyla daha iyi ilgilenebildiklerini, kadınlara da bu yönden katkı sağladığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...çocuk kreşe gittiğinde, aslında annenin yükü de hafifliyor. Burada çünkü 4 çocuklu 5 çocuklu kadınlar oluyor bazen ve o kadınlar hiçbir şekilde yetişemiyor. Yani çocukların bakımına yetişemiyorlar. Çocuklar kreşe gittiğinde ya da okula gittiğinde onların da biraz yükü hafiflemiş oluyor. Böyle bir vakitleri olduğunda bakımlarını çocukların daha iyi yerine getirebiliyorlar.” (Ç1, Sosyolog)

3.6.2.2.3.2. Sığınmaevi Ortamı

Yapılan görüşmelerde kadınların çoğu; şiddet ortamından uzaklaşıp geldikleri sığınmaevi ortamının da çocuklarına olumlu katkılarının olduğunu, sığınmaevindeyken çocuklarının “sosyalleşip arkadaş edindiğini” ifade etmişlerdir:

“...ortanca kızım, ilk geldiğinde, ıı... o, ağlamaya falan başladı yani... hemen bir darlanmaya falan başladı. Ama, sonra sonra buradaki çocuklara da uyum sağladı. Artık, o ... şey yapmıyor, yani, onun şu anda durumu iyi. A... arkadaşlarla da eğlendiği için, şey yapmıyor...” (K2,42)

“...yeni bir ortam, yeni bir çevre. Yani, güzel arkadaşlıklar da oluyor, kötü arkadaşlıklar da oluyor, ama. Güzel yani, çok şey kazandırıyor, çocuklar için de benim için de. Çocuklar da yeni arkadaşlıklar edindi, iyi geldi, en azından kafalarını dağıtabiliyorlar.” (K3,29)

“...kızımın hırçınlığı biraz azaldı. Biraz daha sosyalleşti. Yani diyorum ya kendini burada biraz işte ifade etmeye başladı. İsmi soy ismini söyleyebiliyor, nereli olduğunu söyleyebiliyor.” (K6,29)

“...şu anda daha mutlu mesela. Kendine özgüveni var Ç.’nin. Çok fazla arkadaşlarıyla konuşuyor. Ç. normalde çok böyle çok, içe yönelik bir çocuktü, kimseyle konuşmazdı, kimseyle oyun oynamazdı, böyle kendi alanındaydı, tek taraflıydı. Ama buraya geldiğinde her şeyi paylaşmaya başladı, arkadaşlarıyla oyun oynamaya başladı. Büyükleriyle bile o çok kadar, gülüyor, eğleniyor, şaka yapıyor ki. Çok sosyalleşti burada. Çok fazla şey kattı Ç.’ye burası.” (K7,28)

Yapılan görüşmelerde kadınlarda dikkate değer oranda sığınmaevi ortamının “çocukların yaşantısını düzenli hale getirdiğini”, bu durumdan memnun olduklarına dair ifadelerin olduğu görülmüştür:

“...olumlu bir değişiklik olduğunu düşünüyorum. Ders de çalışıyor. Mesela önceden gelirdi, büyük kızım, okuldan gelirdi, direkt tablet alırdı, işte yemeğe bile üstünü çıkartmadan oturuyordu. Diyordum ki niye koşturuyorsun. Diyordu ki “işte ya anne şu video var, bu video var”. Ama şimdi okuldan geliyor, yemeğini yiyor, çıkıyor yukarı, kitapları ayarlıyor, bir şeyler yapıyor.” (K5,29)

“...En azından bir uyku düzenleri oluştu, yemek düzenleri burada oluştu, kilo alabildiler burada.” (K6,29)

“...Daha düzenli hayata geçiş yaptık. Yemek olsun, eğitim olsun, sağlık şeyi olsun. Böyle hayatımız daha düzenli oldu. Kızım da artık her şeyini düzenli yapıyor. Sabah 8 buçukta kalkıp kahvaltısını yapıyor, yumurtasını yiyor, her şeyini düzenli bir şekilde yapmaya başladı.” (K8,26)

Sığınmaevlerinin öncelikli amacı şiddet mağduru kadınlar ve çocukları için şiddetten uzak, güvenli bir ortam sağlamaktır. Yapılan görüşmede kadınların neredeyse tamamının ifadelerinden, sığınmaevindeyken “çocuklarının kendilerini güvende ve huzurlu hissettikleri”, şiddet ortamında yaşadığı korkularının azaldığı anlaşılmıştır:

“...Kızların, şu an burada kızlarım rahata kavuştuklarını düşünüyorum. Daha özgür davranıyorlar... daha rahat takılmaya başladılar, daha rahat oldular. Korkularını atmışlar. (...) Evdeyken, kızlar sürekli babasının baskısının altında, işte kapıya çıkma, şunu yapma, bunu yapma. Saçı açık çıkma dışarıya. Çok şeydi, mesela çocuklar kabul etmiyordu, çok zorlanıyordu, sürekli ağlıyordu, hiç kabul etmiyordu.” (K1,22)

“...**(çocuklar)** Şu anda daha rahatlar, burada en azından huzur, yani, hani o, şey ortamdı kurtulduk. Çocuklar da, öyle, kurtuldular. Yine hiç olmazsa biraz daha rahatlar yani. Çünkü; burada şiddet yok, o sıkıntı yaşamıyorsun, kavga yok, şey yok. (...) başka bir insan tarafından şiddet, işte hakaret, işte huzurumu kaçırma gibi bir durum yok yani. Ha, o, o yönden rahatlar yani, iyiler.” (K2,42)

“...**(çocuklar)** korkmuyorlar en azından. Tedirgin olmuyoruz, kafamızı yastığa koyduğunda rahat ediyor, uyuyoruz, çocuklar da ben de.” (K3,29)

“...Şu anda çocukta o korku, o baskı bile kalmadı.” (K5,29)

“...Onlar **(çocuklar)** da şu an hani, gülebiliyor burada, korkusuzca, güvenli bir şekilde gülebiliyorlar buradayken. (...) Şimdi onlarla uyuyabiliyorum, sakın bir kafayla onlarla uyanabiliyorum günaydın diyerek güleräk. Bu çok iyi benim için tabii ki.” (K6,29)

“...mesela burada kendimi daha özgür hissediyorum, daha çok güvende hissediyorum. Çünkü çok zor şeyler yaşadım. Çocuklar da benle birlikte yaşadılar. Şimdi, kendimi daha huzurlu, daha güvende hissediyorum, çocuklar da öyle.” (K8,26)

“...Allah razı olsun, her zaman dua ediyorum. Allah’a binlerce kez şükrediyorum. Eşimle yaşadığım sıkıntıları... biraz olsun rahatladım. Çocuklar da aynı şekilde, hiç gitmeyelim diyorlar. (...) Biraz daha rahatladılar çocuklar da. Yani babalarından uzaklaşınca ... şey... oldular. Hani böyle mutlular, huzurlular.” (K10,38)

Yapılan görüşmelerde kadınların büyük bir kısmının şiddet ortamından uzaklaştıkları sığınmaevinde çocuklarıyla daha çok vakit geçirdiklerini, çocuklarıyla olan ilişkilerinin geliştiğini ifade ettikleri görülmüştür:

“...Sürekli biradayız burada (**çocuklarla**). (...) Şimdi mesela benim yanımda daha çok oturtturuyorum, bazen de şarkı söylüyorum, ıı... işte masal okuyorum onlara, anlatıyorum.” (K1,22)

“...bu süreçte daha çok birlikte vakit geçiriyoruz, kitabımızı okuyoruz akşam yatış saatinde, uyku saatinde, duşumuzu alıyoruz. Ondan sonra biraz hikâye okuyoruz onlar uyuyana kadar. Uyuduktan sonra biz de aşağı inip oturuyoruz. Gün içinde odada oyunlar oynuyoruz.” (K3,29)

“...dedim ya size bir saat bile kalsam çocukların yanında sizin orada ne işin var gibisinden diyordu eşim. Şimdi zaten çocuklarla 7/24 beraberiz, aynı odadayız. Hani bir şey, oyun oynayabiliyoruz, bir etkinlik yapabiliyoruz. Kimse bize ne yapıyorsunuz demiyor. Yani şu anda çocuklarla daha sık irtibattayım. Daha çok vakit geçiriyoruz. Benim için burası gerçekten başlangıç oldu. (...) Burada Allah'a şükür en azından çocuklarım düşünebiliyorum...” (K5,29)

“...onlara (**çocuklara**) daha çok zaman ayırabiliyorum, onlarla vakit geçirebiliyorum, oyunlar oynayabiliyoruz. Hani bu benim için çok iyi bir şey. Şimdi onlarla uyuyabiliyorum, sakın bir kafayla onlarla uyanabiliyorum günaydın diyerek gülerek. Bu çok iyi benim için tabii ki.” (K6,29)

“...Burada, hiçbir şey yapmadığımız için, burada yiyip içip yatıyoruz yani. (**Gülüyor**) Ben de kafamı boşalttım, sakinleştim. Hani artık kızımın resim yapıyoruz, oyun oynuyoruz, onlarla daha çok ilgilenmeye başladım böyle olunca. Onlarla artık, bütün vaktimi onlarla geçiriyorum. Şimdi burada kızımın aramdaki, mesela işte sinirimi ondan çıkarma falan artık yok tabii. Bütün sorunlarımız düzeliyor. Atlatıyoruz yavaş yavaş. Yani ben mesela burada kendimi daha özgür hissediyorum, daha çok güvende hissediyorum.” (K8,26)

“...Birbirimize daha çok bağlanma, sahiplenme oldu. Daha çok vakit geçirebiliyoruz çünkü burada çocuklarla.” (K10,38)

3.6.2.2.3.3.Rehberlik - Danışmanlık Hizmetleri

Sığınmaevinden hizmet alan kadınlarla yapılan görüşmelerde memnun olduklarını belirttikleri bir diğer konunun da “danışmanlık hizmeti” olduğu görülmüştür. Kadınlar danışmanlarının kendilerine ve çocuklarına olan desteklerinden bahsetmişler, hatta kimisi bu desteğin psikolojik destek gibi hissettirdiğini, danışmanına tüm sıkıntılarını anlatabildiğini ifade etmiştir:

“...Bir sıkıntım olduğunda danışmanıma söylüyorum, o çare buluyor, arıyor yani. (...) işte bir sıkıntım olduğunda çocuklarla ilgili de olsun danışmanımla görüşüyorum.” (K5,29)

“...Danışmanım çok güzel bir şekilde ilgileniyor benimle. Yani şurada aslında, en çok mutlu olduğum kişi danışmanım. Çok iyi benimle ilgilenmesi, konuşması. Hani psikoloğa gitmiş gibi hissediyorum benimle konuşurken. O yüzden çok hani keyifli...” (K6,29)

“...kendi danışmanımdan baz alarak ben konuşayım. Psikolojik olarak her zaman yanımdaydı. Hani, ne zaman böyle dibe batsam, aşağı düşsem, hani acaba hata mı yapıyorum dediğimde, her zaman danışmanım beni bir böyle tutup bir silkeledi yani. “Hata yapmıyorsun, şu anda Ç. hasta olduğu için veya şu şekilde bir şey olduğu için bundan çok fazla etkilendin” dedi. Ben buraya geldiğimde çok fazla pes etme noktasına gelmişim. Yani şu anda bu noktadaysam, danışmanım sayesinde. (...) her zaman benim danışmanımın önceliği Ç., her zaman Ç. nasıl diyor, ona çok fazla ilgi gösteriyor. Ç.’ye ayrıca kendisi resim falan yaptırıyor. Ç. burada mutlu. (...) Oğlum için, yani burada danışmanlar o kadar çok büyük rol oynuyor ki. Mesela, pedagog (**çocuk gelişimciden bahsediyor**) var, onunla görüşecek Ç., danışmanım Ç.’nin adını listeye yazdırdı, görüşecek, yeni geldi çünkü.” (K7,28)

“...danışmanım var, A. Hanım. O da bana çok yardımcı oluyor. Onla birlikte bu süreci yavaş yavaş atlatıyoruz.” (K8,26)

Sığınmaevi çalışanlarıyla yapılan görüşmelerden; bazı kadınların sığınmaevine ilk geldikleri süreçte çocuklarıyla aralarında iletişim sorunları olduğu, kimi şiddet mağduru kadının öfkelerini çocuklarına yönelttiklerine dair gözlemleri olduğu görülmüştür. Çalışanların ifadelerinden; kadınlarla yapılan “rehberlik-danışmanlık hizmetlerinin” anne-çocuk ilişkisinin gelişmesine katkı sağladığı bilgisine ulaşılmıştır:

“...bir bayanımız vardı, çocuğuna yemek yemediği için şiddet uyguluyordu. Mesela biz bunu kameralardan tespit ettik, çaktırmadan işte. Çocuğunu çimdikleyerek zorla çocuğa yemek yedirmeye çalışıyordu. Çocuk inanılmaz hareketli ve şiddete meyilli bir çocuktur. Daha sonra kadını rehberlik çalışması yapıldı burada kadına; çocuğuna şiddet uygulamadan aslında nasıl eğitim verebileceğini, çocuğun o üzerindeki hırçınlığın asıl kaynağının sevgisizlik olduğunun, iletişim sorunu olduğunun üzerine bir rehberlik çalışması yapıldıktan sonra çocukta ciddi bir değişim oldu. (...) kadınlarda bazen şu durum da oluyor. Eşlerine karşı olan öfkelerini çocuklarından çıkardıkları oluyor. (...) mesela şey diyor, “o adamın, benim eşimin çocukları olduğu için ben onları uzun süre kabullenemedim, onlarla iletişim kuramadım, çocuklarla konuşmuyordum, bana bir şey söylediklerinde çok öfkeleniyordum, artık yavaş yavaş toparlanıyorum” şeklinde söylüyor. Bazı kadınlar oluyor gerçekten kendisi odada uyuyor, çocuğu aşağıda düşüyor. (...) burada işte her hafta düzenli yaptığımız toplantılarda, çocuklarını ihmal etmemeleri gerektiğine dair bilgileri verdiğimizde de kadınlarda zaman içerisinde o değişimi görüyoruz.” (Ç1, Sosyolog)

“...anneler burada birçoğu şiddetten gelmiş olsalar da kendileri de çocuklarına maalesef şiddet uygulayabiliyorlar ya da fiziksel şiddet uygulamasalar da çocuklarıyla iletişimleri maalesef çok sağlıklı değil. O yüzden görüşmelerimde annelere çocuklarına nasıl davranabilecekleri konusunda elimden geldiğince yardımcı oluyorum. (...) Mesela burada görüşme yaptığım bir kadında şöyle bir şey oldu. Ben kadının çocuğuna Denver 2 gelişim testi yaptım, çocuğun dil gelişimi biraz geriydi. Fark ettiğim kadarıyla da anne çocuğunu çok seviyor aslında ama nasıl iletişim kuracağını çok fazla bilmiyor. O yüzden mesela bugün tekrar geldiler gözlemlediğim kadarıyla, çocukta biraz daha bir hani yaptığı davranışlarda düzelme olduğunu, konuşmaya başladığını fark ettim. Yani bireysel görüşmeleri o yüzden artırmaya çalışacağım. Çocuklarla iletişim noktasında bu görüşmeleri artırabilirsem faydası olacağını düşünüyorum.” (Ç4, Çocuk Gelişimcisi)

“...Anne ve çocuk arasındaki ilişkilerde, anne bazen kendi yaşadığı olumsuz yaşantı nedeniyle çocuklarının da bu durumdan ne kadar etkilendiklerini fark etmeyebiliyorlar. Bu tarz durumlarda özellikle çocukların ek desteğe ihtiyacı olduğunu, annenin de tabii bir desteğe ihtiyacı olduğunu görüyoruz ve burada kaldıkları süreçte biz bu farkındalığı anneye kazandırmaya çalışıyoruz görüşmelerimizde. Onun dışında anne tam tersi çocuğuna da hani bu yaşadığı olumsuz durumun etkisiyle çocuğun üzerine çok fazla düşebiliyor ve sınır ihlali haline getirebiliyor bu aralarındaki ilişkide. Onunla ilgili de işte aralarındaki ilişkiyi

ve bağı güçlendirecek, hani sınırları oluşturacak şekilde destekleyici görüşmeler de yapıyoruz. Destekleyici çalışmalar sonrasında anne ve çocuğun ilişkisinde iyileşmeler, gelişmeler olduğunu gözlemliyoruz genellikle, bazen tabii dirençli olabiliyorlar ama bununla ilgili gerekli psikolojik ve psikiyatrik desteğe yönlendiriyoruz.” (Ç5, Psikolog)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya genelinde kadın hareketleri sayesinde görünür olan aile içi şiddet, günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de mücadele edilen bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Aile içi şiddetin mağdurları olan kadınlar ve çocuklar, bu mücadelenin öznesi konumundadır. Kadın sığınmaevleri ise şiddet mağduru kadın ve çocuklar için bu mücadelede bir basamak görevi görmektedir. Kadın sığınmaevlerinin aile içi şiddetle mücadelede kadınlar ve çocukların güçlenmelerini sağlamak, onları sığınmaevi sonrası hayata hazırlamak gibi temel hedefleri vardır. Bu çalışmada, sığınmaevlerinde sunulan destek ve hizmetlerin şiddet mağduru çocuklar için olumlu etkileri olsa da çocukları sığınmaevi sonrası yaşama hazırlamak üzere yeterli güçlendirici, mesleki çalışmaların yapılmadığı ortaya çıkmıştır.

Çalışmada öncelikle, aile içi şiddet mağduru kadınların gözünden çocuklarının şiddet deneyimleri irdelenmiştir. Çocuklar aile içinde özellikle fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bununla birlikte çocuklar, annelerinin gördüğü şiddete şahit olmakta ve bu açıdan literatürde bir şiddet türü olarak tanımlanan ikincil istismara uğramaktadır. Aile içinde yaşananların sessiz tanıkları çocuklar, aile içi şiddetin unutulmuş özneleri olmaktadır. Aile içi şiddetin sessiz tanıklarında da şiddetin etkileri net bir şekilde görülmektedir. Şiddet mağduru çocuklarda genel olarak içe kapanma, babadan uzaklaşma ve anneye daha çok bağlanma durumları ön plana çıkmıştır. Korku, şiddet mağduru çocukların en çok yaşadığı duygu olarak ortaya çıkmıştır. Şiddet mağduru çocukların akademik başarısında anlamlı bir düşüş görülmemiş, çocuklarda okulu şiddetten kaçış ortamı olarak görme ya da okula karşı isteksizlik gibi durumlar ön plana çıkmıştır. Çocuklar, kadınların şiddetle mücadele sürecinde de önemli özneler olmaktadır. Kadınlar, çocuklarının şiddetten olumsuz etkilendiklerinin farkında olsalar da şiddete çocuklarının iyiliğini düşünerek, çocukları için katlanmaktadır. Şiddetle mücadelede kadınların, ilk olarak başvurdukları aile kapıları da çocuklara kapanmaktadır. Bu açıdan çocuklar, kadınların bir şiddet döngüsü içerisinde kalmalarına sebep olmaktadır. Kadınlar çocuklarıyla birlikte şiddetten uzaklaşmak üzere son çare olarak kadın sığınmaevlerine başvurmaktadır.

Kadınların, sığınmaevinde verilen hizmetleri genel olarak, temel ihtiyaçların giderilmesi ve kalacak yer olarak değerlendirdikleri, kendilerine çocuklarıyla birlikte kalabildikleri böyle bir yer sağladığı için devlete minnettar oldukları ortaya çıkmıştır. Çocuklara yönelik hizmetleri kreş hizmeti ve okul kaydı olarak değerlendiren kadınlar; çocuklara yönelik yapılan çalışmaları yetersiz bulduklarını belirterek, çocuklarının sığınmaevinde çok fazla “boş vakit” geçirdiklerine vurgu yapmaktadır. Çocukların sığınmaevinde kreş haricinde vakit geçirebilecekleri uygun bir ortamın olmadığı, kreşin

belli gün ve saatlerde, öğretmen başında olduğu zamanlarda açık olduğu ortaya çıkmıştır. Sığınmaevinde çocuklar kreş saatleri haricinde, televizyon izleyerek, kendi aralarında oynayarak, bazen anneleriyle dışarı çıkarak vakit geçirmektedir. Kendi aralarında vakit geçirdikleri süreçte çocukların ortak alanda(salon) kadınlarla beraber takıldıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmacının gözlemlerine göre; kreş haricinde çocukların verimli vakit geçirecekleri alanların olmayışı, çocukların sığınmaevi ortamında sıkılmasına, annelerin çocuklarla ilgilenmekte zorlanmasına ve bu nedenle sığınmaevinden çıkış yapmasına, şiddet ortamına geri dönmelerine sebep olabilmektedir. Bunlarla birlikte, sığınmaevi çalışanlarının, sığınmaevinde hizmetleri planlarken öncelikli hedeflerinin kadınlar olduğu, bu sebeple kimi zaman çocuklara ayıracak vakitlerinin kalmadığı ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında daha önce yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi, çocuklar sığınmaevlerinin unutulmuş özneleri olmaktadır. Bu duruma yönelik olarak, sığınmaevlerinde çocukların da hizmetin esas faydalanıcısı olarak görülmesi ve sığınmaevlerinin fiziksel koşullarının, hizmet planlamalarının ona göre oluşturulması gerekmektedir. Gelişme çağında oldukları için en çok ihtiyaç duydukları şey oyun olan çocuklar için; sığınmaevlerinde kreş haricinde, başında bir öğretmen olmadığı zaman da vakit geçirebilmelerinin mümkün olduğu, kadınlardan ayrı, güvenli oyun alanlarının oluşturulması önemlidir.

Çocuklara yönelik yapılan mesleki çalışmaların yetersiz olmasına gerekçe olarak personel yetersizliği ön plana çıkmıştır. Sığınmaevlerinde anne ve çocuklara yönelik mesleki çalışma yapabilecek eğitimli personelin olduğu, kadınlarla ilgili işlemlerden, alınan eğitime yönelik çalışmalar yapmaya vakit ayrılmakta zorlanıldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle ilk kabul birimlerinde yaşanan yoğun sirkülasyon dolayısıyla, çocuklarla kreş desteği hariç, mesleki çalışma ya da etkinlik yapılamamaktadır. Bu durum da kadın sığınmaevine nakil olmadan çıkış yapmak isteyen kadınların çocukları için herhangi güçlendirici bir çalışmadan faydalanamadan ayrıldığı için dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı süreçten kısa bir süre önce sığınmaevlerinde çocuk gelişimcilerin göreve başladığı, bu durumun çalışanlar tarafından çocuklara verilecek hizmetler konusunda umut verici olarak değerlendirildiği görülmüştür. Çocuk gelişimcilerin göreve yeni başlamış olması, şiddet mağduru kadınların durumu değerlendirecek deneyime sahip olmamalarına neden olmuş, kadınlardan bu konuyla ilgili yeterince görüş alınamamıştır. Çalışma yapıldığı esnada göreve yeni başlamalarına karşın, çocuk gelişimcilerinin çocuklarla ilgili kapsamlı bir program oluşturduğu görülmüş ve bu durumun çocuklara yönelik yetersiz kalan mesleki çalışmaları geliştirilebileceği düşünülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, çocuklara verilecek hizmetlerin nitelik ve

yeterliliğinin geliştirilebilmesi açısından, sığınmaevlerinde çocuklarla çalışabilecek eğitimli personellerin sayısının artırılması gerekmektedir.

Çocuklara yönelik yapılabilecek farklı etkinliklerin önünde engel olarak kadın ve çocukların risk durumlarına yönelik uygulanan gizlilik ilkesi ön plana çıkmıştır. Gizlilik ilkesi gereği, sığınmaevi dışında etkinlik düzenlemek veya dışarıdan etkinlik yapabilecek ekip ayarlamak zor bir süreç olmaktadır. Sığınmaevinde kalan profilin çeşitli olması da kuruluş içi güvenlik kurallarını etkilemektedir. Özellikle psikiyatrik rahatsızlığı olan kadınların kendilerine ve çevrelerine zarar verme riskleri dolayısıyla odalara kalem, makas, boya gibi kesici-delici aletlerin çıkarılmasının yasaklanmaktadır. Bu durum çocukların kreş dışında verimli vakit geçirme olanağına engel olmaktadır.

Sığınmaevlerinin karma yapısı dolayısıyla, 12 yaş üzeri erkek çocukları olan ve can güvenliği riski olmayan kadınların yönetmelikte sığınmaevi haricinde bir ev kiralanarak barındırılması uygun görülmüştür. Bu durumun uygulamada gerçekleştirilmediği, 12 yaş üzeri erkek çocuğu olan kadınların sığınmaevinde kalabilmek için çocuklarından ayrılmak zorunda kaldığı görülmüştür. Sığınmaevlerinin fiziksel koşullarının ise genel olarak; kadın ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamakta yeterli olmadığı, engellilere uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Tüm bu açılardan bakıldığında, farklı talep ve ihtiyaçları olan kadın ve çocukların ihtiyaç ve taleplerine uygun, kuralları onlara göre düzenlenmiş sığınmaevi modellerinin duruma fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bakanlığın ihtisaslaşma süreci olarak yürüttüğü ve pilot olarak uygulamaya başlandığı bilinen bu sürecin aktif olarak hayata geçirilmesinin sığınmaevlerinde kuralların ve fiziksel koşullarının çocuklar açısından yarattığı olumsuz koşulları azaltacağı; bu durumda sürekli tedavi gerektiren rahatsızlığı olan, psikiyatrik rahatsızlığı olan, yüksek can güvenliği riski bulunan, 12 yaş üzeri oğlan çocuğu bulunan vb. kadınlar için ayrı sığınmaevi modellerinin olmasının, böylece kurallarının ve fiziksel koşullarının müracaatçıya uygun düzenlenmesinin, kadın ve çocuklarının ihtiyaçlarına uygun hizmet sunulmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Kadınların çocuklarıyla ilgili sıkıntı yaşadıklarını en çok vurguladıkları yer, ilk kabul birimleri olmuştur. Özellikle ilk kabul birimleriyle ilgili fiziksel koşullar; kalabalık odalar, bahçe olmayışı vb. ön plana çıkmıştır. Geçici süre kalınması gereken ve bu sebeple kadın ve çocuklara yönelik ileriye dönük uzun süreli hizmetlerin başlatılmadığı ilk kabul birimlerinde kalış süresinin 1 aya kadar uzadığı, bu süreçte çocukların okula gidemediği, kadınların çalışmaya başlayamadığı ortaya çıkmıştır. İlk kabul birimlerinde, okul çağındaki çocuklar için okullarına devamsızlık yazısı gönderilse de, eğitime yönelik destek bir çalışma yapılmadığından, bu süreçte çocuklar eğitimden geri kalabilmektedir.

Kadınların ilk kabul birimlerinde kalış süresinin yönetmelikte belirlenen 15 günlük süreçle kısıtlı kalabilmesi için kadın ve çocukların farklı talep ve ihtiyaçlarına uygun sığınmaevi sayısının artırılması gerekmektedir.

Aile içi şiddetle mücadelede geçici bir basamak olan sığınmaevlerinin, kadınların ve çocukların güçlenmesini sağlayarak, sığınmaevi sonrasındaki hayatlarına hazırlanmalarına destek olması gerekmektedir. Bu bakımdan, sığınmaevi sonrası yaşam için gerekli olan ekonomik bağımsızlığın kazanılmasına yönelik, kadınların çalışma yaşamına girmesini desteleyecek çalışmalar yapılması önemlidir. Bu konuda, özellikle çalışan annelere kreş sağlanması ön plana çıkmaktadır. Fakat, sığınmaevlerinin mevcut kreşinin saatlerinin çalışan anneler için uygun olmadığı, sığınmaevi dışında ücretsiz kreş kontenjanlarının yeterli olmaması sebebiyle kadınlara sıra gelmediği ya da çok zor sıra geldiği ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında, sığınmaevlerinde kadınlara yönelik yapılan güçlendirici çalışmaların da yetersiz olduğu görülmüştür. Buna yönelik olarak sığınmaevlerinin mevcut kreş saatlerinin çalışan annelere yönelik olarak düzenlenmesi ya da ücretsiz kreş kontenjanlarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Şiddet mağduru çocukların; barınma amacıyla gelen annelerin çocuklarına kıyasla sığınmaevinde kaldıkları süreçte şiddete meyilli davranışlar gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte; sığınmaevinde sağlanan kreş hizmeti, rehberlik-danışmanlık hizmeti ve hatta sığınmaevi ortamının kendisinin de çocukların olumsuz davranışlarını azaltmada işlevsel olduğu ortaya çıkmıştır. Hem kadınların hem çalışanların çocuklarda gözlemledikleri olumlu gelişimler dikkat çekici olmuştur. Araştırmacının gözlemleri de bu yönde olmuştur. Buna bir örnek olarak, küçük yaşta annesi tarafından terk edilmiş, hala, baba, babaanne gibi aile üyeleri tarafından büyütülen, ev içinde madde bağımlısı amcanın aile üyelerine uyguladığı şiddete şahit olan bir çocuğun kuruluşa ilk başvurduğunda halasına saldırgan davranışlarda bulunduğu, genel olarak agresif bir tavır içinde olduğu, çalışanlarla iletişime kapalı olduğu görülmüştür. 1 ay gibi bir süreçte ilk kabul biriminde kalan çocuğun, süreç içerisinde agresif davranışlarının azaldığı, çalışanlarla iletişim kurmaya başladığı, halası ile de ilişkisinin düzelmeye başladığı gözlemlenmiştir. Bunun gibi şiddet mağduru olarak başvuran kadınların çocuklarında kuruluşa ilk başvurduklarında saldırgan davranış eğilimleri gözlemlense de, çocukların sığınmaevine gelmeden önce yaşadıkları ortamın genel olarak şiddetin yoğun olarak yaşandığı ortamlar olması, sosyal yaşamdan izole edilmiş olmaları sebebiyle sığınmaevi ortamının iyileştirici etkisi olduğu anlaşılmıştır. Bazen nadir olarak da olsa barınma amacıyla gelen kadınların çocuklarının, şiddet mağduru olarak gelen kadınların

çocuklarının saldırgan davranışlarını model alma durumu ile de karşılaşılabilmektedir. Bu durumda, çocuklarla birebir mesleki çalışmalar yapılmaktadır.

Şiddet mağduru kadınların gördüğü şiddet etkisiyle çocuklarından uzaklaşabildiği ya da öfkesini çocuktan çıkarttığı durumlara rastlanmaktadır. Bu tür durumlarda anne ve çocukla meslek elemanları tarafından anne-çocuk ilişkisini geliştirmeye yönelik birebir görüşme yapılmaktadır. Bununla birlikte annelere yönelik olarak anne-çocuk iletişimini destekleyecek kuruluş içi eğitimlerin yapılması gerekli görülmektedir. Çocuklara en büyük desteği verecek olan anneleri güçlendirmek, sonrasında onları çocuklarının ihtiyaçlarını görebilecek, çocuklarıyla iletişim ve ilişkisini güçlendirecek duruma getirilmek amacıyla yönelik çalışmalar yürütülmesi gereklidir.

Bu çalışma, Afşin-Taşdemir'in "Kadına Yönelik Şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar" isimli çalışmasından esinlenerek, çalışmanın güncellenmesi amacı ile yapılmış olmakla birlikte; genel olarak Afşin- Taşdemir'in bulduğu sonuçlara benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çocuklar hala sığınmaevlerinin unutulan özneleridir. Bununla birlikte çalışma yapıldığı sırada, sığınmaevlerinde çocuk gelişimcilerin göreve başladığı, yaklaşık 1 aydır sığınmaevinde çalıştıkları ve çocuklarla ilgili kapsamlı programlarının olduğu, çalışma alanlarının sadece çocuklar olması dolayısıyla sosyal servis elemanlarının kadınlarla ilgili işlemlerinin çocuklara yönelik çalışmaları aksatması durumunun ortadan kalktığı, bu durumun çocuklarla ilgili yapılacak mesleki çalışmalar açısından umut verici olduğu görülmüştür. Sığınmaevlerinin, özellikle ilk kabul biriminin fiziksel koşullarının çocuklar için uygun olmadığı, yine bu çalışmada ulaşılan benzer sonuçtur.

Sonuç olarak; kadınlar kendilerine çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri güvenli bir ortamın sağlanması ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasından dolayı genel olarak sığınmaevi hizmetlerinden memnun olsalar da çocuklarının sığınmaevinde boş vakit geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Yeterli personelin olmayışı, karma hizmet veren sığınmaevi kurallarının katı olması gibi sebeplerle çocuklara yönelik mesleki çalışmaların ve etkinliklerin yetersiz olduğu, sığınmaevinin fiziksel koşullarının genel olarak çocukların ihtiyaçlarına uygun olmadığı, çocuklar için kreş harici verimli vakit geçirebilecekleri alanın olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte çocukların güçlenmesinde en büyük destekçi olan annelere yönelik anne-çocuk ilişkisini güçlendirecek eğitimlerin yeterince yapılmadığı, buna yönelik çalışmaların artırılması ve çalışan annelere yönelik kreş desteği ile ilgili çalışmalar yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Hem araştırmaya katılan kadın ve çalışanların hem araştırmacının ortak gözlem ve deneyimleri olarak; tüm bu dezavantajlı durumlarla birlikte sığınmaevinde sağlanan kreş hizmeti, rehberlik-danışmanlık hizmeti

ve hatta sığınmaevi ortamının şiddet mağduru çocuklar için olumlu etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Sığınmaevlerinde çocuklarla çalışabilecek eğitimli personellerin sayısının artırılmasının, farklı talep ve ihtiyaçları olan kadın ve çocukların ihtiyaç ve taleplerine uygun, fiziksel koşulları ve kuralları onlara göre düzenlenmiş sığınmaevi modellerinin aktif olarak hayata geçirilmesinin bu olumlu etkilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkel, S.: **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği**, Ankara Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2009.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik** (2013), Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 05.01.2013 Sayı: 28519, (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>, Erişim Tarihi: 15.11.2021.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: **2020 Yılı Faaliyet Raporu**, (Çevrimiçi), <https://www.csqb.gov.tr/media/73621/2020-faaliyet-raporu.pdf>, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Şubat 2021, Erişim Tarihi: 28.06.2021.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun: **Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2013)**, Kanun Numarası: 6284, Yayınlandığı Resmî Gazete Tarihi: 20.03.2012 Sayı: 28239, (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>, Erişim Tarihi: 07.11.2021.
- Akın, M.: **Aile İçi Şiddet**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 71(1), 2013, s. 27-41.
- Akdemir, A.-B., Kılıç, A.: **Nitel Makalelerin Yöntem Analizi**, [Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi](https://www.muqla.edu.tr/egitim-fakultesi-dergisi), 2021, 8(2), s.486-502.
- Aktaş, E., Teksöz, E., Ocakçı, A.F.: **Ailede Kadının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakımın Önemi**, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2012, 28 (1), s.73-80.
- Altınay, A.-G., ve Arat, Y.: **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, (Çevrimiçi), <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/turkiyede-kadina-yonelik-siddet.pdf>, İstanbul, 2007. Erişim Tarihi: 10.11.2021.
- Arslan, G.: **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, Cilt 62(1-2), s.3-43.

- Ayan, S.: **Aile ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2010.
- Ayaz, G.: **Kadın Sığınma Evinde Sosyoekonomik Bir İnceleme**, Ege Üniversitesi, Y.L. Tezi, İzmir, 2019.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu: **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, (Çevrimiçi), http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/558_1.pdf, Ankara, Kasım 1995. Erişim Tarihi: 28.06.2021.
- Başoğul, C., Lök, N., Öncel, S.: **Çocukların Aile İçi Şiddetten Korunmasında Ailelere Yönelik Girişimler**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2017; 9(2), s.123-135.
- Başpınar, V.: **Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003, 52(3), s.79-101.
- Bayındır, N.: **Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2010, 0(2), s.1-9.
- BBC NEWS: “İstanbul Sözleşmesi’nden çıkmak neyi değiştirdi, kadına şiddetle mücadelede iç hukuk yeterli mi?”, **BBC News**, (Çevrimiçi), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56578226>., Erişim tarihi: 07.11.2021.
- BBC NEWS: “İstanbul Sözleşmesi kararı AKP’de nasıl karşılandı, kadın örgütleri ne diyor?”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56892015>, **BBC News**, 26.04.2021. Erişim Tarihi: 08.02.2022.
- Bölükbaşı, Ö.: **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması**, Erzincan Üniversitesi, Y.L. Tezi, Erzincan, 2014.
- Ceylan, E.: **Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler**, Türk Barolar Birliği Dergisi, Kasım 2013, 0(109), s.13 – 54.
- Cüceloğlu, D.: **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitabevi, 64. bs., İstanbul, 2021.

- Çağlar-Gürgey, F.-İ.: **Ev-İçi Şiddet Davalarında Yargıcın Tarafsızlığı**, Ankara Barosu Dergisi, 2015, Say:4, s.55-75.
- Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı: **İstanbul Sözleşmesi sadece şiddete maruz bırakılan kadınlar için değil ÇOCUKLAR VE GENÇLER için de önemlidir!**, (Çevrimiçi), <http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/duyurular/istanbul-sozlesmesi-sadece-siddete-maruz-birakilan-kadinlar-icin-degil-cocuklar-ve-gencler-icin-de-onemlidir.>, Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı, t.y., Erişim: 25.10.2021.
- Demirbilek, S., Öktem-Özgür, A. & Çoban, A.: **Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri**, Sosyoekonomi, 2020, 28(46), s.311-348.
- Ercins, G.: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Karşı Sivil, Yasal ve Siyasal Alanda Gelişmeler**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, Ankara, 27-28 Nisan 2012, Cilt:1, s.470-482.
- Ercoşkun-Şenol, K.: **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme**, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2019, 0(13), s. 423 – 459.
- Ersanlı, Kurtman: **Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2014, 5(1), s.51-54.
- Genç Hayat Vakfı: **Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması**, Genç Hayat Yayınları, İstanbul, (Çevrimiçi), <http://genc hayat.org/wp-content/uploads/2021/08/cocuklarin-ev-icinde-yasadiklari-siddet-arastirmasi.pdf>,, Mart 2012, Erişim Tarihi:15.01.2022.
- Güler, N., Tel, H., Özkan-Tuncay, F.: **Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı**, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2005, 27 (2), s.51-56.
- Gülseven, A., S.: **Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül-Ekim 2017, Sayı:132, s.183-230.

- Hacettepe Üniversitesi: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, (Ed. Yüksel Kaptanoğlu, İ., Çavlin, A., Akadlı Ergöçmen, B.), (Çevrimiçi) <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Ankara, 2015. Erişim Tarihi: 08.08.2021.
- Hacettepe Üniversitesi: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor**, (Ed. Yüksel Kaptanoğlu, İ., Çavlin, A., Akadlı Ergöçmen, B.), (Çevrimiçi), <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23341/ozetraporturkceweb.pdf?sequence=2&isAllowed=y/> Ankara, 2014, Erişim Tarihi: 08.08.2021.
- Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği: “40 Yılda CEDAW: Neler öğrendik ve Neler Değişti”, (Çevrimiçi), <https://tr.boell.org/tr/2019/12/18/40-yilda-cedaw-neler-ogrendik-ve-neler-degisti>, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 18 Aralık 2019, Erişim tarihi:16.10.2021.
- İçağasıoğlu-Çoban, A.: **Kadın Sığınma Evlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları**, Kırıkkale Üniversitesi, Aile ve Kadın Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ed. Çamur Duyan, G., Şenol, D., Yıldız, S., Kırıkkale, 16 Mayıs 2013, s.73-82.
- İpek Beyza Altıparmak; İ., B.: **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara Örneği**, The Journal of Academic Social Science Studies, 2015, Sayı:36, s.449-464.
- İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi: **İstanbul Sözleşmesi’nin Feshedilmesi Hakkındaki Açıklamamızdır**, (Çevrimiçi), <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=16263&Desc=İstanbul-Sözleşmesi’nin-Feshedilmesi-Hakkındaki-Açıklamamızdır>, Haber Tarihi: 29.03.2021, İstanbul Barosu, Erişim tarihi:07.11.2021.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, KSGM: **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, (Ed. Korkut- Owen, F., W-Owen, D.), Ankara, Ekim 2008.

- Kadının Statüsü
Genel Müdürlüğü,
KSGM: **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Iv. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)**, Ankara, 2021.
- Kadının Statüsü
Genel Müdürlüğü,
KSGM: “Kadın Konukevi Hizmet Standartları Rehberi ve İhtisaslaşmış Kadın Konukevleri”, Kadın Konukevlerinde İhtisaslaşma ile Sistemli Şekilde Kuruluş İş Akışlarını Oluşturulması ve Sürdürülebilirliği Projesi, Ankara, 2019.
- Kadının Statüsü
Genel Müdürlüğü,
KSGM: **Kadın Sığınmaevleri Klavuzu**, (Ed. Sultan Karataş, Ülker Şener, Nur Otaran), Aralık 2008.
- Kadının Statüsü
Genel Müdürlüğü,
KSGM: **Türkiye’de Kadın**, (Çevrimiçi), file:///E:/KKE-%C3%87ocuklar/TRDE%20KADIN-%20sY.72%20%C3%87OCUK.pdf, Ankara, Şubat -2020, Erişim:18.12.2021.
- Kahraman, M., S.,
Çokamay, G.: **Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2016, 8(4), s.321-336.
- Kalkan, M.,
Kaygusuz, C.: **Aile İçi Şiddete Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Bir Bakış**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Ed. Dolunay Şenol v.d.), Cilt:1, Ankara, 27-28 Nisan 2012, s.384-388.
- Küçükali, A.: **Kadın Konukevi Müdürlüklerinden Hizmet Alan Kadınların Genel Profili ve Kurumlardan Aldıkları Hizmetlerin Verimliliği: Erzurum, Erzincan ve Bayburt Örneği**, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2016, 7(14), s.43-57.
- Logar, R., Çitak, T.: **Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın ve Çocuklar İçin Korunma ve Adalet Avustuya Modeli**, Viyana Aile İçi Şiddete Karşı Müdahale Merkezi, (Çevrimiçi), <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/aile-ici-siddet-magduru-kadin-ve-cocuklar-icin-korunma-ve-adalet.pdf>, t.y. , Erişim Tarihi: 16.07.2021.

- Lök, N., Başoğlu, C., Öncel, S.: **Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2016, 8(2), s.156-161.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Sığınak**, t.y., (Çevrimiçi), <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/siginak/>, ErişimTarihi:13.11.2021.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Sığınak Tartışması Üzerine**, 12 Eylül 2018, (Çevrimiçi), <https://morcati.org.tr/haberler/siginak-tartismasi-uzerine/> Erişim tarihi: 27.11.2021.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması**, Mor Çatı Yayınları, (Ed. Sakallı, A., E., Ege, E., Taylı, Ü.), 4.bs. İstanbul, 2020.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Şiddetten Uzak Bir Sığınak Nasıl Kurulur, Nasıl Yürütülür?**, Mor Çatı Yayınları, Çev. Korkman, Z., 2007.
- Moroğlu, N.: **Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Mart-Nisan 2012, Sayı 99, s. 357-380.
- Nadir, U.: **Nasıl Korunabiliriz: Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Çocuklar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development: **Society at a Glance 2019: OECD Social Indicators**, (Çevrimiçi), https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/soc_glance-2019-en.pdf?expires=1644097618&id=id&accname=quest&checksum=BFF492669717FFE90CF53CC5D98D3FDB, Paris, 2019. Erişim Tarihi: 08.08.2021.
- Özateş, Ö.-S.: **Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım**, Toplum ve Sosyal Hizmet, 2009, 20(2), s. 99 – 108.
- Özcan, B.: **Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Feminist Hareketin ve Devletin Karşılaştırmalı Yaklaşımı: İstanbul Sözleşmesi Örneği**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Y. L. Tezi, İstanbul, 2019.
- Özgentürk, İ., Karğın, V., Baltacı, H.: **Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi**, Polis Bilimleri Dergisi, 2012, 14(4), s.55-77.

- Polat, O.: **Şiddet**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, 22(1), s.15 – 34.
- Pelendecioğlu, B., Bulut, S.: **Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, 2016, 9 (1), s.49-62.
- Sallan-Gül, S.: **Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?**, Bağlam Yayıncılık, 2.bs., İstanbul, 2013.
- Sarı, K.-S.: **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2010.
- Sığınaksız Bir Dünya: **20. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi**, Sığınaksız Bir Dünya, 2020, (Çevirimiçi), <https://www.siginaksizbirdunya.org/tr/kurultaylar/sonuc-bildirgeleri/100-20-kadin-siginaklari-ve-da-ya-nisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi>, Erişim Tarihi: 08.01.2022.
- Soydinç, L.: **Türkiye’de Kadın Sığınaklarına Yönelik Feminist Model Tartışmaları**, İstanbul Üniversitesi, Y.L. Tezi, İstanbul, 2019.
- Soydinç, L.: **Kadın Sığınağı Modellerinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkisi Üzerine Nitel Bir İnceleme**, Kocaeli Üniversitesi, Y.L. Tezi, Kocaeli, 2018.
- Sullivan, C.-M., & Gillum, T.: **Shelters and other community-based services for battered women and their children**, In C. M. Renzetti, J. L. Edleson, & R. K. Bergen (Ed.), Sourcebook on violence against women, 2001, p. 247–260.
- Şenel, D.: **Eğitim Seviyelerine Göre Şiddete Maruz Kalan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma**, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Kasım 2018, 82, s. 747-765.
- Şimşek, H.: **Kadın Konukevinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınların Yaşam Planlarının Niteliksel Olarak Araştırılması: Eskişehir Örneği**, Hacettepe Üniversitesi, Y.L. Tezi, Ankara, 2018.

- Taşdemir-Afşar, S.: **Kadına Yönelik Şiddetin Unutulan Özneleri: Sığınmaevinde Kalan Çocuklar**, Journal of Economy Culture and Society, 2019; 59, s. 185 – 211.
- Taşdemir -Afşar, S.: **Sığınmaevinde Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler ve Kadınların Sığınmaevi Sonrası Yaşam Planları**, Toplum ve Sosyal Hizmet, Ekim 2018, 29(2), s. 190-225.
- Taşdemir-Afşar, S., Görgün-Baran, A., Koca-Aritan, C.: **Şiddet Gören Kadınların Sığınmaevlerine Erişimini Engelleyen Etmenler**, Fe Dergi 9, 2017, Sayı:1, s.134-150.
- Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş.: **Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme**, Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 2020, 20(1), S:153- 172.
- Teyit.org: “İstanbul Sözleşmesi hakkındaki doğru ve yanlışlar”, (Çevrimiçi) <https://teyit.org/istanbul-sozlesmesi-hakkindaki-dogrular-yanlislar>, teyit.org, 13.08.2020. Erişim Tarihi: 09.02.2022.
- TÜİK: **İstatistiklerle Aile, 2014**, (Çevrimiçi), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2014-18624>, TÜİK Kurumsal Haber Bülteni, 05 Mayıs 2015, Sayı:18624. Erişim tarihi:06.01.2022.
- UNİCEF, United Nations International Children's Emergency Fund: **Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması-Özet Raporu**, (Ed. Ümran Korkmazlar Oral, Pınar Engin, Zeynep Büyükyazıcı), (Çevrimiçi), <https://www.unicef.org/turkey/media/5221/file/%20T%C3%9CRK%C4%B0YE'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%B0ST%C4%B0SMARI%20VE%20A%C4%B0LE%20%C4%B0%C3%87%C4%B0%20C5%9E%C4%B0DDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf>, UNİCEF- SHÇEK, 2010, Erişim Tarihi:15.01.2022.
- Ustabaş, F.-S.: **Kadın Sığınmaevleri Olanak ve Sınırlılıkları**, Yaratıcı Drama Dergisi, 2014, 9(18), s.101-106.
- Uzun, M.: **Kadına Yönelik Şiddete Genel Bakış ve Türk Ceza Kanunu’nun Kadına Yönelik Şiddet ile İlgili Hükümleri**, İstanbul Barosu Dergisi, Temmuz 2015, 89(4), s.130-150.

- Ünal, G.: **Aile İçi Şiddet**, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2005, 8(8), s.85-92.
- Ünal, S. v.d.: **Aile İçi Şiddet Mağdurlarının Polise Başvurularında Polise Uygun Davranış Modellerinin Kazandırılması**, Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Ed. Sekine Bozdemir, Uğur Argun), Bursa, 7-8 Ekim 2011, s.185- 200.
- Vikipedi: **Ataerkillik**, (Çevrimiçi), <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ataerkillik>, Erişim Tarihi: 15.07.2021.
- Vikipedi: **Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi**, (Çevrimiçi),
https://tr.wikipedia.org/wiki/Kadınlara_Yönelik_Her_Türlü_Ayrımcılığın_Önlenmesi_Uluslararası_Sözleşmesi, Erişim tarihi:16.10.2021.
- Vikipedi: **İstanbul Sözleşmesi**, (Çevrimiçi),
https://tr.wikipedia.org/wiki/İstanbul_Sözleşmesi, Erişim tarihi:07.11.2021.
- Vikipedi: **İstismar**, (Çevrimiçi), <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stismar>, Erişim Tarihi:05.01.2022.
- World Health Organization, WHO: **Child Maltreatment**, (Çevrimiçi), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, World Health Organization Newsroom, 8 June 2020. Erişim tarihi:05.01.2022.
- Yalçın, M.: **Kadın Sığınma Evi Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği**, ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, 11(1), s.255-282.
- Yeni Şafak: "İstanbul Sözleşmesi neden feshedildi? İstanbul sözleşmesi zararları ve maddeleri nelerdi?" (Çevrimiçi),
<https://www.yenisafak.com/istanbul-sozlesmesi-maddeleri-nelerdir-istanbul-sozlesmesi-nedir-neden-iptal-edildi-h-3614549>, **Yeni Şafak**, 20.03.2021. Erişim Tarihi: 08.02.2022.

- Yuvalı, E.: **4857 Sayılı İş Kanunu’nun ve İlgili Mevzuatın Kadın İşçiler ile İlgili Hükümlerine Genel Bir Bakış**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2013, 0(106), s.93-114.
- Yüksel, S.-R.: **Türk Medenî Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, 18(2), s.175-200.

EK1. SİĞINMAEVİNDEN HİZMET ALAN KADINLAR İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

A) Tanışma / Kişisel Bilgiler

1. Yaşınız?
2. Öğrenim durumunuz?
3. Mesleğiniz veya yaptığınız iş nedir?
4. Doğumdan itibaren ilk 10 yılınızı geçirdiğiniz yer(veya yerler)?
5. Evlilik/ beraberlik öykünüz?
6. Çocuğunuz var mı? () Evet () Hayır
7. Yanıtınız “evet” ise sayısı ve cinsiyetleri nedir?

B) Evlilikte/ Birliktelikte Olumsuz Yaşantılar* Öyküsü

1. Evliliğinizde/ beraberliğinizde olumsuz yaşantılar ne zaman başladı?
2. Ne sıklıkla olumsuz davranışlara maruz kaldınız?
3. Evliliğinizde / beraberliğinizde eşinizin sağlıksız ve olumsuz davranışları çocuğunuzla/ çocuklarınızla ilişkinizi etkiledi mi? Anlatır mısınız?
4. Çocuğunuz/ çocuklarınız sizin maruz kaldığınız sağlıksız ve olumsuz yaşantılara tanık oluyorlar mıydı? Anlatır mısınız?
5. Çocuğunuz/ çocuklarınız da sağlıksız ve olumsuz davranışlara maruz kalıyorlar mıydı? Anlatır mısınız?
6. Evde, eşinizin sağlıksız ve olumsuz davranışları nedeniyle oluşan ortam, sizce çocuğu/ çocukları nasıl etkiliyordu?
Tanık olunan ortam;
 - a. Çocuğun/ çocukların babaları ve sizinle ilişkisini etkiledi mi? Anlatır mısınız?
 - b. Çocuğun/ çocukların okul başarılarını etkiledi mi? Anlatır mısınız?
 - c. Çocuğunuzun / çocuklarınızın arkadaşlık ilişkilerini etkiledi mi? Anlatır mısınız?
 - d. Çocuğunuzun / çocuklarınızın psikolojik durumlarını etkiledi mi? Anlatır mısınız?

C) Kadın Sığınmaevi

1. Eşinizin sağlıksız ve olumsuz davranışlarıyla bu süreçte nasıl mücadele ettiniz?
2. Bu süreçte ailenizin size ve çocuğunuza / çocuklarınıza karşı tavırları nasıldı?
3. Kadın sığınmaevine gelmeye nasıl karar verdiniz? Sizi buraya getiren olay / olaylar neydi?
4. Gözlemlediğiniz kadarıyla çocuğunuzun / çocuklarınızın sığınmaevine uyum süreci nasıldı? Anlatır mısınız?
5. Kadın sığınmaevinde kendiniz ve çocuğunuz / çocuklarınız için ne tür destekler aldınız? (Psikolojik, ekonomik, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti, vb.)
6. Kadın sığınmaevinde sizin ve çocuğunuz / çocuklarınız için sağlanan destekler hakkında düşünceleriniz nelerdir?
7. Kadın sığınmaevinde kaldığınız süreçte, çocuğunuzun / çocuklarınızın psikolojik durumunda değişiklik oldu mu? Anlatır mısınız?
8. Kadın sığınmaevinde kaldığınız süreçte, çocuğunuzla / çocuklarınızla ilişkinizde bir değişiklik oldu mu? Anlatır mısınız?

9. Sizce kadın sığınmaevlerinde mevcut hizmetler dışında çocuklar için sunulabilecek başka hizmetler var mı? Varsa neler olabilir?

*Bu ifade, şiddet mağduru kadınların hassasiyet durumları göz önüne alınarak şiddet yaşantısı ifadesi yerine kullanılmıştır.

EK2. SİĞINMAEVİ ÇALIŞANLARI İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

A) Tanışma

1. Mesleğiniz?
2. Ne zamandır kadın sığınmaevinde çalışıyorsunuz?

B) Kadın sığınmaevi / Çocuklar

1. Burada kalan çocuklarla ne sıklıkla görüşüyorsunuz? Çocuklar, tanık oldukları olumsuz yaşantı ortamından size bahsediyorlar mı? Anlatır mısınız?
2. Kadın sığınmaevinde kaldıkları süreçte, çocuklarda sağlıksız ve olumsuz davranışlara meyil gözlemlediniz mi? Anlatır mısınız?
3. Gözlemlediğiniz kadarıyla; kadın sığınmaevinde kaldıkları süreçte, anne ve çocukların ilişkilerini ve sığınmaevinde verilen hizmetlerin bu ilişki üzerinde etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?
4. Kadın sığınmaevinde çocuklara sağlanan mevcut hizmet ve destekler hakkında düşünceleriniz nelerdir? Sizce mevcut hizmetler haricinde çocuklar için verilebilecek hizmetler var mı? Varsa neler olabilir?

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 84459573-605.01- 6
Konu : Bilimsel Araştırma Talebi (Merve ÇETİN)

18/11/2021

BAKANLIK MAKAMINA

İstanbul 9. Kadın Konukevinde sosyal çalışmacı olarak görev yapan ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Programı yüksek lisans programı öğrencisi olan Merve ÇETİN'in "Kadın Sığınma Evinde Kalan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını İstanbul İl Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren 3. Kadın Konukevi, 7. Kadın Konukevi ve 9. Kadın Konukevinde yüz yüze ya da çevrimiçi (online) yapma talebi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülmüştür.

Çalışmanın İl Müdürlüğünün koordinasyonunda, kuruluş idarecilerinin gözetim ve denetiminde, ayrıntılı bilgilendirilmenin sağlanması sonucunda katılımcıların gönüllülüğü esas alınarak, "6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu" hükümleri doğrultusunda uygulamalarda elde edilecek kimlik bilgilerinin ve özel hayatın gizliliğine riayet edilerek, ses ve görüntü kaydı alınmaksızın ve fotoğraf çekimine izin verilmeksizin, kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak şekilde gerekli tedbirlerin alınması; kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde COVID 19 tedbirleri alınması, araştırmaya ilişkin makale, bildiri, vs. oluşturulduğunda herhangi bir yerde yayınlanacak ise yayınlanmadan önce Bakanlığınızdan izin alınması, araştırmanın bitiminde etik ilkelere uyularak hazırlanan basılı birer örneğinin Başkanlığınıza ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne teslim edilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Mustafa TOSUNOĞLU
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı V.

OLUR

18/11/2021

İsmail BAKÇİNEŞ
Bakan Yardımcısı

Ek:

- 1 - KSGM' nin 05/11/2021-1657960 sayılı yazısı.
- 2 - Taahhütname (1 Sayfa)

Etiler Şişli Yolu Sığılca Mah. 2177. Sok. No: 00/A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/Ankara
(312)765 51 00
(312)765 73 95

İlgili Kurum: AŞİFAN
Sms. Çel